Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp─ VNS 3/2026 vp

Valtiovarainvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027—2030

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027—2030 (VNS 3/2026 vp): Asia on saapunut valtiovarainvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty muihin erikoisvaliokuntiin lausunnon antamista varten. Mahdollinen lausunto on annettava viimeistään 22.5.2026.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:
- ulkoasiainvaliokunta UaVL 3/2026 vp
- hallintovaliokunta HaVL 11/2026 vp
- lakivaliokunta LaVL 6/2026 vp
- liikenne- ja viestintävaliokunta LiVL 12/2026 vp
- maa- ja metsätalousvaliokunta MmVL 14/2026 vp
- puolustusvaliokunta PuVL 8/2026 vp
- sivistysvaliokunta SiVL 6/2026 vp
- sosiaali- ja terveysvaliokunta StVL 10/2026 vp
- talousvaliokunta TaVL 19/2026 vp
- työelämä- ja tasa-arvovaliokunta TyVL 7/2026 vp
- ympäristövaliokunta YmVL 18/2026 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- valtiovarainministeri Riikka Purra, valtiovarainministeriö
- budjettipäällikkö Mika Niemelä, valtiovarainministeriö
- osastopäällikkö, ylijohtaja Terhi Järvikare, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Tero Tyni, valtiovarainministeriö
- johtaja Matti Okko, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- johtava finanssipolitiikan tarkastaja Mika Sainio, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- puheenjohtaja, professori Niku Määttänen, talouspolitiikan arviointineuvosto
- johtaja Andreas Blanco Sequeiros, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Susanna Grimm-Vikman, sosiaali- ja terveysministeriö
- hallitussihteeri Ida Hakanen, sosiaali- ja terveysministeriö

Valmis
5.0

- sosiaalineuvos Virva Juurikkala, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvonantaja Jarkko Kivistö, Suomen Pankki
- ylijohtaja, tutkimusjohtaja Tuulia Hakola-Uusitalo, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- ekonomisti Arja Pesonen, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
- toimitusjohtaja Markus Lahtinen, Pellervon taloustutkimus PTT
- pääekonomisti Pasi Sorjonen, Akava ry
- johtaja, pääekonomisti Penna Urrila, Elinkeinoelämän keskusliitto ry
- toimitusjohtaja Aki Kangasharju, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- ekonomisti Tom-Henrik Sirviö, STTK ry
- ekonomisti Patrizio Lainà, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- tutkimusohjaaja Ilkka Kiema, Työn ja talouden tutkimus LABORE
- valtiotieteen tohtori Sixten Korkman
- valtiotieteen tohtori Juhana Vartiainen
- valtiotieteen tohtori Vesa Vihriälä

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- lapsiasiavaltuutetun toimisto
- vanhusasiavaltuutetun toimisto
- UTAK - Uuden talousajattelun keskus
- Suomen Luontopaneeli
- Suomen ilmastopaneeli
- BIOS-tutkimusyksikkö
- Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry
- SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- Suomen Yrittäjät ry

Hallinto- ja turvallisuusjaosto on kuullut:
- talousjohtaja Katja Bordi, ulkoministeriö
- alivaltiosihteeri Pirjo Tulokas, ulkoministeriö
- talous- ja suunnittelujohtaja Antti Karila, sisäministeriö
- talousjohtaja Kristiina Olsson, puolustusministeriö

Sivistys- ja tiedejaosto on kuullut:
- ylijohtaja Kirsti Laine-Hendolin, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Sirkku Linna, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Kati Lounema, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- talousjohtaja Pasi Rentola, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Jorma Waldén, opetus- ja kulttuuriministeriö

Maatalousjaosto on kuullut:
- maatalousneuvos Esa Hiiva, maa- ja metsätalousministeriö
- talousjohtaja Matti Hyytinen, maa- ja metsätalousministeriö
- luonnonvaraneuvos Heikki Piiparinen, maa- ja metsätalousministeriö

Maatalousjaosto on saanut kirjallisen lausunnon:
- Metsähallitus

Liikennejaosto on kuullut:
- yksikön johtaja Sanna Ruuskanen, liikenne- ja viestintäministeriö
- budjettineuvos Jyrki Tanskanen, liikenne- ja viestintäministeriö
- liikenneneuvos Maria Torttila, liikenne- ja viestintäministeriö
- toimialajohtaja Jaakko Knuutila, Väylävirasto
- toimialajohtaja Mirja Noukka, Väylävirasto

Työ- ja elinkeinojaosto on kuullut:
- kansliapäällikkö Timo Jaatinen, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtaja Jukka Nummikoski, työ- ja elinkeinoministeriö
- ylijohtaja Simo Nurmi, Energiavirasto
- strategiajohtaja Laura Juvonen, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy

Kunta- ja hyvinvointijaosto on kuullut:
- johtava asiantuntija Aleksi Karvonen, oikeusministeriö
- budjettineuvos Niina Puolusmäki, oikeusministeriö
- neuvotteleva virkamies Unna Heimberg, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Lauri Piirainen, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Susanna Grimm-Vikman, sosiaali- ja terveysministeriö
- hallitussihteeri Ida Hakanen, sosiaali- ja terveysministeriö
- talousjohtaja Mikko Staff, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtaja Hanna Heinonen, Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA
- varatoimitusjohtaja Timo Reina, Suomen Kuntaliitto
- toiminnanjohtaja Pia Metsähuone, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri ry
- puheenjohtaja Hanna Markkula-Kivisilta, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Asunto- ja ympäristöjaosto on kuullut:
- johtava asiantuntija Mikko Friipyöli, ympäristöministeriö
- talouspäällikkö Tuula Pietilä, ympäristöministeriö

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Talouden näkymät ja haasteet

Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2027—2030 pohjautuu valtiovarainministeriön kevään 2026 ennusteeseen[1], jossa on huomioitu hallituksen päättämien sopeutus- sekä kasvu- ja työllisyystoimien välittömät vaikutukset julkisen talouden tuloihin ja menoihin.

Valtiovarainministeriö ennustaa bruttokansantuotteen kasvavan 0,6 prosenttia vuonna 2026 ja kasvun nopeutuvan keskimäärin noin 1,5 prosenttiin vuosina 2027—2030. Ministeriön mukaan

1 Taloudellinen katsaus Kevät 2026. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2026:14.

erityisesti kuluvan vuoden arvioon liittyy poikkeuksellisen suurta epävarmuutta, jota lisää Lähi-idän kriisin vaikutus energian hintoihin sekä talouden ja rahoitusmarkkinoiden näkymiin.

Suomen talouden kasvu on viime vuosina ollut ennustettua vaimeampaa. Tilastokeskuksen mukaan[2] kausitasoitettu bruttokansantuote kasvoi kuitenkin vuoden 2026 tammi—maaliskuussa 0,9 prosenttia edellisestä neljänneksestä ja kasvu jatkui myös huhtikuussa.

Valiokunnan saaman selvityksen perusteella valtiovarainministeriön ennuste antaa realistisen kuvan Suomen talouden tilanteesta ja vastaa pääosin muiden taloudellisia ennusteita tekevien tahojen näkemyksiä etenkin lyhyellä aikavälillä. Esimerkiksi Suomen Pankki arvioi vuoden 2026 kasvun samaksi kuin valtiovarainministeriö ja kasvun vauhdittuvan 1,4—1,5 prosenttiin vuosina 2027—2028. Myös Euroopan komission ennuste[3] on samansuuntainen.

Inflaation arvioidaan nousevan vuonna 2026 kahteen prosenttiin, mutta hidastuvan vuonna 2027 öljyn hinnan laskun myötä. Kasvua tukevat ennustejaksolla erityisesti investointien lisääntyminen ja yksityisen kulutuksen piristyminen. Työmarkkinoilla on paljon työvoimaa, ja työttömyysasteen arvioidaan pysyvän noin 10 prosentissa vuonna 2026. Työllisyyden ennustetaan kääntyvän kasvuun vuonna 2027, ja työttömyysasteen arvioidaan laskevan 8,2 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä.

Julkisen talouden alijäämä pieneni 3,4 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen vuonna 2025. Alijäämän arvioidaan kasvavan 4,6 prosenttiin vuonna 2026 ja pysyvän noin 4,5 prosentin tasolla suhteessa bruttokansantuotteeseen koko kehyskauden. Valtionhallinto on edelleen julkisen talouden alasektoreista alijäämäisin ja myös pysyy sellaisena. Samoin kuntahallinto ja hyvinvointialueet pysyvät alijäämäisinä, kun taas työeläkelaitokset ovat ylijäämäisiä ja muut sosiaaliturvarahastot lähellä tasapainoa.

Julkisen velan kasvu suhteessa bruttokansantuotteeseen jatkuu kehyskaudella, ja julkisyhteisöjen velkasuhteen arvioidaan nousevan yli 99 prosenttiin vuoden 2030 lopussa.

Valiokunta toteaa, että talouskehitykseen liittyy edelleen poikkeuksellisen suurta epävarmuutta. Venäjän aloittama hyökkäyssota Ukrainaan jatkuu, ja maailmantalouden sekä rahoitusmarkkinoiden näkymiä varjostavat geopoliittiset jännitteet sekä energian hintaan ja inflaatioon kohdistuvat riskit. Suomen talouden tilanne voi näin ollen kehittyä myös ennustettua heikompaan suuntaan.

Valiokunta on huolissaan julkisen talouden jatkuvasta velkaantumisesta. Näköpiirissä oleva tulokertymä ei riitä rahoittamaan menoja tulevaisuudessa. Pelkästään valtion talousarvion alijäämä kasvaa kehyskaudella 17,4 mrd. euroon, mihin vaikuttaa keskeisesti puolustus- ja korkomenojen kasvu sekä ikääntymissidonnaiset menot, kuten terveys- ja hoivamenot.

2 Suomen virallinen tilasto: Tuotannon suhdannekuvaaja 2026 huhtikuu. Tilastokeskus. Julkaistu 29.5.2026.
3 Euroopan komission kevään 2026 talousennuste. Julkaistu 21.5.2026.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että Suomen talouskasvu on ollut pitkään heikkoa ja että tuottavuuden vaimea kehitys rajoittaa julkisen talouden vahvistumista myös tulevina vuosina. Valiokunta pitää tärkeänä, että talous- ja tuottavuuskehitykseen saadaan muutos. Tarvitaan uusiutumis- ja uudistumiskykyä sekä yksityisellä että julkisella sektorilla, jotta vähemmillä panoksilla saadaan aikaan enemmän ja parempaa. Tarvitaan myös kannustimia ja rohkeutta investoida pääomaan ja osaamiseen.

Finanssipoliittiset tavoitteet ja säännöt

Hallituksen talouspolitiikan tavoitteena on parantaa suomalaisten elintasoa, kääntää Suomen talous kestävään kasvuun ja taittaa hyvinvointia uhkaava velkaantumiskehitys. Vaalikauden alussa tavoitteeksi asetettiin korkeintaan 1 prosentin julkisen talouden alijäämä ja julkisen velkasuhteen kasvun taittaminen vaalikauden loppuun mennessä.

Selonteko on laadittu julkisen talouden hoitamisesta annetun lain (1440/2025, finanssipoliittinen laki) ja uudistetun EU:n finanssipoliittisen lainsäädännön pohjalta. Vuoden 2026 alussa voimaan tulleen finanssipoliittisen lain mukaan julkisen talouden hoitoa ohjataan valtioneuvoston asettamilla valtion- ja paikallishallinnon yhteenlaskettua nimellistä rahoitusasemaa koskevilla tavoitteilla. Vaalikauden tavoite asetetaan vaalikauden alussa viimeiselle vuodelle ja ylivaalikautinen tavoite vaalikauden puoliväliin mennessä kahdeksan vuoden ajanjaksolle. Finanssipoliittinen parlamentaarinen työryhmä sopi helmikuussa 2026 ylivaalikautisen tavoitteen vuosille 2027—2033 noin 3 prosenttiin sekä alustavan tulevan vaalikauden tavoitteen (vuodelle 2031) 2—2,5 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen valtion- ja paikallishallinnon yhteenlasketulle alijäämälle. Tavoitteet asetetaan kuitenkin muodollisesti vasta syksyllä 2027 vaalikauden ensimmäisessä julkisen talouden suunnitelmassa. Näin ollen tällä hetkellä keskeisimmän rajoitteen luo EU:n finanssipoliittisten sääntöjen noudattaminen, eli jäljempänä kuvattu EDP-menettely.

Valiokunta toteaa, että kuluvan vaalikauden finanssipoliittisten tavoitteiden saavuttaminen velkaantumiskehityksestä ja julkisen talouden alijäämästä näyttää haastavalta. Valiokunta pitää hyvänä sitä, että hallitus on sitoutunut valtiontalouden kehysmenettelyyn ja noudattanut vaalikauden alussa asettamaansa menokehystä. Tämä ei ole kuitenkaan taannut muiden tavoitteiden saavuttamista.

Valiokunta pitää välttämättömänä julkisen talouden tasapainottamista, velkaantumiskehityksen taittamista sekä talouden kääntämistä kasvuun. Ei kuitenkaan siksi, että EDP-menettely edellyttää tietyllä nettomenopolulla pysymistä, vaan Suomen oman edun vuoksi. Valiokunta toteaa, että julkisen talouden saattaminen hallintaan on itsessään kasvua edistävä toimi, sillä julkisen talouden vahvuus näkyy korkotasossa, luottoluokituksessa, Suomen houkuttelevuudessa investointiympäristönä sekä elinkeinotoiminnan ja kotitalouksien toiminnan edellytyksissä. Tasapainottamistoimien kansallisessa valmistelussa tarvitaan pitkäjänteistä ja ylivaalikautista sitoutumista.

Liiallisen alijäämän menettely (EDP)

Euroopan unionin neuvosto asetti Suomen liiallisen alijäämän menettelyyn (Excessive Deficit Procedure, EDP) tammikuussa 2026 ja hyväksyi suosituksen liiallisen alijäämän korjaamiseksi. Suosituksen sisältämä korjaava nettomenopolku koskee vuosia 2026—2028. Valtiovarainministeriön arvion mukaan Suomi noudattaisi vuonna 2026 korjaavaa nettomenopolkua, kun vuoden 2025 nettomenojen supistuminen ja vuosien 2025—2028 puolustuspoikkeuslauseke[4] otetaan huomioon, mutta vuodelle 2027 arvioidaan poikkeamariskiä.

Liiallisen alijäämän korjaaminen edellyttää uusia julkista taloutta vahvistavia toimia. Valiokunta kiinnittää myös huomiota siihen, että tarve puolustusmenojen lisäämiseen on pysyvä, joten näiden menojen rahoittamiseen on löydettävä ylivaalikautiset ratkaisut viimeistään puolustuspoikkeuslausekkeen päättyessä.

Finanssipoliittisen lain 6 § 3 momentin mukaisesti valtioneuvoston tulee ryhtyä Suomelle annettujen EDP-suositusten mukaisiin tai niitä julkistaloudellisilta vaikutuksiltaan vastaaviin toimenpiteisiin suositusten mukaisessa määräajassa sekä antaa asiasta eduskunnalle selonteko. Selonteon tulee sisältää selostus tarvittavista lainsäädäntö- ja muista toimenpiteistä. Hallitus antoi kyseisen selonteon eduskunnalle 21.5.2026 (VNS 5/2026 vp), johon valiokunta ottaa kantaa myöhemmin laatimassaan mietinnössä.

Finanssipoliittinen linja ja vaalikauden päätösperäisten toimien kokonaiskuva

Hallituksen finanssipolitiikan tavoitteena on vahvistaa julkista taloutta ja kääntää Suomen velkaantumiskehitys. Näin ollen hallitus on päättänyt noin 10 mrd. euron toimenpidekokonaisuudesta, josta noin 5 mrd. euroa muodostuu vuoden 2027 tasolla julkisen talouden menoja sopeuttavista toimista ja noin 1,5 mrd. euroa verotoimenpiteistä. Lisäksi kokonaisuuteen sisältyy 0,9 mrd. euroa toimia, jotka edellyttävät hyvinvointialueiden omia päätöksiä, sekä noin 0,5 mrd. euroa velkaa alentavia toimia, joilla ei ole vaikutusta julkisen talouden rahoitusasemaan.

Toimenpidekokonaisuuteen sisältyy myös rakennepoliittiset työllisyyttä lisäävät toimet, jotka liittyvät muun muassa työelämän poissaoloihin kannustavista järjestelmistä luopumiseen, työttömyysetuuksien laajamittaiseen uudistamiseen sekä työmarkkinoiden joustavuuden vahvistamiseen. Tähän mennessä toteutuneiden toimien arvioidaan pidemmällä aikavälillä vahvistavan rakenteellisesti työllisyyttä noin 105 000 hengellä ja julkista taloutta yhteensä noin 2,5 mrd. eurolla. Heikko suhdannetilanne kuitenkin viivästyttää vahvistavan vaikutuksen kuluvan hallituskauden jälkeiseen aikaan. Valiokunta toteaa, että viime vuosien heikko suhdannekehitys sekä erilaiset geopoliittiset ongelmat, tuoreimpana Hormuzinsalmen kriisi, heijastuvat yleisemminkin kuluvan vaalikauden alijäämäkehitykseen.

4 Lauseke mahdollistaa väliaikaisen poikkeamisen nettomenopolulta siten, että jousto on rajoitettu puolustusmenoihin ja vuosittain enintään 1,5 prosenttiin suhteessa BKT:hen (verrattuna vuoden 2021 menotasoon).

Sopeuttavan toimenpidekokonaisuuden rinnalla hallitus on linjannut myös panostuksista kasvun tukemiseen ja huolehtinut puolustuskyvyn ylläpidosta ja kehittämisestä ottaen huomioon turvallisuusympäristön muutokset. Näitä kokonaisuuksia tarkastellaan jäljempänä mietinnössä.

Hallituksen päätösperäisten toimien kokonaisuuden mittaluokkaa voi tarkastella eri tavoin. Julkisen talouden suunnitelmassa kuvataan toimien vaikutusta julkisyhteisöjen rahoitusasemaan, ja tämän analyysin mukaan tehdyt päätökset vahvistavat julkisyhteisöjä noin 2,8 mrd. eurolla vuoden 2027 tasolla. Tarkastelu ei sisällä toteutettujen työllisyystoimien rakenteellista julkista taloutta vahvistavaa vaikutusta.

Finanssipolitiikan viritys kevenee vuoden 2025 jälkeen ja on lievästi elvyttävää tai lähellä neutraalia vuosina 2026—2027[5]. Kuulemiensa asiantuntijoiden tavoin valiokunta pitää perusteltuna sitä, ettei nykyisessä suhdannetilanteessa kuluvalle vuodelle linjattu uusista mittavista sopeutustoimista. Varovaisuutta tarvitaan, ettei orastavan talouskasvun edellytyksiä heikennetä ja toisaalta yhteiskunnallisesta eheydestä huolehditaan. Julkisten menojen kasvua hidastavia tai tulopohjaa kasvattavia toimia vaaditaan kuitenkin edelleen jatkossa, useamman vaalikauden ajan.

Kasvutoimet

Veropoliittiset toimet

Hallituksen veropolitiikalla kannustetaan työntekoon ja yrittäjyyteen sekä tuetaan kotimaista omistajuutta. Hallituksen tavoitteena on talouskasvun edellytysten vahvistaminen. Sekä kevään 2025 että 2026 kehysriihen yhteydessä hallitus päätti useista verotoimista talouskasvun tukemiseksi. Vuonna 2027 yhteisöverokantaa alennetaan kahdella prosenttiyksiköllä 18 prosenttiin. Ilmastoneutraaliin talouteen tähtääviä investointeja tuetaan vuonna 2025 myönnetyllä verohyvityksellä ja uudella vuodesta 2026 alkaen myönnettävällä verohyvityksellä. Työsuhdeoptioiden verotusajankohtaa lykätään option käyttöhetkestä kohde-etuuden myyntihetkeen listaamattomien yhtiöiden osakkeiden osalta. Muutosta voidaan pitää tärkeänä erityisesti kansainvälisesti toimiville kasvuyrityksille. Lisäksi muun muassa yrittäjävähennystä korotetaan.

Valiokunta pitää hyvänä sitä, että verotuksen painopistettä siirretään työn ja yrittäjyyden verotuksesta kulutuksen ja haittojen verottamiseen. Esimerkiksi alkoholi- ja tupakkaveroa korotetaan vuonna 2027. Yhteisöveron alentamisella on merkittävä vaikutus julkiseen talouteen, ja valiokunta on tarkastellut siihen liittyviä erisuuntaisia näkökohtia mietinnössään VaVM 6/2025 vp.

Hallituksen kuluvan vaalikauden verotoimien kokonaisuus alentaa verotuloja staattisesti arvioiden keskimäärin vajaalla 0,2 mrd. eurolla vuodesta 2027 lähtien. Keskeisiä tekijöitä ovat työn verotuksen keventäminen (nettomääräisesti noin -1,1 mrd. euroa) sekä yleisen

5 Taloudellinen katsaus Kevät 2026. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2026:14, s. 79–82, jossa finanssipolitiikan mitoitusta arvioidaan eri näkökulmilla.

arvonlisäverokannan korottaminen (1,2 mrd. euroa). Kokonaisveroasteen ennustetaan alenevan kehyskaudella vuoden 2026 noin 42,8 prosentista noin 42,0—42,2 prosenttiin.

Investointiohjelma

Hallitus tukee kestävää talouskasvua määräaikaisella investointiohjelmalla, jonka laajuus on noin 4,7 mrd. euroa kevään 2026 noin 0,2 mrd. euron korotuksen myötä. Pääosin omaisuustuloilla rahoitettavan investointiohjelman määrärahoista noin 2,2 mrd. euroa ajoittuu kaudelle 2027—2030. Määräaikaisina panostuksina ohjelman menot eivät pysyvästi heikennä valtion rahoitusasemaa. Tällä hetkellä investointiohjelman tuloja on budjetoitu yhteensä noin 3,9 mrd. euroa, joista osan odotetaan vielä toteutuvan vuoden 2026 aikana.

Osana investointiohjelmaa hallitus sopi keväällä 2026 uusista liikennehankkeista, joista kehyskaudelle kohdistuu 274 milj. euron määrärahavaikutus. Lisäksi 65 vuotta täyttäneiden valinnanvapauskokeilua laajennetaan ja jatketaan vuodella Kela-korvauksiin varatun investointiohjelman rahoituksen rajoissa. Valiokunta pitää tärkeinä hallituksen päätöksiä panostaa uusiin väylähankkeisiin, kuten Karjalan radan kehittämiseen. Sen sijaan valiokunta on huolestunut perusväylänpidon matalan rahoitustason ja siihen kohdentuneen lisäsäästön vaikutuksista väyläverkon korjausvelan kehitykseen. Valiokunta nostaa esille myös sen, että sinällään hyvin tarpeellisia sotilaallisen liikkuvuuden hankkeita rahoitetaan olemassa olevan kehyksen sisältä, mikä vaikuttaa muiden tärkeiden liikennehankkeiden etenemiseen. Sotilaallisen liikkuvuuden hankkeissa on siten tärkeää hyödyntää täysimääräisesti saatavilla oleva ulkopuolinen rahoitus.

Panostukset osaamiseen ja T&K-toimintaan

Suomen talouskasvun ja kilpailukyvyn varmistamiseksi korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä pyritään nostamaan mahdollisimman lähelle 50:tä prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Näin ollen valiokunta pitää hyvänä, että koulutus- ja osaamistason nostoon kohdennetaan rahoitusta myös edellä mainitusta määräaikaisesta investointiohjelmasta (yhteensä 100 milj. euroa vuosina 2026—2028). Lisärahoitusta suunnataan kertaluonteiseen aloituspaikkojen lisäykseen sekä avoimen korkeakouluopetuksen opintosetelin kolmevuotiseen pilotointiin.

Valiokunta näkee inhimillisen pääoman, osaamisen ja koulutuksen keskeisenä pitkän aikavälin talouskasvun tukemisessa. Valtiovarainvaliokunta pitää sivistysvaliokunnan (SiVL 6/2026 vp) tavoin myönteisenä sitä, että opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan vuotuiset indeksitarkistukset muun muassa toisen asteen koulutukseen ja korkeakoulujen rahoitukseen toteutetaan täysimääräisinä ja yhteensä hallinnonalan määrärahataso kasvaa 300 milj. eurolla. Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että perustaitoihin, oppimiseen ja osaamiseen panostetaan ja että hallitusohjelman mukaisesti perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen vahvistamiseen osoitetaan 50 milj. euron lisäys, joka kohdennetaan vuonna 2027 varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen tasa-arvoavustuksiin.

T&K-menojen suhde bruttokansantuotteeseen oli Suomessa 3,2 prosenttia vuonna 2024. Tavoitteena on nostaa T&K-menot 4 prosenttiin ja tämän osana valtion T&K-rahoitus 1,2 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen vuoteen 2030 mennessä.

Kevään 2026 säästöpäätöksien yhteydessä hallitus linjasi, että T&K-rahoitustavoitteen saavuttamisen edellyttämä valtion rahoituksen lisäys päivitetään vuosittain valtiovarainministeriön talousarvioesitystä varten laatiman talousennusteen mukaan. Vuosittaisen kasvuennusteen päivittämisen arvioidaan vähentävän valtion rahoitusta noin 20 milj. euroa vuonna 2027. Lisäksi EU:n T&K-hankerahoitusta (20 milj. euroa) huomioidaan osana valtion T&K-toiminnan rahoitusosuutta. Muutoksista saatavat säästöt kohdistuvat T&K-rahoituksen liikkumavaraan (19 milj. euroa), EU:n vastinrahoitukseen (10 milj. euroa) sekä Business Finlandin ja Suomen Akatemian valtuuksiin (yhteensä 10 milj. euroa).

Valiokunta pitää panostuksia T&K-toimintaan keskeisinä talouskasvua, tuottavuutta ja Suomen kilpailukykyä pidemmällä aikavälillä vauhdittavina tekijöinä ja on tyytyväinen, että hallitus pitää säästöistä huolimatta edelleen kiinni parlamentaarisesti sovitusta valtion T&K-rahoituksen 1,2 prosentin tavoitteesta. Tämä tarkoittaa sitä, että valtion T&K-rahoitus kasvaa yli 4 mrd. euroon vuonna 2030. Valiokunta toteaa, että tärkeintä ei kuitenkaan ole T&K-menojen kasvattaminen itsessään, vaan se, kuinka tällä kokonaisuudella rakennetaan vaikuttavasti tuottavuuden, talouden ja hyvinvoinnin kasvua.

Valiokunta pitää myönteisenä, että vuonna 2027 yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen T&K-toiminnan rahoitus nousee suunnitellusti ja Suomen Akatemian tutkimushankevaltuus kasvaa 590 milj. euroon. Myös Business Finlandin avustusvaltuus nousee, ja se on kehyskaudella lähes 800 milj. euron tasolla. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että jatkossa T&K-rahoitusta tulee ohjata nykyistä systemaattisemmin myös terveysalan tutkimukseen.

Muita toimia kasvun tukemiseksi

Keväällä 2026 hallitus päätti myös uusista toimista kasvun ja työllisyyden tukemiseksi. Valiokunta toteaa, että kasvu ja työpaikat syntyvät yrityksissä ja on hyvä, että yrittäjyyden edellytyksiä parannetaan muun muassa uudistamalla yrittäjien eläkejärjestelmää sekä jo aiemmin todetuin verotoimin.

Rakennusalan nousua tuetaan määräaikaisella energiaremontteihin kannustavalla valtiontukiohjelmalla, korottamalla kotitalousvähennystä vuosiksi 2026—2027 sekä asuntokauppaa vauhdittavilla toimilla. Nuorten ja pitkäaikaistyöttömien työllistymistä tuetaan kohdennetuilla toimenpiteillä. Valiokunta pitää kannatettavana sitä, että rakennusalan vaikeaan suhdanteeseen vastataan määräaikaisilla ja tarkkarajaisilla toimilla ja että hallitus on kiinnittänyt erityistä huomiota nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden torjumiseen.

Lisäksi Finnveran roolia vahvistetaan kasvun rahoituksen mahdollistajana investointiohjelmalla, joka ei edellytä uutta budjettirahoitusta. Finnveran kotimaan rahoituksen vahvat puskurivarat mahdollistavat miljardin euron investointiohjelman. Valiokunta on aiemmin kiinnittänyt huomiota (VaVM 25/2025 vp) pankkirahoituksen saatavuuden ongelmiin ja pitää myönteisenä, että ohjelman myötä Finnvera ottaa vahvempaa roolia merkittävien teollisten ja alueellisten investointien rahoituksessa pankkien rinnalla.

Puolustuksen rahoitus

Suomi on sitoutunut Naton yhteisesti määritettyyn tavoitteeseen, joka lisää varsinaisten puolustusmenojen osuuden 3,5 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen vuoteen 2035 mennessä. Kehyskaudella bruttokansantuoteosuuden arvioidaan nousevan 3,2 prosenttiin ja puolustusmenojen 7,79 mrd. eurosta 10,09 mrd. euroon. Tällöin puolustusministeriön hallinnonalan määrärahojen lisäksi huomioidaan sotilaseläkkeet, Rajavartiolaitoksen menot ja ulkoministeriön osuus sotilaallisen kriisinhallinnan menoista.

Valiokunta pitää perusteltuna, että puolustusmenot mitoitetaan uhkaperusteisesti ja tarvelähtöisesti ottaen huomioon Euroopan turvallisuustilanne ja Venäjän muodostama sotilaallinen uhka. Suomen on huolehdittava uskottavasta puolustuksesta ja Nato-velvoitteista. Puolustusvaliokunnan tavoin (PuVL 8/2026 vp) valtiovarainvaliokunta korostaa varautumisen ja valmiuden resurssien vahvistamista sekä on tyytyväinen kustannustehokkaan vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan määrärahatason korotukseen.

Valiokunta pitää kuitenkin samalla tärkeänä (kuten VaVM 6/2025 vp), että hallitus seuraa tarkasti puolustusbudjetin todellista käyttöä ja etenkin puolustusmateriaalihankintojen toteutumista vallitsevassa markkinatilanteessa. Puolustusvoimien voimassa olevat tilausvaltuudet ovat erittäin merkittävät, noin 11,7 mrd. euroa, ja uusia tilausvaltuuksia on suunnitteilla noin 6,4 mrd. euron arvosta siten, että hankkeet jatkuvat vuoteen 2036 asti. Määrärahojen ja valtuuksien kasvaessa valvonnan on oltava kunnossa.

Valiokunta korostaa lisäksi, että puolustuksen kehittämisen keskeinen edellytys on tasapainoinen ja kestävä julkinen talous. Samalla vahvan puolustuskyvyn omaava maa on turvallinen ja vakaa toimintaympäristö kotimaiselle puolustusteollisuudelle ja ulkomaisille investoinneille, mikä parantaa puolestaan julkisen talouden näkymiä ja huoltovarmuutta.

Valtionhallinnon toimintamenosäästöt

Kevään kehysriihessä hallitus päätti 48 milj. euron vuosittaisesta lisäsäästöstä toimintamenoihin vuodesta 2027 alkaen, minkä myötä vaalikaudella päätetyt säästöt ovat yhteensä 593 milj. euroa vuonna 2027 ja kasvavat noin 700 milj. euroon vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi hallitus päätti tuottavuuteen perustuvan työvoimakustannuksiin pohjautuvan vähennyksen käyttöönotosta. Vähennys alentaa budjettitalouden määrärahoja vajaalla 12 milj. eurolla vuonna 2027, ja vaikutus nousee 118 milj. euroon vuoden 2030 tasolla. Joidenkin hallinnonalojen (OM, SM, PLM ja VM) säästöjä on huojennettu.

Valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, että toimintamenosäästöä on kiristetty useaan otteeseen asteittain ja että virastoilla on haasteita sopeutua tilanteeseen linjatussa aikataulussa. Huolta on esitetty muun muassa säästöjen vaikutuksista oikeudenhoitoon ja kansalaisten ja yritysten oikeusturvaan (LaVL 6/2026 vp), laadukkaaseen lainvalmisteluun (YmVL 18/2026 vp) sekä asiakaspalvelun heikentymiseen ja käsittelyaikojen pitenemiseen, minkä osalta sosiaali- ja terveysvaliokunta nostaa esiin Kansaneläkelaitoksen tilanteen (StVL 10/2026 vp).

Valiokunta toteaa, että julkisen talouden alijäämäisyys edellyttää tehostamista kaikkialla valtionhallinnossa ja laajemmin julkisessa hallinnossa, mutta valtion ydintoiminnot sekä kansalaisten ja yritysten kannalta keskeiset palvelut on turvattava. Valiokunta painottaa, että tuottavuutta on edistettävä suunnitelmallisesti. Linjatut toimintamenosäästöt edellyttävät entistä aktiivisempaa keskustelua toimintojen priorisoinnista ja siitä, mitä ei-lakisääteisiä tehtäviä voidaan jättää tekemättä. On tarpeen toteuttaa ydintoimintoanalyysejä päätöksenteon tueksi sekä tarvittaessa tehdä lainsäädäntömuutoksia.

Valtionavustussäästöt

Vaalikauden aikana päätettyjen valtionavustussäästöjen taso on kehyskaudella kaikkiaan noin 349 milj. euroa verrattuna kevään 2023 julkisen talouden suunnitelmaan. Tämä kokonaisuus sisältää myös uuden linjauksen, jonka myötä avustuksiin yhdistyksille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen kohdennetaan 50 milj. euron lisäsäästö vuodesta 2027 lukien.

Tehtyjen päätösten myötä STEA-avustusten taso laskee vuoden 2026 noin 274 milj. eurosta noin 190 milj. euroon vuonna 2027. Suhteessa vuoteen 2024 STEA-avustukset puolittuvat. Toisaalta hallitus päätti 25 milj. euron määräaikaisesta hyvinvointialueiden valtionavustushankkeesta, joka kohdistuu alueellisen sote-järjestötoiminnan sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyön kehittämiseen.

Valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, kuinka nopealla aikataululla STEA-avustuksia alennetaan ja kuinka kiireisesti uusi hyvinvointialueiden kautta kanavoituva avustus tulee saada käynnistettyä. Lisäksi tuotiin esille, että säästöjen mittaluokka on niin suuri, että se aiheuttaa kohtaavan toiminnan supistumista. Järjestöjen tarjoamien ennaltaehkäisevien tukimuotojen vähentyminen voi vaikuttaa julkisen sektorin palveluiden kuormittumiseen sekä siihen, että osa ihmisistä voi jäädä ilman tarvitsemaansa tukea.

Valiokunta pitää tärkeänä, että määrärahatason alentuessa STEA-avustuksissa kiinnitetään erityistä huomiota priorisointiin ja avustettavan toiminnan vaikuttavuuteen. Valiokunta on myös huolestunut siitä, kuinka vuoden 2027 säästöt ja toisaalta hyvinvointialueiden kautta tuleva uusi avustus saadaan toteutettua hallitusti, ennakoitavasti ja tehokkaasti niin, ettei järjestötoimijoiden tilanne muodostu vuoden 2027 alussa kohtuuttomaksi.

Hyvinvointialueiden talous

Hyvinvointialueiden rahoitus muodostaa noin 30 prosenttia valtion talousarviomenoista, ja hyvinvointialueilla on keskeinen rooli julkisen talouden kestävyyden turvaamisessa. Valtion yleiskatteinen rahoitus on kehyskaudella vuosittain noin 27,5 mrd. euroa (vuoden 2027 hintatasossa). Rahoitus kasvaa vuonna 2027 noin 0,1 mrd. euroa edelliseen julkisen talouden suunnitelmaan verrattuna. Muutosta selittävät 2,63 prosentin indeksitarkistus (687 milj. euroa), jälkikäteistarkistuksen tarkentuminen (-426 milj. euroa[6]), rahoituslakiin ehdotetut muutokset (-63 milj. euroa[7]) sekä tehtävä- ja asiakasmaksumuutokset (-85 milj. euroa).

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että haasteellisten ensimmäisten toimintavuosien jälkeen hyvinvointialueiden taloudessa tapahtui vuonna 2025 selkeä myönteinen käänne ja niiden tulos muodostui koko maan tasolla ennakoitua paremmaksi ollen noin 0,7 mrd. euroa. Tähän vaikuttivat alueiden sopeutustoimet sekä vuoden 2023 menoihin perustunut jälkikäteistarkistus. Alueiden nettokustannusten kasvu oli vain 1,3 prosenttia, joskin alueiden välillä oli merkittävää vaihtelua.

Koko maan tasolla hyvinvointialueiden kertynyt alijäämä aleni vuonna 2025 noin 1,7 mrd. euroon, mutta kuuden alueen taloudellinen tulos oli vuonna 2025 edelleen alijäämäinen. Kertyneet alijäämät ovat paikoin suuria. Vaikka vuoden 2026 talousarviot ennakoivat koko maan tasolla noin 500 milj. euron ylijäämää, niin kolme aluetta arvioi tuloksen olevan edelleen alijäämäinen. Valtiovarainministeriön painelaskelman mukaan myös koko maan tasolla hyvinvointialueiden tulos heikkenee kehysvuosina menojen kasvaessa tuloja nopeammin.

Valiokunta on huolestunut siitä, kuinka vahvasti hyvinvointialueiden talous on eriytynyt ja että tämän kehityksen ennakoidaan jatkuvan. Julkisen talouden suunnitelmassa tuodaan esille, että heikon talouden alueilla rahoitusnäkymät ovat niin niukat, että riski lisärahoitustarpeelle kasvaa. Vahvan talouden alueilla näkymät taas ovat varsin suotuisat, ja niillä ei ole alijäämien kattamisen jälkeen lähivuosina merkittäviä kannusteita kustannusten hillintään. Eriytyminen haastaa hyvinvointialueiden rahoitusmallia ja väestön palveluiden yhdenvertaisuutta.

Valiokunta korostaa, että myös jatkossa kaikilla alueilla tulee säilyä kannustimet kustannusten kasvun hillitsemiseen, toiminnan uudistamiseen sekä vaikuttavien toimintatapojen ja menetelmien käyttöönottoon. Kustannusvaikuttavuuden parantaminen edellyttää investointeja muun muassa ennalta ehkäiseviin palveluihin sekä sairauksien ennaltaehkäisyyn. Myös hoidon vaikuttavuuteen tulee panostaa muun muassa laaturekisteritoimintaa hyödyntämällä ja kehittämällä.

Julkisen talouden suunnitelmassa todetaan, että vuoden 2025 tietojen perusteella rahoitus on ollut riittävä lakisääteisten palveluiden järjestämiseen koko maan tasolla[8]. Myös sosiaali- ja terveysministeriön selvityksen[9] mukaan hyvinvointialueet pystyivät järjestämään lakisääteiset palvelut aiempaa vuotta paremmin, joskin alueiden väliset erot kasvoivat. Niukasta rahoituksesta ja sopeutustarpeesta johtuen riski rahoituksen riittämättömyydelle ja lisärahoitustarpeelle kasvaa kehyskaudella. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan (StVL 10/2026 vp) tavoin valtiovarainvaliokunta toteaa, ettei lakisääteisten palvelujen vaarantuminen ole hyväksyttävää millään alueella.

6 Vuoden 2025 ennakoitua maltillisempi kustannuskehitys vähentää jälkikäteistarkistusta. Jälkikäteistarkistus on 891 milj. euroa, mikä on 382 milj. euroa vähemmän kuin vuonna 2026. Jälkikäteistarkistuksen määrä kuitenkin kasvaa vuosina 2028—2029 edelliseen julkisen talouden suunnitelmaan verrattuna, sillä alueiden kustannusten arvioidaan kasvavan vuosina 2026—2027 keväällä 2025 arvioitua nopeammin.

7 Rahoituslakiin ehdotetut muutokset (HE 56/2026 vp) vähentävät hyvinvointialueiden rahoitusta asteittain siten, että vuonna 2030 vaikutus on -425 milj. euroa. Muutokset kohdistuvat palvelutarpeen kasvun huomiointiin, siirtymätasauksiin sekä palvelutarpeen kasvun määräaikaisen 0,2 prosenttiyksikön korotuksen päättämiseen jo vuonna 2028.

8 Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella rahoituksen tason on katsottu vaarantavan palveluiden toteutumisen ja alueelle on myönnetty lisärahoitusta.

9 Selvitys hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumisesta 2025. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2026:9.

Toisaalta valiokunta katsoo hallintovaliokunnan (HaVL 11/2026 vp) mukaisesti, että harkinnanvarainen lisäaika alijäämän kattamiskauden pidentämiseen tuo usealle alueelle helpotusta talouden sopeuttamiseen ja samalla turvaa myös palvelujen järjestämistä.

Valiokunta pitää aiempien mietintöjensä (VaVM 6/2025 vp, VaVM 29/2025 vp) tavoin tärkeänä rahoitusmallin kehittämistä, jotta malli olisi vakaampi, aluekohtainen rahoitus kohdentuisi nykyistä ennakoitavammin ja pitkäjänteisemmin ja jotta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen merkitys ja kannustimet vahvistuisivat.

Yksityiskohtana valiokunta kiinnittää huomiota sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön erikoistumiskoulutuksen valtionkorvausten säästöön, joka kasvaa 25 milj. euroon vuonna 2027. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa (StVL 10/2026 vp) tarkastellaan erikoislääkärikoulutuksen rahoituksen turvaamisen tärkeyttä.

Kuntatalous

Kuntatalous heikkeni edelleen vuonna 2025, mutta vähemmän kuin talousarvioissa oli ennakoitu. Taustalla vaikutti erityisesti toimintakulujen voimakas kasvu ja verotulojen lievä aleneminen. Vuonna 2025 vuosikate riitti kattamaan poistot, mutta ei nettoinvestointeja. Valtiovarainministeriö arvioi vuosikatteen kasvavan kehyskaudella, mutta se ei edelleenkään riitä kattamaan investointeja. Kuntien talouspaineita lisäävät investointitarpeiden ohella palkkaratkaisut, työttömyysetuuksien kasvaneet rahoitusvastuut sekä valtionrahoituksen leikkaukset. Hallituksen määräaikaisten säästötoimien päättyminen parantaa tilannetta kehyskauden lopulla. Kuntataloudessa vallitsee kuitenkin tulojen ja menojen rakenteellinen epätasapaino.

Kuntien tilanteet vaihtelevat, ja nähtävissä on sekä taloudellista että toiminnallista eriytymistä. Valiokunta toistaa huolensa kuntien eriytymiskehityksestä (VaVM 6/2025 vp, VaVM 29/2025 vp) ja toteaa, että taloudellinen liikkumavara on kehyskaudella kapea niin kasvavissa kuin pienentyvissä kunnissa, joskin osin eri syistä. Sivistystoimen osuus kuntien nettokäyttökustannuksista on noin kolme neljäsosaa, ja lapsi- ja nuorisoikäluokkien pieneneminen haastaa kuntia erityisesti koulutuspalvelujen järjestämisessä. Toisaalta kaupungeilla on merkittäviä investointipaineita. Valiokunta painottaa, että rakenteellisia uudistuksia tarvitaan, jotta kuntien tehtävät ja rahoitus saadaan paremmin tasapainoon ja eriytymiskehitykseen löydetään ratkaisuja. Myös kunnilla itsellään on keskeinen rooli toiminnan uudistamisessa.

Valiokunta toteaa, että TE-palveluiden uudistuksen ja työttömyysetuuksien rahoitusvastuun muutosten jälkeen kuntatalous on aiempaa riippuvaisempi talouden ja työllisyyden kehityksestä. Asiaa tarkastellaan myös hallintovaliokunnan lausunnossa (HaVL 11/2026 vp). Lisäksi sote-uudistus vaikuttaa edelleen kuntien rahoitusmallissa. Valiokunta pitää tärkeänä (kuten VaVM 29/2025 vp), että valtionosuusjärjestelmä saadaan uudistettua vastaamaan paremmin nykyistä tilannekuvaa.

Kuntien valtionavut ovat kehyskaudella 5,8—6,1 mrd. euroa (vuoden 2027 hintatasossa), josta laskennalliset valtionosuudet kattavat 4,8—5,0 mrd. euroa. Hallituksen kevään 2026 päätökset

vähentävät nettomääräisesti kuntien valtionosuuksia suhteessa edelliseen julkisen talouden suunnitelmaan. Valtionosuutta alentaa myös perustoimeentulotukimenojen kasvu. Vuonna 2027 kuntien rahoitusosuus kasvaa noin 120 milj. eurolla edellisvuoteen verrattuna. Valtiovarainministeriöltä saadun selvityksen mukaan hallituksen vaalikauden aikana linjaamat toimenpiteet kuitenkin kokonaisuudessaan vahvistavat kuntataloutta.

Kestävä kehitys

Selontekoon sisältyvät hiilineutraaliutta ja vihreään siirtymää edistävät määrärahat alenevat kehyskaudella noin 2,1 mrd. eurosta noin 1,6 mrd. euroon. Kehitykseen vaikuttavat erityisesti uusiutuvaan energiaan ja energiatehokkuuteen kohdistuvien tukien väheneminen sekä raidehankkeiden rahoituksen pienentyminen. Valiokunta pitää edelleen tärkeänä (kuten VaVM 6/2025 vp), että Suomen ilmastolain tavoitteena oleva hiilineutraalius viimeistään vuonna 2035 säilyy julkisen talouden suunnitelman toimeenpanon lähtökohtana ja että hallitus on sitoutunut ilmastolain tavoitteisiin. YK:n jäsenmaiden yhteiset tavoitteet kestävälle kehitykselle asetetaan Kestävän kehityksen toimintaohjelmassa, Agenda 2030, joka pyrkii kestävään kehitykseen talouden, ihmisten hyvinvoinnin ja ympäristön kannalta.

Valiokunta pitää oleellisena, että kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumista arvioidaan kokonaisuutena ja että määrärahojen ja veroratkaisujen vaikutukset hiilineutraaliuteen, luonnon monimuotoisuuteen ja sosiaaliseen kestävyyteen arvioidaan johdonmukaisesti. Kustannustehokkuuden ohella on tarpeen tarkastella myös niitä riskejä ja pitkän aikavälin kustannuksia, joita tavoitteiden saavuttamatta jäämisestä voi aiheutua.

Valiokunta nostaa lisäksi esiin sosiaalisen kestävyyden ja pitää tärkeänä, että hallitus kiinnittää erityistä huomiota kaikkein heikoimmassa asemassa olevien tilanteeseen, kuten vähävaraisimpiin väestöryhmiin sekä lapsiin ja vanhuksiin. Esimerkiksi sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutuksia yksilöiden ja perheiden toimeentuloon, työllistymiseen ja hyvinvointiin on tärkeää seurata ja tarvittaessa ryhtyä toimiin järjestelmän kehittämiseksi ja etenkin lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi (ks. myös StVL 10/2026 vp). Toisaalta on tärkeää huomata, että muutoksilla on pyritty yksinkertaistamaan sosiaaliturvaa, lisäämään työnteon houkuttelevuutta toimeentulon ensisijaisena muotona sekä edistämään tuen tarkoituksenmukaista kohdentumista. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen osalta valiokunta viittaa työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lausuntoon (TyVL 7/2026 vp).

Valtion taloudelliset vastuut ja riskit

Valtion vastuiden suurimmat osa-alueet olivat vuoden 2025 lopussa valtionvelka (188 mrd. euroa), eläkevastuut (138 mrd. euroa) sekä valtiontakaukset ja -takuut (73 mrd. euroa).

Pitkään jatkunut suhdanteista riippumaton vastuiden yhtämittainen kasvu on kaventanut valtiontalouden riskinkantokykyä ja toimenpidemahdollisuuksia laskusuhdanteissa ja kriisitilanteissa. Lisäksi kasvava valtion velka lisää velan korkomenoja, mikä puolestaan kasvattaa valtiontalouden alijäämää ja kiihdyttää edelleen velkaantumista. Velan korkomenojen arvioidaan nousevan kehyskaudella 4,1 mrd. eurosta 6,3 mrd. euroon, joka on yli kolmannes

valtiontalouden alijäämästä vuonna 2030. Valiokunta painottaa, että näissä olosuhteissa lainanhallintastrategian ajanmukaisuutta on seurattava tarkasti.

Valiokunta toteaa, että valtion vastuiden kasvu on huolestuttavaa ja niiden realisoitumisesta muodostuvat kustannukset voivat aiheuttaa merkittävän rasituksen. Myös riski valtion lainansaannin vaikeutumisesta ja sen hinnan kohoamisesta on kasvanut. Luottoluokittajien arviointeihin Suomen talouden näkymien heikentymisestä (kuten S&P:n raportti 27.4.2026) on suhtauduttava vakavana varoituksena. Valtiota sitovat taloudelliset päätökset ja vastuiden seuranta sekä niiden aiheuttamat riskit on arvioitava aiempaakin huolellisemmin.

Valiokunta kiinnittää huomiota valtion velkaantumisen ohella myös hyvinvointialueiden ja kuntien velkatasoon. Julkisen talouden tasapainottamiseen tähtäävät toimet ovat välttämättömiä koko julkisen talouden vastuiden hallitsemisessa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Valtiovarainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton selonteon VNS 3/2026 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa selonteon johdosta.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp

Helsingissä 2.6.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Markus Lohi kesk
varapuheenjohtaja Saara Hyrkkö vihr
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Janne Heikkinen kok
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Marko Kilpi kok
jäsen Jari Koskela ps
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Mika Lintilä kesk
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Jari Ronkainen ps
jäsen Joona Räsänen sd
jäsen Hanna Sarkkinen vas
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Sami Savio ps
jäsen Ville Valkonen kok
jäsen Pia Viitanen sd
jäsen Ville Vähämäki ps
varajäsen Saku Nikkanen sd

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Mari Nuutila
valiokuntaneuvos Jonna Berghäll

Vastalause 1 /sd

Perustelut

Hallituksen julkisen talouden suunnitelma ei vastaa EU:n finanssipoliittisten sääntöjen eikä parlamentaarisen finanssipoliittisen sopimuksen vaatimuksia

Valtiovarainvaliokunnan enemmistö esittää, ettei eduskunnalla olisi huomautettavaa julkisen talouden suunnitelman johdosta. Sosialidemokraattinen valiokuntaryhmä ei voi yhtyä tähän arvioon.

Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2027—2030 ei esitetyssä muodossaan ole uskottava, EU:n Suomelle asettaman korjaavan nettomenopolun mukainen eikä parlamentaarisen finanssipoliittisen sopimuksen mukainen kokonaisuus. Suomi on asetettu liiallisen alijäämän menettelyyn, ja Suomelle annettu korjaava nettomenopolku koskee vuosia 2026—2028. Mietintöluonnoksen mukaan vuodelle 2027 arvioidaan jo poikkeamariskiä. Tämä tarkoittaa, että hallituksen esittämä julkisen talouden suunnitelma ei sellaisenaan anna riittävää varmuutta siitä, että Suomi noudattaa EU:n finanssipoliittisia velvoitteitaan.

Ongelmaa ei voi pitää teknisenä. Kyse on hallituksen talouspolitiikan epäonnistumisesta. Hallitus on asettanut tavoitteekseen velkasuhteen kasvun taittamisen, julkisen talouden alijäämän painamisen enintään yhteen prosenttiin suhteessa BKT:hen sekä työllisyysasteen merkittävän nostamisen. Nämä tavoitteet eivät toteudu. Kuluvan vaalikauden finanssipoliittisia tavoitteita velkaantumiskehityksestä ja julkisen talouden alijäämästä ei tulla saavuttamaan.

Hallituksen julkisen talouden suunnitelma on siten sisäisesti ristiriitainen: se tunnistaa velkaantumisen vakavuuden ja EU:n asettamat rajoitteet, mutta ei esitä uskottavaa polkua niiden täyttämiseen.

Työllisyyspolitiikan epäonnistuminen on keskeinen syy julkisen talouden heikkenemiseen

Suomen julkisen talouden tilannetta on heikentänyt olennaisesti hallituksen epäonnistuminen työllisyys- ja talouspolitiikassa. Työllisyys vaikuttaa nopeasti ja voimakkaasti julkiseen talouteen verotulojen, sosiaaliturvamenojen ja palvelutarpeen kautta.

Hallitus on perustellut useita sosiaaliturvaan, työehtoihin ja työttömyysturvaan kohdistuvia leikkauksiaan sillä, että ne lisäisivät työllisyyttä. Valtiovarainvaliokunnan mietintöluonnoksen mukaan hallituksen jo toteutettujen työllisyystoimien arvioidaan pidemmällä aikavälillä vahvistavan rakenteellisesti työllisyyttä noin 105 000 hengellä ja julkista taloutta noin 2,5 miljardilla eurolla. Nämä vaikutukset eivät kuitenkaan ole toteutuneet hallituskauden, saati nyt esitetyn julkisen talouden suunnitelmakauden aikana. Päinvastoin työllisyys on heikentynyt ja työttömyys kasvanut.

Työllisyysvaje ei ole vain hallituksen lupaaman 100 000 lisätyöllisen kokoinen, koska työllisyys on laskenut hallituskauden lähtötasosta. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan

toukokuussa 2023 työllisiä oli 2 680 000, kun uusimman julkaistun tiedon mukaan huhtikuussa 2026 työllisiä oli 2 559 000. Työllisten määrä on siis laskenut noin 121 000 henkilöllä. Kun tähän lisätään hallituksen lupaama noin 100 000 lisätyöllisen tavoite, työllisyysvaje hallituksen omaan tavoitteeseen nähden on jo noin 220 000 henkilöä.

Sama näkyy työttömyydessä. Tilastokeskuksen mukaan toukokuussa 2023 työttömiä oli 266 000 ja työttömyysasteen trendiluku 6,9 prosenttia. Huhtikuussa 2026 työttömiä oli 336 000 ja työttömyysasteen trendiluku 10,6 prosenttia. Työttömien määrä on kasvanut noin 70 000 henkilöllä ja työttömyyden trendi 3,7 prosenttiyksikköä. Työ- ja elinkeinoministeriön lukujen perusteella kehitys on ollut vielä synkempää.

Jos hallitus olisi päässyt omaan työllisyystavoitteeseensa, julkisen talouden tilanne olisi hallituksen omien vaikutusarvioiden perusteella yli neljä miljardia euroa vahvempi. Hallituksen työllisyyspolitiikan epäonnistuminen näkyy suoraan pienempinä verotuloina, suurempina työttömyysmenoina, heikompana kulutuskysyntänä ja kiristyneenä tarpeena tehdä uusia nopeasti vaikuttavia sopeutustoimia.

Sopeutus on painottunut epäoikeudenmukaisesti ja heikentänyt kulutuskysyntää

Hallituksen sopeutustoimet on kohdennettu tavalla, joka on sekä sosiaalisesti epäoikeudenmukainen että talouspoliittisesti huonosti kohdennettu. Leikkaukset ovat kohdistuneet voimakkaasti pienituloisiin, työttömiin, lapsiperheisiin, sairastaviin, vammaisiin henkilöihin ja paljon palveluja tarvitseviin ihmisiin.

Hallituksen sosiaaliturvaleikkaukset eivät ole ratkaisseet työllisyysongelmaa, mutta ne ovat heikentäneet pienituloisten ostovoimaa ja siten kotimaista kulutuskysyntää sekä lisänneet epävarmuutta yhteiskunnassa. Leikkaukset ovat kohdistuneet ryhmiin, joilla suuri osa tuloista käytetään välttämättömään kulutukseen. Tällöin jokainen leikattu euro näkyy nopeasti kaupan, palvelualojen ja paikallistalouksien kysynnässä. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausuntoon sisältyvässä SDP:n eriävässä mielipiteessä on korostettu, että sosiaaliturvaan ja palveluihin kohdistuvat leikkaukset lisäävät eriarvoisuutta ja voivat kasvattaa kustannuksia pidemmällä aikavälillä, kun ihmiset ohjautuvat raskaampien ja kalliimpien palvelujen piiriin.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausuntoon sisältyvässä SDP:n eriävässä mielipiteessä on kuvattu laajasti, miten hallituksen sosiaali- ja terveyspalveluihin, hyvinvointialueisiin ja sosiaaliturvaan kohdistamat sopeutustoimet heikentävät palvelujen saatavuutta ja voivat kasvattaa kustannuksia pidemmällä aikavälillä. Hyvinvointialueiden rahoitus ei vastaa kustannus- ja palvelutarpeen kasvua, ja jatkuva säästöpaine ohjaa alueita leikkaamaan juuri ehkäisevistä ja varhaisen tuen palveluista. Tämä on sekä inhimillisesti että taloudellisesti lyhytnäköistä.

Samaan aikaan hallitus on kohdistanut merkittäviä verohelpotuksia parhaiten ansaitseville ja suurituloisille. Suurin osa työn verotuksen kevennyksistä painottuu hyvätuloisiin, joiden rajakulutusalttius on pienempi kuin pienituloisilla. Näin hallitus on heikentänyt julkisen talouden rahoitusasemaa tavalla, jonka vaikutus kotimaiseen kysyntään jää heikoksi.

Erityisen ongelmallinen on yhteisöveron alentaminen 20 prosentista 18 prosenttiin. Yhteisöverokanta on jo nykyisellään pohjoismaisittain kilpailukykyinen. Talousvaliokunnan lausuntoon sisältyvässä SDP:n eriävässä mielipiteessä todetaan, että alennus merkitsee lähes miljardin euron vuotuista veromenetystä ilman uskottavaa näyttöä vastaavasta kasvuvaikutuksesta. Yhteisöveron alentaminen kasvattaa pysyvästi sopeutustarvetta, vaikka hallituksen tulisi päinvastoin vahvistaa veropohjaa ja valita toimia, joiden kasvuvaikutukset ovat kustannuksiin nähden parempia.

Samalla hallitus jättää käyttämättä vähemmän haitallisia ja oikeudenmukaisempia tulopohjaa vahvistavia keinoja. Listaamattomien yritysten osinkoverotuksen uudistaminen olisi tehokkaampi ja oikeudenmukaisempi tapa vahvistaa julkista taloutta kuin yhteisöveron alentaminen. Nykyinen listaamattomien yritysten veromalli on kansainvälisesti poikkeuksellisen edullinen ja kannustaa osin varallisuuden passiiviseen sijoittamiseen sen sijaan, että se kohdistuisi tuottavuutta ja kasvua vahvistaviin investointeihin.

Hallituksen laiminlyönti siirtää vastuun seuraavalle hallitukselle

Hallituksen epäonnistuminen on johtanut tilanteeseen, jossa seuraava hallitus joutuu tekemään arviolta noin 2,7 miljardin euron välittömät sopeutustoimet erittäin kiireellisellä aikataululla jo ensimmäisenä budjettivuotenaan. Tämä johtuu siitä, että hallitus ei ole ajoissa esittänyt uskottavaa polkua EU:n nettomenopolulla pysymiseksi eikä korjannut julkisen talouden alijäämää kestävällä tavalla.

Hallituksen vastuu ei rajoitu siihen, että sen omat tavoitteet jäävät saavuttamatta. Vakavampaa on, että hallitus on omalla laiminlyönnillään kaventamassa seuraavan hallituksen keinovalikoimaa. Kun tarvittavat toimet jätetään tekemättä ajoissa, seuraava hallitus joutuu turvautumaan keinoihin, jotka vaikuttavat nopeasti, vaikka ne eivät kaikilta osin olisi pitkän aikavälin kannalta optimaalisia.

Tällainen politiikka on vastuutonta. Julkisen talouden hoidon tulee olla pitkäjänteistä ja ennakoitavaa. Nyt hallitus on ensin heikentänyt julkista taloutta kalliilla ja tehottomilla veronkevennyksillä, epäonnistunut työllisyystavoitteessaan ja kohdistanut leikkaukset tavalla, joka on heikentänyt kotimaista kysyntää. Tämän seurauksena korjausliike jää seuraavan hallituksen tehtäväksi huomattavasti vaikeammassa tilanteessa.

Kasvua tukevat toimet on tehty liian myöhään ja väärin painotuksin

Hallitus väittää toistuvasti, ettei oppositio esitä vaihtoehtoja. Väite ei pidä paikkaansa. Useat hallituksen kehysriihessä esittämät kasvutoimet ovat sellaisia, joita SDP on esittänyt jo aiemmin. Ongelma on, että hallitus on tarttunut niihin aivan liian myöhään.

Erityisen selvästi tämä näkyy rakennusalalla. Ympäristövaliokunnan lausuntoon sisältyvässä SDP:n eriävässä mielipiteessä todetaan, että asuntorakentamisen suhdanne on poikkeuksellisen heikko, uudisasuntotuotanto jää selvästi alle pitkän aikavälin tarpeen ja valmistuvien asuntojen määrä on romahtanut 1950-luvun tasolle. Hallitus on leikannut valtion tukemaa asuntotuotantoa

ja purkanut asuntopolitiikan välineitä juuri silloin, kun valtion vastasyklinen rooli olisi ollut tärkein.

Rakennusalan osalta hallitus on vähintään kolme vuotta myöhässä. Jos vastasyklisiä toimia, kohtuuhintaista asuntotuotantoa, korjausrakentamista ja energiatehokkuusinvestointeja olisi vauhditettu ajoissa, olisi voitu tukea työllisyyttä, estää kapasiteetin katoamista ja vahvistaa kaupunkien kasvuedellytyksiä. Nyt osa toimista tulee vasta tilanteessa, jossa vahinko työllisyydelle, yrityksille ja julkiselle taloudelle on jo pitkälti tapahtunut.

Sama ongelma näkyy liikenne-, ilmasto-, luonto- ja TKI-politiikassa. Liikennevaliokunnan lausuntoon sisältyvässä SDP:n eriävässä mielipiteessä kuvataan, kuinka hallitus samaan aikaan leikkaa perusväylänpidosta ja kasvattaa määräaikaista investointiohjelmaa valikoiduilla hankkeilla. Ympäristövaliokunnan lausuntoon sisältyvässä SDP:n eriävässä mielipiteessä taas korostetaan, että ilmasto- ja luontotoimien rahoitusvajeet sivuutetaan, vaikka viivyttely kasvattaa tulevia kustannuksia. Talousvaliokunnan lausuntoon sisältyvässä eriävässä mielipiteessä todetaan, että TKI-rahoitukseen ja EU-hankkeiden kansalliseen vastinrahoitukseen kohdistuvat leikkaukset heikentävät Suomen mahdollisuuksia saada EU:n TKI-rahoitusta ja vivuttaa yksityisiä investointeja.

Kasvupolitiikan uskottavuus ei synny yksittäisistä vaalikauden lopulla tehdyistä toimista. Se edellyttää johdonmukaista linjaa, jossa julkinen talous vahvistetaan tavalla, joka tukee työllisyyttä, investointeja, osaamista ja tuottavuutta.

SDP:n vaihtoehto vahvistaa julkista taloutta oikeudenmukaisemmin ja uskottavammin

SDP katsoo, että julkista taloutta on vahvistettava. Sopeutusta tarvitaan, mutta sen on oltava oikeudenmukaista, kasvun kannalta järkevää ja EU:n nettomenopolun näkökulmasta uskottavaa. Hallituksen linja epäonnistuu näissä kaikissa.

SDP:n vaihtoehdossa julkista taloutta vahvistetaan oikeudenmukaisilla verotoimenpiteillä sekä kohdentamalla sopeutusta tavalla, joka rasittaa mahdollisimman vähän pienituloisten kulutuskysyntää, työllisyyttä ja välttämättömiä palveluita.

SDP on esittänyt kuluvalla vaalikaudella johdonmukaisesti vaihtoehdot ja korvaavat toimet vastustamilleen hallituksen toimenpiteille. Esimerkkeinä ja kiireellisesti toteutettavissa olevina esimerkkeinä SDP:n esittämistä toimista voidaan mainita:

Yhteisöveron alennuksen peruuttaminen. Alennus on kallis ja epävarma kasvutoimi. Sen peruuttaminen vahvistaisi julkista taloutta merkittävästi ja vähentäisi tarvetta kohdistaa leikkauksia palveluihin ja pienituloisiin. Suomen nykyinen yhteisöverokanta on jo kilpailukykyinen suhteessa keskeisiin verrokkimaihin.

Uudistetaan listaamattomien yritysten verotus. Listaamattomien yritysten nykyinen osinkoveromalli on kansainvälisesti poikkeuksellisen edullinen ja ohjaa osin varallisuuden sijoittamiseen matalariskisiin kohteisiin. Verotuksen uudistamisella voidaan vahvistaa julkista

taloutta ilman vastaavaa haittaa kotimaiselle kysynnälle kuin pienituloisiin kohdistuvilla leikkauksilla.

Luovutaan tehottomista Kela-korvauksista ja pidetään asiakasmaksut kohtuullisella tasolla, jotta hoitoon hakeutumisen viivästyminen ei nosta tulevia kustannuksia ja leikataan yritystukia painottaen säilyttäviä ja ympäristölle haitallisia tukia. SDP on myös esittänyt muun muassa tuottamattomille tiloille maksettavien maataloustukien perkaamista, kotihoidontuen uudistamista, työkyvyttömyyden ja sairaspoissaolojen kustannusten vähentämistä.

Tämä kokonaisuus vahvistaisi julkista taloutta nopeammin ja oikeudenmukaisemmin kuin hallituksen esittämä linja. Se myös vastaisi paremmin EU:n nettomenopolun vaatimuksiin, koska toimet vaikuttaisivat suoraan julkisen talouden rahoitusasemaan. Samalla se vähentäisi tarvetta jatkaa hallituksen valitsemalla tiellä, jossa palvelujen rahoitusta heikennetään, pienituloisten ostovoimaa leikataan ja kasvun edellytyksiä rapautetaan.

SDP:n vaihtoehto ei perustu sopeutuksen torjumiseen, vaan sen oikeudenmukaisempaan toteuttamiseen sekä kasvun ja työllisyyden vahvistamiseen. Julkinen talous voidaan vakauttaa tavalla, joka tukee työllisyyttä, suojaa hyvinvointivaltion ydintä ja vahvistaa kasvun edellytyksiä. Hallituksen esittämä julkisen talouden suunnitelma ei tätä tee.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Vastalauseen kannanottoehdotus

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa eduskunnalle viipymättä uuden arvion julkisen talouden suunnitelman suhteesta EU:n Suomelle asettamaan korjaavaan nettomenopolkuun.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee vaihtoehtoisen sopeutuskokonaisuuden, joka vahvistaa julkista taloutta oikeudenmukaisesti, pitää yhteisöveron ennallaan, vahvistaa veropohjaa ja turvaa kasvun, työllisyyden sekä hyvinvointivaltion ydintoiminnot.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa eduskunnalle esityksen toimista, joilla nuorisotyöttömyyttä helpotetaan ja osa-aikaisen työn kannustimia parannetaan, sisältäen suojaosien palauttamisen työttömyysturvaan ja asumistukeen.

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa eduskunnalle esityksen toimista, joilla pienten yrityksien toimintaedellytyksiä ja mahdollisuuksia palkata ensimmäinen työntekijä parannetaan.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 1

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus parantaa hoitoon pääsyä palauttamalla hoitotakuun 14 vuorokauteen ja luopuu haitallisimmista asiakasmaksujen korotuksista terveydenhoidossa.

6. Eduskunta edellyttää, että hallitus luopuu yksityisen terveydenhoidon suosimisesta.

Helsingissä 2.6.2026

Joona Räsänen sd
Seppo Eskelinen sd
Aki Lindén sd
Pia Viitanen sd
Saku Nikkanen sd

Vastalause 2 /kesk

Perustelut

Hallituksen talous- ja työllisyyspolitiikan tulostaulu on rivi epäonnistumisia

Suomi on sairastanut kroonista kasvuvajetta jo yli viidentoista vuoden ajan. Tämän taustalla ovat heikko tuottavuuskehitys, investointien vähäisyys sekä osaajapula. Pääministeri Orpon hallitus on epäonnistunut kaikissa keskeisissä taloustavoitteissaan. Hallitus kertoo julkisen talouden suunnitelmassa asettaneensa hallitusohjelmassa seuraavat keskeiset talous- ja finanssipolitiikan tavoitteet:

Ensinnäkin hallitusohjelman tavoitteena oli, että julkisen talouden velkasuhde vakautetaan ja sen jälkeen käännetään ylivaalikautisessa tarkastelussa pysyvästi alenevalle uralle. Pitkän aikavälin tavoite on pohjoismainen talouskasvu ja velan suhde bruttokansantuotteeseen.

Lähtötilanteessa toisella vuosineljänneksellä vuonna 2023 julkisen talouden velkasuhde oli 74,6 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan vuonna 2027 velkasuhde olisi jo 92,4 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Velkasuhde ei ole vakautunut. Ennusteen mukaan velkasuhde jatkaisi kasvuaan ollen 99 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen vuonna 2030. Niinpä velkasuhde ei ole ylivaalikautisessa tarkastelussa kääntynyt pysyvästi alenevalle uralle.

Toisekseen hallitusohjelman tavoitteena oli, että julkisen talouden rahoitusasema kohenee siten, että julkisen talouden alijäämä on korkeintaan yhden prosentin suhteessa bruttokansantuotteeseen vaalikauden aikana eli vuoteen 2027 mennessä.

Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan julkisen talouden alijäämä on 4,6 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen vuonna 2027. Kuilu tavoitteeseen on euroina 10,8 miljardia euroa.

Kolmas hallitusohjelman tavoite oli, että työllisyys- ja kasvutoimilla tavoitellaan 100 000 uutta työllistä. Pidemmällä aikavälillä tavoitteena on nostaa työllisyysaste 80 prosenttiin.

Kausi- ja satunnaisvaihtelusta tasoitetulla aikasarjalla mitaten työllisiä on viimeisimmän tilastotiedon mukaan 55 000 vähemmän kuin hallituskauden alussa kesäkuussa 2023.

Työllisyysaste (15—64-vuotiaat) oli 73,6 prosenttia vuonna 2023. Ennuste työllisyysasteeksi vuodelle 2027 on 71,4 prosenttia. Työllisyysasteen ennustetaan vaalikauden lopulla olevan siis pienempi kuin vaalikauden alussa. Valtiovarainministeriön ennusteessa työllisyysasteen ennustetaan kohoavan 72,8 prosenttiin vuoteen 2023 mennessä, mutta olisi silloinkin vielä selvästi alle vuoden 2023 lähtötason.

Neljäntenä hallitusohjelman tavoitteena oli, että työllisyys- ja kasvutoimet yhdessä suorien sopeutustoimien kanssa luovat edellytykset julkisen talouden tasapainottumiseen vuonna 2031.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 2

Ennusteen mukaan julkisen talouden alijäämä on vuonna 2030 yhä 4,4 prosenttia. Euroissa tämä tarkoittaisi tasapainon sijaan lähes 15 miljardin euron julkisen talouden lisävelkaa vuodessa.

Ulkoisten hallituksesta riippumattomien syiden lisäksi tilanteeseen on vaikuttanut hallituksen oma politiikka. Keskusta on koko vaalikauden ajan esittänyt vaihtoehtoja, joissa sopeutustoimien rinnalla olisi toteutettu myös kasvutoimenpiteitä.

Nyt yhä edelleen keväällä 2026 ollaan tilanteessa, jossa tavallisten ihmisten kuin yrittäjienkin luottamus tulevaan on alavireistä. Ihmisten pelko niin julkisen talouden kuin omankin talouden romahtamisesta on todellinen. Yrityksillä ei ole luottoa kasvuun.

Kokoomushallituksen politiikan seurauksena Suomessa ovat olleet kasvussa työttömyys, konkurssit ja valtion velka. Talouskasvu on ollut keskimäärin heikkoa vaalikauden aikana.

Keskustan kasvun resepti on: Suunniteltu Suomessa, valmistettu Suomessa ja omistettu Suomessa. Suomeen tarvitaan vahvempi kasvunäkymä. Tavoitteena tulee olla vähintään kasvun tuplaaminen ennustettuun verrattuna.

Luottamus talouteen pitää palauttaa. Ilmapiirin ja toimintaympäristön tulee olla vakaa ja ennakoitava. Nyt se ei sitä ole. Hallitus on valinnut epävakaamman polun. Poliittisen riskin vähyys on ollut aiemmin Suomen hyve, mutta ei ole enää.

Suomen ennustettavuus investointikohteena onkin heikentynyt merkittävästi vaalikauden kuluessa. Veropolitiikasta on tullut täysin ennakoimatonta.

Hallituksen suunnitelma johtaisi 64 miljardin euron lisävelkaan vuoteen 2030 mennessä

Samanaikaisesti, kun hallitus hakee eduskunnalta valtuutta mittavalle velkakaton korottamiselle, on se tuonut eduskuntaan julkisen talouden suunnitelman vuosille 2027—2030. Julkisen talouden suunnitelmassa seuraavalle vaalikaudelle tarvittavasta velkajarrusta ollaan käytännössä luistamassa pahemman kerran.

Kokoomuksen johdolla hallituspuolueet eivät hallitusvastuussa ollessaan osoita minkäänlaista sitoutumista velkajarruun. Se sijaan hallitus lykkää asian seuraavan hallituksen kontolle.

Julkisen talouden suunnitelman mukaan valtio ottaisi lisävelkaa yhteensä 64 miljardia euroa vuosina 2027—2030. Käytännössä uusikin velkakatto tulisi ensi vaalikauden loppupuolelta täyteen, jos Orpon hallituksen kaavailema suunnitelma toteutuisi.

Jos uusikin velkakatto muutaman vuoden kuluttua täyttyy, olisi suomalaisilla valtionvelkaa niskassaan jo noin 50 000 euroa henkeä kohden laskettuna.

Suomeen tarvitaan myönteinen ja luottamusta vahvistava tulevaisuusnäkymä

Keskusta esitti ennen kehysriihtä hallitukselle työn, turvallisuuden ja tulevaisuudenuskon vahvistamisen toimenpidekokonaisuutta. Hallitus osin tarttui keskustan esittämiin

toimenpiteisiin, mutta vain osin. Lisäksi toimiin olisi pitänyt ryhtyä jo paljon aiemmin hallituskauden aikana.

1) Työtä nopeasti — rakentamalla, korjaamalla ja kannustamalla

Keskusta, ehdotti, että taloyhtiöille otetaan käyttöön 10 prosentin korjausavustus. Hallitus päätyi toimenpiteenään kohdentamaan energiaremontteihin ja saneerauksiin kohdennetaan määräaikainen valtiontukiohjelma (110 miljoonaa euroa). Hallituksen tavoitteena on keskustan tavoin saada aikaan yli miljardin euron kasvu korjausrakentamiseen. Samalla taloyhtiölainojen perusparannuslainojen valtiontakauksia kehitetään ja samalla sääntelyä kevennetään.

Rakennusalalle olisi kuitenkin tarvittu muitakin toimenpiteitä. Keskusta olisi käynnistänyt homekoulujen ja julkisten rakennusten korjausohjelman sekä perusväylänpidon, siltojen, raiteiden ja yksityisteiden kunnostusohjelman. Hallitus sen sijaan tekee osana korvaavia säästötoimia 30 miljoonan tasoleikkauksen perusväylänpitoon ja 38,5 miljoonan euron vähennyksen vuodesta 2028 eteenpäin. Tämä tulee lisäämään entisestään teiden ja rautateiden korjausvelkaa.

Keskusta olisi palauttanut kotitalousvähennyksen ehdot vuonna 2024 voimassa olleen tason mukaiseksi ja tuplannut samalla yksinasuvien sekä yksinhuoltajien vähennysoikeuden enimmäismäärän. Hallitus tyytyi hieman kohtuullistamaan määräaikaisesti aiemmin toteuttamaansa kotitalousvähennyksen heikennystä.

Keskusta vauhdittaisi asuntokauppaa poistamalla varainsiirtovero määräajaksi. Hallitus ei tee asiassa mitään. Sen sijaan hallituksen suunnasta on moitittu keskustaa siitä, että tällaisen avauksen tekeminen häiritsee asuntokauppaa. Nyt pääministeripuolue kokoomus on kuitenkin omassa tavoiteohjelmassaan asettanut tavoitteeksi varainsiirtoveron poistamisen. On syytä kysyä, että miksi kokoomus ei toteuttanut tätä nyt vallassa ollessaan, kun asuntomarkkinat olisivat selkeästikin tarvinneet markkinat liikkeelle panevaa muutosta.

Keskusta on pitkään esittänyt itäisen Suomen erityistalousaluekokeilua käynnistettäväksi. Hallitus on nyt luvannut, että osana hallitusohjelman mukaista itäisen Suomen ohjelman toimeenpanoa hallitus ryhtyy valmistelemaan määräaikaisen kokeilulainsäädäntöhankkeen käynnistämistä koskien erityistalousalueita. Hyvä, että hallitus on vihdoin ja viimein havahtunut toimimaan asiassa. Hallituksen on syytä kiirehtiä valmistelua, jotta asia ehditään käsitellä vielä tällä vaalikaudella.

Eri puolille Suomea saataisiin nopeasti käynnistettyä työtä tuovaa rakentamista, jos kalliista yksittäisestä Turun tunnin junasta kyettäisiin luopumaan sen sijaan, että hallitus on tehnyt siitä itselleen arvovaltakysymyksen, joka on saatava läpi hinnalla millä hyvänsä.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 2

2) Turvaa arkeen — helpotusta akuuttiin kustannuskriisiin. Keskusta vastaisi kuljetusalan, maatalouden ja työssään autoa tarvitsevien kustannuskriisiin määräaikaisella tukiohjelmalla.

Keskusta on ehdottanut kustannuskriisiin vastauksena maatalouden määräaikaista kiinteistöverovapautta. Hallitus ei tätä toteuta. Sen sijaan hallitus toteuttaa toisen keskustan ehdotuksen eli energiaveronpalautuksen korottamisen vuosien 2026 ja 2027 ajaksi.

Keskusta ottaisi ammattidieselin käyttöön nopeasti ja ihmettelee, ettei hallitus ole kyennyt sitä toteuttamaan vaalikautensa aikana ja on siirtämässä voimaantulon vuoteen 2028.

Keskusta on ehdottanut, että vauhditetaan siirtymää bioenergiaan, biokaasuun ja öljylämmityksestä luopumiseen. Hallituksen toimenpiteenä on biokaasusta maininta kehysriihen pöytäkirjamerkinnöissä: "Fossiilisista raaka-aineista irtautumista ja ravinnekierrätystä edistetään panostamalla biokaasutuotannon vahvistamiseen. Puhtaan energian ja huoltovarmuuden ministerityöryhmässä käynnistetään selvitys biokaasutuotantoa edistävistä toimista kevään 2026 aikana huomioiden taloudelliset reunaehdot." Tähän mennessä hallitus on lähinnä hankaloittanut biokaasun edistämistä, eikä suinkaan vauhdittanut. Toivottavasti hallitus nyt todella tekee asiassa ryhtiliikkeen.

Keskusta muistuttaa, että jo hallitusohjelmassa luvattiin edistää biokaasutuotannon kehittämistä ja käynnistämistä sekä biokaasun monipuolista käyttöä. Tämän toteuttamiseksi tarvitaan samanaikaisesti toimia sekä biokaasun tuotannon että käytön edistämiseen.

Hallituksen on olennaista varmistaa, että Suomeen saadaan todella toteutettua uusia biokaasulaitos- ja kierrätyslannoitetuotantoinvestointeja. Keskusta on peräänkuuluttanut biokaasuntuotannon ja käytön tarkastelua kokonaisuutena. Tämä edellyttää yhteistyötä eri ministeriöiden kesken (MMM, TEM, YM, LVM, VM). Kokonaiskoordinaatiota hallinnonalojen välillä on syytä vahvistaa. Tällä hetkellä se näyttää puuttuvan kokonaan.

Keskusta on huolissaan siitä, että uusiutuvan energian investointien luvitus ei tule nopeutumaan hallituksen tavoittelemalla tavalla, vaan uusilta energiantuotantolaitoksilta jatkossakin edellytetään kallista ja monivaiheista ympäristösuojelulain mukaista menettelyä. Hallituksen valmistelemat toimenpiteet pikemminkin luovat epävarmuutta puhtaiden energiamuotojen investointiympäristöön.

Jakeluinfra-asetuksen muuttaminen heikensi kannustimia siirtyä biokaasuun, kun biokaasun tankkausasemat muutettiin rajatusti de minimis -tuen kautta tuettavaksi. Tärkeää olisi ollut säilyttää teknologianeutraalisuus, eikä yhdelle käyttövoimalle erillistä tukea. Tiedossa on, että etenkin Itä- ja Pohjois-Suomessa tankkausasemaverkko on vielä liian harva. Lisäksi hallitus on tuonut biokaasulle uusia hallinnollisia velvoitteita, muun muassa kestävyyden todentamisvelvoitteen, jotka lisäävät kustannuksia eivätkä paranna biokaasuinvestointien edellytyksiä.

Hallituksen aiempi päätös jakeluvelvoitteen lisävelvoitteen alentamisesta lisää epävarmuutta biokaasutuotannon toimialaan. Investointiympäristö ei näyttäydy houkuttelevana. Lupausten

vastainen politiikkaa on vahingollinen niin kestävien polttoaineiden markkinoiden kehittymisen kuin huoltovarmuudenkin kannalta.

Keskusta on huolissaan siitä, miten Orpon hallituksen päätös ottaa liikenteen päästökauppa käyttöön jo vuonna 2027 vuoden 2031 sijaan tulee vaikuttamaan polttoaineiden hintaan sekä siitä, miten Orpon hallituksen kansallinen päätös laajentaa päästökauppa koskemaan maa- ja metsätaloutta tullaan kompensoimaan tuottajille. Keskusta edellyttää täysimääräistä kompensaatiota tästä lisäkustannuksia aiheuttavasta hallituksen onnettomasta kansallisesta päätöksestä. Hallitus ei ole edelleenkään esittänyt tähän riittävää vastausta.

Keskusta on pitkään vaatinut, että turvataan turpeen rooli huoltovarmuudessa. Kehysriihen pöytäkirjassa on osio energiaturpeen huoltovarmuus:

"TEM valmistelee tukimallin, jolla varmistetaan riittävä energian saatavuus ja toimitusvarmuus myös talvella. Tällä tuella mahdollistetaan muun muassa biokaasukäyttöisten kaasuturbiinien rakentaminen ja bioenergiaa käyttävien CHP laitosten käytön jatkuminen pidempään.

Hallitus päättää jatkaa turpeen varmuusvarastointia vuoteen 2030. Varmistetaan kotimaisen ja huoltovarman energian saatavuus eri tilanteissa ja HVK:lle riittävä rahoitus asian varmistamiseksi."

Nämä ovat perusteltuja toimenpiteitä, mutta mistään turpeen kunnianpalautuksesta on kyllä liioiteltua puhua, koska ainut konkreettinen toimenpide on lupaus jatkaa nykyisinkin olemassa viime vaalikaudella aloitettua turpeen huoltovarmuusvarastointia vuoden 2028 sijaan vuoteen 2030 saakka.

Vaikka hallitus on kirjannut energiaturpeen huoltovarmuuden alle biokaasukäyttöisten kaasuturbiinien rakentamisen ja bioenergiaa käyttävien CHP laitosten (yhdistetty lämmön- ja sähköntuotanto) käytön jatkumisen pidempään, niin on epäselvää, miten tämä liittyisi erityisesti turpeen tuotantoon.

Nyt turvealalla on hyvin suuri hämmennys siitä, että mitä toimenpiteitä hallitus on todellisuudessa toteuttamassa ja mitä ei. Hallituksen olisi syytä selkeyttää viestintäänsä ja pidättäytyä rehellisyydessä.

3) Tulevaisuudenuskoa nuorille

Keskusta on ehdottanut nuorten takuutyötä, joka rahoitettaisiin nuorten työttömyysturvamenoista ja kuntien ns. sakkomaksuista. Käytettäisiin rahaa työllisyyden edistämiseen mieluummin kuin työttömyyteen. Hallitus paikkaillee hieman omaa työllistymisseteliään, jota se ei ole saanut tähänkään mennessä toimimaan.

Keskustan mielestä kaiken työnteon tulee olla kannattavaa, jonka vuoksi työttömyysturvaan olisi tärkeää palauttaa suojaosa. Hallitus ei tähän edelleenkään suostunut.

Ihmisten työkykyä tulisi myös edistää ja vahvistaa. Mielenterveyssyyt on nykyisellään keskeinen tekijä varsinkin nuorten pitkissä sairauspoissaoloissa. Hallitus kuitenkin jatkaa leikkauksia sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä kansalaisjärjestöihin.

Liikenne ja viestintä

Puheena olevan julkisen talouden suunnitelman 2027—2030 perusteella hallituksen väyläpolitiikan perintö seuraavalle hallitukselle on murheellinen vakaan, ennakoitavan ja pitkäjänteisen väyläpolitiikan harjoittamisen kannalta. Liikenne 12 -ohjelmalta putosi rahoituspohja.

Valiokunnan käymien asiantuntijakuulemisten perusteella hallitus sivuutti vuosille 2026—2037 ulottuvan valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman (Liikenne 12) rahoitustarpeet, jonka eduskunta hyväksyi hiljattain yksimielisesti hallituksen esityksen mukaisena. Asiantuntijakuulemisten mukaan sen toteuttaminen julkisen talouden suunnitelmassa esitetyillä resursseilla ei ole mahdollista.

Ongelmien juurisyyt liittyvät hallituksen lyhytnäköiseen tapaan tehdä väyläpolitiikkaa. Se on ohjelmassaan perustanut väyläpolitiikkansa investointiohjelmaan, joka rahoitetaan valtion omaisuuden myyntituloilla. Alunperinkin poikkeuksellisen suuri 4 miljardin euron ohjelma on kasvanut jo 4,7 miljardiin euroon. Samaan aikaan hallitus on leikannut pitkäjänteistä väylien kehysrahoitusta.

Kielteinen kehitys on käymässä toteen tulevalla kehyskaudella 2027—2030. Perusväylänpidon rahoitustaso on laskemassa kuin iskusta ja jyrkästi. Kehyspäätöksen mukaan perusväylänpidon vuosittainen määräraha olisi jäämässä kehyskaudella noin 1,27—1,24 miljardin euron tasolle, kun vuosina 2024—2026 rahoitus on ollut hallituksen määräaikaisen investointiohjelman lisäyksillä 1,43—1,61 miljardia euroa vuodessa. Rahoituksesta olisi poistumassa kehyskauden alkaessa merkittävä investointiohjelmaan perustunut lisäpanostus mukaan lukien yhteensä jopa 568 miljoonan euron korjausvelkarahoitus.

Tulossa oleva perusväylänpidon rahoituksen selvä lasku olisi räikeässä ristiriidassa väyläverkon todellisen kunnossapitotarpeen, liikennemäärien kehityksen sekä turvallisuus- ja huoltovarmuusvaatimusten kanssa. Valtakunnallisen Liikenne 12-suunnitelman mukaan perusväylänpidon rahoitustasoon pitäisi asteittain tehdä noin 460 miljoonan euron tasokorotus vuoteen 2030 mennessä. Kehyspäätöksen ja Liikenne 12 -suunnitelman välinen kuilu olisi vuoden 2030 tasolla noin 500 miljoonaa euroa, mikä merkitsee olennaista poikkeamaa parlamentaarisesti juuri hyväksytyistä tavoitteista. Hallitus tuli kävelleeksi oman esityksensä ja eduskunnan hyväksymän rahoitussuunnitelman yli.

Liikennejärjestelmän näkökulmasta rahoituksen poukkoilevuus tulee näkymään suunnitelmallisen kunnossapidon mahdottomuutena. Kun kunnossapitoa ja pieniä kustannustehokkaita parantamistoimia joudutaan lykkäämään, teiden, ratojen ja vesiväylien kunto heikkenee ja häiriöherkkyys kasvaa. Väyläverkon korjausvelka on jo nykyisin noin 4,3 miljardia euroa. Tieverkolla sitä on noin 2,7 miljardia euroa ja rataverkolla noin 1,6 miljardia euroa. Väyläviraston arvion mukaan noin 1,26 miljardin euron vuotuisella rahoitustasolla

korjausvelka tulee kasvamaan kehyskauden loppuun mennessä yli 5 miljardiin euroon, mikä siirtää kustannuksia tulevaisuuteen ja tekee välttämättömistä korjauksista entistä kalliimpia.

Rahoituksen poukkoilevuus on heikentämässä rajusti myös liikennejärjestelmän kehittämisen suunnitelmallisuutta. Määräaikaiset lisäpanostukset ovat painottuneet hallituksen investointiohjelmaan, jonka suuruus on hallituksen päätösten jälkeen noin 4,7 miljardia euroa. Siitä on kohdistumassa kehyskaudelle 2027—2030 arviolta peräti 2,2 miljardia euroa. Tästä vain noin 0,3 miljardia euroa rahoitetaan varsinaisen kehyksen puitteissa ja loput pääosin kehyksen ulkopuolisin rahoitusjärjestelyin. Käytännössä hallitus on tullut syöneeksi väylärahoituksen seuraavaltakin hallitukselta.

Hallituksen kikkailu lyhytaikaisen ja poikkeuksellisen suuren investointiohjelman kanssa yhdistettynä leikattuun pitkäjänteiseen kehysrahoitukseen on johtamassa siihen, että väylärahoitus on putoamassa vaalikauden alkua alemmalle tasolle ilman, että väyläverkon kunto ongelmat tai kustannustason nousu olisivat helpottuneet. Tämä tulee vaikeuttamaan hankkeiden vaiheistusta, suunnittelua ja tehokasta toteutusta sekä rapauttamaan Liikenne 12 -suunnitelman uskottavuutta.

Asiantuntijakuulemisten perusteella myös huoltovarmuuden ja kokonaisturvallisuuden kannalta kehitys on huolestuttava. Perusväylänpidon kehyksen sisälle on kohdistumassa alkavalla kehyskaudella myös sotilaallisen liikkuvuuden hankkeet. Niiden ensimmäisen vaiheen rahoitukseen on varattu vain 112 miljoonaa euroa, josta pääosa ajoittuu vuosille 2027—2030. Kun nämä hankkeet rahoitetaan pääosin kehyksen sisältä, ne kaventavat entisestään mahdollisuuksia vastata siviililiikenteen ja elinkeinoelämän kuljetustarpeisiin sekä Digirata-hankkeen kaltaisiin välttämättömiin korvausinvestointeihin.

Kilpailukyvyn näkökulmasta väyläverkon heikkenevä kunto on lisäämässä kuljetuskustannuksia, heikentämässä toimitusvarmuutta ja kasvattamassa yritysten varautumis- ja varastointitarpeita. Ennakoitavuuden puute on erityisen haitallista myös investointisuunnitelmille. Pääomavaltaiset teolliset investoinnit edellyttävät varmuutta siitä, että kuljetusyhteydet ja logistiikka toimivat koko investoinnin elinkaaren ajan. Kehyskauden rahoituslinja ei tue edellä mainittuja Suomelle välttämättömiä tavoitteita.

Kokonaisuutena väyläpolitiikan poukkoileva rahoitustaso, investointiohjelmaan nojaava tilapäinen väylärahoituksen vahvistaminen ja kehyskaudelle ajoittuva rahoitustason pudotus muodostavat vakavan ongelman. Huolestuttavia ovat myös hallituksen leikkaukset yksityisteiden rahoitukseen, jotka osaltaan estävät sujuvien kuljetusketjujen muodostamista raaka-aineiden alkulähteiltä tehtaiden kautta satamiin. Nämä kaikki heikentävät suomalaisen liikennejärjestelmän arjen toimivuutta, rapauttavat huoltovarmuutta ja heikentävät Suomen kilpailukykyä.

Tilanteen korjaaminen edellyttää kokonaisvaltaista pitkän aikavälin visiota, perusväylänpidon rahoituksen pitkäjänteistä vakauttamista osaksi kehyksiä, investointiohjelmien ja kehysrahoituksen parempaa yhteensovittamista sekä Liikenne 12 -suunnitelman ottamista aidosti ohjaavaksi välineeksi tulevilla kehyskausilla. Nyt on käymässä niin, että hallitus kehysriihessään

leikkasi alun perin esittämäänsä ja eduskunnan juuri hyväksymää Liikenne 12-suunnitelmaan sisällytettyä rahoitussuunnitelmaa, jolloin sen toteuttamiselta putosi jo pohja pois.

Tiestön kunnossapitomallia on uudistettava

Tiestön kunnossapidon taso on viime vuosina heikentynyt huolestuttavasti. Se alkaa olla jo vakava liikenneturvallisuusriski. Erityisesti talvikunnossapidon ongelmat näkyneet tieltä suistumisina, onnettomuuksina ja jatkuvina vaaratilanteina eri puolilla maata.

Kuljetusalan järjestö SKAL:n vuoden 2026 alussa julkistaman kuljetusbarometrin tulosten mukaan yli puolet vastaajista pitää pääteiden ja jopa kolme neljäsosaa muiden teiden talvihoitoa riittämättömänä. Erityisiksi ongelmiksi nousevat liukkaudentorjunta yöaikaan, lumen ja jääpolanteen epätasaisuus sekä puutteet myös päiväsaikaisessa liukkaudentorjunnassa. Lisäksi talvikunnossapidon taso vaihtelee merkittävästi urakka-alueittain, vaikka sääolosuhteet ovat samankaltaiset.

Tiestön kunnossapitoon liittyvät ongelmat eivät ole sattumanvaraisia, vaan ne liittyvät laajemmin nykyiseen tiestön kunnossapidon toimintamalliin. Urakointialueet ovat kasvaneet liian suuriksi heikentäen aurausten, liukkaudentorjunnan ja muiden hoitotoimien laatua. Samalla paikallisten aliurakoitsijoiden määrää on vähennetty, mikä on heikentänyt sekä työn laatua että paikallisten yrittäjien toimintaedellytyksiä. Useat aliurakoitsijat ovat joutuneet lopettamaan toimintansa kannattavuusongelmien vuoksi, vaikka juuri heillä olisi paras paikallistuntemus ja valmius nopeaan reagointiin.

Nykyisessä kunnossapitomallissa rajalliset kunnossapitoresurssit eivät näy tienkäyttäjille asti. Osa rahoituksesta haihtuu hallintoon ja välikäsiin sen sijaan, että se kohdistuisi suoraan tienhoidon laatuun ja turvallisuuteen. Myös kunnossapidon laadun valvonta on osoittautunut tehottomaksi. Rahaa käytetään, mutta tiet ovat silti huonossa kunnossa ja liikenneturvallisuus heikkenee.

Ilman suunnanmuutosta tiestön kunnossapito on ajautumassa yhä syvemmälle umpikujaan, jossa liikenneturvallisuus heikkenee ja luottamus järjestelmään rapautuu entisestään. Muutos on välttämätön, jotta tieverkko voidaan pitää turvallisena, toimivana ja kaikkia tienkäyttäjiä palvelevana.

Keskustan valiokuntaryhmän mielestä tilanteen korjaaminen edellyttää tiestön kunnossapidon urakkamallin uudistamista. Kunnossapidon toimintatapoja on uskallettava uudistaa ja kokeilla vaihtoehtoisia malleja. Yhtenä ratkaisuna on rahoituksen ohjaaminen suoremmin aliurakoitsijoille ja heidän työnsä parempi tukeminen. Samalla kunnossapidon valvontaa on arvioitava kriittisesti. Koska nykyinen konsulttipohjainen malli ei tuota toivottua lopputulosta, se on syytä korvata tehokkaammilla ja käytännönläheisemmillä ratkaisuilla.

Suomi tarvitsee kotimaista polttoainepolitiikkaa

Huoltovarmuuden kannalta vakava puute liittyy meri- ja lentoliikenteen polttoaineisiin. Hallitus ei linjannut kehysriihessään toimia polttoaineiden kotimaisen tuotannon ja omavaraisuuden

vahvistamiseksi. Polttoaineet ovat kriittinen tuotannontekijä huoltovarmuudelle ja niiden saatavuus ja hinta ovat herkkiä geopoliittisille kriiseille, sodille ja häiriöille globaaleissa toimitusketjuissa. Kun kotimaisen tuotannon kehittämistä ei edistetä, Suomi säilyy riippuvaisena tuonnista myös poikkeusoloissa.

Keskustan valiokuntaryhmä korostaa, että kotimainen päämäärätietoinen uusiutuvien ja synteettisten polttoaineiden kotimainen tuotanto parantaisi huoltovarmuutta merkittävästi. Hajautetut tuotantoratkaisut, vaihtoehtoiset raaka-aineet ja kotimaiset toimitusketjut lisäisivät energiajärjestelmän kriisinsietokykyä elinkeinoelämän ja yhteiskunnan kannalta. Ilman selkeitä valtion tukimekanismeja ja pitkäjänteisiä linjauksia investoinnit kuitenkin viivästyvät, mikä heikentää huoltovarmuuden kehittymistä tulevina vuosina.

Laajakaistayhteydet kuuluu kaikille

Palvelujen digitalisoituminen etenee nopeasti kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla. Julkiset palvelut, sosiaali- ja terveydenhuolto, koulutus, turvallisuus sekä elinkeinoelämä nojaavat yhä vahvemmin toimiviin sähköisiin järjestelmiin. Digitalisaatio ei kuitenkaan voi kuulua vain osalle kansalaisista, vaan sen on oltava aidosti kaikkien saavutettavissa asuinpaikasta riippumatta. Tämä edellyttää koko Suomeen ulottuvia toimintavarmoja ja nopeita laajakaistayhteyksiä.

Tässä hallituksen politiikka on ollut saamatonta ja välinpitämätöntä. Vaikka hallitusohjelmassa tavoitteeksi on asetettu digitaalisten palvelujen laajentaminen ja koko maan kattavat tietoliikenneyhteydet, käytännön toimia ei ole juurikaan ollut. Puheena olevassa selonteossa ei asiasta ole edes mainintaa.

Erityisen ongelmallista on ollut Laajakaista kaikille -ohjelman lakkauttaminen vaalikauden alussa, vaikka riippumattoman asiantuntijaselvityksen mukaan ohjelma oli onnistunut yli odotusten ja osoitti selvästi, ettei koko maan kattavaa laajakaistaverkkoa synny markkinaehtoisesti ilman julkista tukea. Erityisesti harvaan asutuilla alueilla ja itäisessä Suomessa viestintäyhteydet ovat monin paikoin riittämättömät jo nykyisten digitaalisten palvelujen käyttöön. Tilanne on pahentunut entisestään 3G-verkkojen alasajon myötä vuosina 2023—2024, mikä on synnyttänyt laajoja katvealueita. Tämä ei ole ainoastaan arjen sujuvuuden tai taloudellisen toimeliaisuuden ongelma, vaan myös vakava turvallisuuskysymys. Joillakin alueilla on ollut vaikeuksia jopa hätäpuhelujen soittamisessa, mihin myös pelastusviranomaiset ovat kiinnittäneet huomiota.

Suomen kilpailukyvyn kannalta keskeinen kysymys on myös taajuuspolitiikka. Mobiiliverkkoihin tehdyt investoinnit ovat pitkäjänteisiä ja pääomavaltaisia. Ne edellyttävät ennakoitavaa, vakaata ja teknologianeutraalia sääntely-ympäristöä. Vuonna 2033 päättyvien toimilupien jatkoa koskevat linjaukset on tehtävä hyvissä ajoin. Toimilupien keston tulee olla riittävän pitkä, jotta verkkojen kehittäminen on taloudellisesti järkevää. Taajuuspolitiikka ei ole vain viestintäsektorin sisäinen kysymys, vaan olennainen osa Suomen investointi- ja talouspolitiikkaa sekä tulevaisuuden kilpailukykyä.

Keskustan valiokuntaryhmän mielestä palvelujen digitalisoituminen vaatii määrätietoisia päätöksiä koko Suomen kattavien laajakaistayhteyksien varmistamiseksi, kilpailukykyistä ja

pitkäjänteistä taajuuspolitiikkaa sekä viranomaisille riittäviä resursseja. Valtakunnallinen laajakaistaohjelma on palautettava. Ilman konkreettisia toimenpiteitä digitalisaatio kasvattaisi alueellista ja sosiaalista eriarvoisuutta sen sijaan, että se vahvistaisi kasvua, turvallisuutta ja yhdenvertaisuutta koko maassa.

Juustohöylämäiset leikkaukset hallinnosta vaarantavat kyberturvallisuuden

Keskustan valiokuntaryhmä kantaa vakavaa huolta Suomen kyberturvallisuuden tilasta. Liikenne- ja viestintävirasto Traficom sekä sen yhteydessä toimiva Kyberturvallisuuskeskus ovat joutuneet leikkausten seurauksena laskemaan palvelutasoa ja supistamaan tarjoamiaan palveluja. Tämä kehitys on huolestuttavaa, sillä viranomaistoiminnan heikentyminen kohdistuu suoraan yhteiskunnan toimintakykyyn, taloudellisiin aktiviteetteihin ja elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin.

Asiantuntijakuulemisissa on käynyt ilmi, että Traficomin ja Kyberturvallisuuskeskuksen palvelutasoa on jouduttu heikentämään hallintoon kohdistuneiden säästötoimien sekä uusien vaativien tehtävien lisääntymisen seurauksena. Säästötoimien seurauksena kyberturvallisuuteen liittyvät riskit ovat kasvussa, mikä lisää yhteiskunnan haavoittuvuutta erilaisille kyberuhille.

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom tarvitsee riittävät resurssit. Virastolle on viime vuosina annettu huomattava määrä uusia lakisääteisiä tehtäviä muun muassa kyberturvallisuuden, datasääntelyn ja tekoälyn alueilla, mutta samanaikaisesti sen toimintamenoihin on kohdistettu merkittäviä leikkauksia. Tehtävien ja resurssien välinen epätasapaino heikentää viraston kykyä hoitaa perustehtävänsä, lisää epävarmuutta sääntely-ympäristössä ja vaarantaa liikenne- ja viestintäjärjestelmän toimivuutta sekä kansallista kyberturvallisuutta.

Keskustan valiokuntaryhmä katsoo, että Suomen kyberturvallisuudesta vastaavien viranomaisten resurssit on turvattava. Se vaatii poliittista johtajuutta säästöjen kohdentamisessa. Kyberturvallisuuden vahvistaminen ei ole vain turvallisuuskysymys, vaan myös keskeinen osa talouskasvua, kilpailukykyä ja yhteiskunnan luottamuksen turvaamista.

Maa- ja metsätalous

Hallituskauden alkaessa hallitus lupasi täyskäännöksen maatalouden kannattavuuskehitykseen. Nyt hallituskausi on loppusuoralla ja käsittelyssä on hallituksen viimeinen julkisen talouden suunnitelma, joka ulottuu vuosikymmenen loppuun saakka. Maatalouden kannattavuudessa ei ole tapahtunut täyskäännöstä, eikä julkisen talouden suunnitelmakaan sitä tee.

Syitä tavoitteen karkaamiseen on useita. Hallitusohjelman sinänsä hyvien kirjausten toteuttaminen on osoittautunut haastavaksi Suomen julkisen talouden näkymien heiketessä kuluvan hallituskauden aikana entisestään. Maatalouteen ei ole kyetty osoittamaan lisää rahaa. Hallituksen epäonnistuminen kasvu- ja työllisyyspolitiikassa on pahentanut painetta lisäsopeutusten tekemiseen kaikilla hallinnonaloilla, mukaan lukien maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla.

Hallitus laskee ansiokseen sen, että sen maa- ja metsätaloussektorille osoittamat leikkaukset on pääosin onnistuttu kohdentamaan muualle kuin ruokaa tuottavaan maatalouteen. Keskusta huomauttaa, että pelkästään nykytilan turvaaminen ei kuitenkaan missään tapauksessa riitä kotimaisen ruoantuotannon säilymiseen pitkällä aikavälillä. Hallitusohjelmaan kirjatut tavoitteet sektorin kannattavuuden kasvusta ovat huomattavasti julkisen talouden suunnitelmaan kirjattuja kunnianhimoisempia.

Maatalouden kannattavuutta heikentää entisestään Iranin sodasta seurannut kustannusten, erityisesti lannoitteiden ja polttoaineiden hintojen, nousu. Sodan pitkittyminen on muodostumassa kustannuskriisiksi, johon vahva reagointi olisi ollut välttämätöntä kevään kehysriihessä julkisen talouden suunnitelmasta päätettäessä. Valitettavasti toimenpiteet kustannuskriisiin vastaamiseksi jäivät kosmeettisiksi. Maatalouden energiaveron palautuksen korottaminen 4 sentillä litralta on täysin alimitoitettu toimi tilanteen vakavuuteen nähden. Keskustan esittämät lannoitetuki ja maatalouden tuotantorakennusten kiinteistöveron poistaminen jäivät kokonaan puuttumaan. Keskusta huomauttaa, että esimerkiksi Ruotsissa kustannuskriisiin vastaamiseen on suhtauduttu huomattavasti vakavammalla asenteella. Edellisellä hallituskaudella Suomessakin kustannuskriisiin vastattiin yli 300 miljoonan euron kriisipaketilla.

Maatalouden kustannuspaineita kasvattaa jo aiemmin tiedossa ollut julkisen talouden suunnitelmakaudelle ajoittuva liikenteen päästökaupan käynnistyminen. Vastoin Euroopan unionin velvoitteita hallitus päätti ulottaa päästökaupan koskemaan myös maa- ja metsätaloutta. Puoliväliriihessä 2025 hallitus linjasi valmistelevansa ripeästi maa- ja metsätaloutta koskevan hyvitysjärjestelmän. Kuitenkaan julkisen talouden suunnitelmassa tästä hyvitysjärjestelmästä ei ole lainkaan mainintaa. Keskusta pitää tätä vakavana puutteena ja yksiselitteisesti hallitusohjelman kirjauksen, jonka mukaan maatalouden kustannuksia ei koroteta, vastaisena.

Keskusta on huolissaan hallituksen kyvystä puolustaa kotimaista maataloutta Euroopan unionin seuraavan maatalouspolitiikan ohjelmakauden neuvotteluissa. Ennakkotietojen perusteella Suomen saama rahoitusosuus olisi pienenemässä jopa yli viidenneksellä. Julkisen talouden suunnitelmassa tätä uhkaavaa rahoituksen pienenemistä ei ole otettu huomioon. Maatalouden rahoituksen turvaaminen on välttämätöntä. Mikäli rahoituksen pieneneminen realisoituu, tulee se kyetä kompensoimaan viime kädessä kansallisesti.

Elintarvikemarkkinat ja ruokavienti

Keskusta on hallituksen kanssa samaa mieltä siitä, että maatalouden kannattavuuden kestävä parantuminen voi tapahtua vain markkinoilta saatavan paremman hinnan muodossa. Kotimainen elintarvikemarkkina ei edelleenkään toimi. Tästä viimeaikaisena esimerkkinä ovat olleet kauppoja vaivanneet jauheliha- ja kananmunapula. Vasikoita ja kananmunia myydään paremman hinnan vuoksi Suomesta ulkomaille. Kaupat eivät ole valmiita korottamaan hintoja, eikä kysynnän kasvun vaikutus siirry tuottajahintoihin riittävällä tavalla.

Pelkät vetoomukset oikeudenmukaisemmasta tulonjaosta eivät riitä. On erittäin huolestuttavaa, ettei hallitus ole riittävällä tavalla edistänyt hallitusohjelman kirjausten mukaisia elintarvikemarkkina-, kilpailu- ja hankintalakien uudistuksia. Markkinoiden tasapainottamisen

kannalta tärkeimmän eli kilpailulain uudistamisen osalta ei ole käynnissä minkäänlaista valmistelua. Keskusta vaatii, että hallitus noudattaa omaan hallitusohjelmaansa tehtyä kirjausta ja aloittaa välittömästi valmistelut kilpailulain uudistamiseksi.

Oikeudenmukaisemman tulonjaon lisäksi koko suomalaiseen ruokaketjuun on tavoiteltava arvonlisää. Elintarvikeviennin kaksinkertaistaminen vuoteen 2031 mennessä on kannatettava tavoite. Tämä on mahdollista ennen kaikkea lisäämällä panostuksia ruokavientiin. Hallitus on osoittanut lisäpanostuksia vienninedistämiseen, mutta jättänyt huomioimatta vienninedistämisen kannalta tärkeiden tukipalveluiden rahoituksen. Rahoitustarvetta on muun muassa Ruokaviraston vientiluvituksissa. Ruokavirasto on viestittänyt, että sillä on hallituksen leikkausten vuoksi vaikeuksia edes nykyisen palvelutason ylläpitämisessä.

Maatilojen sukupolvenvaihdokset ja investoinnit

Maatilojen määrän arvioidaan vähenevän edelleen voimakkaasti tulevan vuosikymmenen aikana, mikä herättää vakavaa huolta suomalaisen ruoantuotannon tulevaisuudesta. Erityisen ongelmallista on, että lopettavien tilojen joukossa on yhä enemmän suuria tuotantoyksiköitä, joiden poistuvaa kapasiteettia uudet investoinnit eivät riitä korvaamaan. Tämä kehitys heikentää Suomen ruokaomavaraisuutta ja huoltovarmuutta.

Maatalouden pitkään jatkunut heikko kannattavuus vaikeuttaa investointien rahoitusta ja estää monia tiloja kehittämästä toimintaansa. Keskusta on odottanut hallitukselta konkreettisia toimia sukupolvenvaihdosten helpottamiseksi. Tilojen omistajanvaihdoksia voitaisiin edistää esimerkiksi huomioimalla verotuksessa sivutulot nykyistä paremmin nuoren viljelijän yrittäjätulon laskennassa sekä laajentamalla korkotukilainojen ja valtiontakausten mahdollisuus myös osakeyhtiömuotoisille maatiloille. Lisäksi Maatilatalouden kehittämisrahasto Makeran rahoitusta voitaisiin kohdentaa monimuotoisten maatilojen sukupolvenvaihdosten käynnistämiseen.

Bioenergia ja turve

Kriisit ovat osoittaneet, että Suomen tulee pitkällä tähtäimellä pyrkiä irtautumaan tuontienergiasta ja vahvistamaan kotimaisen uusiutuvan energian tuotantoa ja käyttöä. Maatiloilla fossiilisista polttoaineista irtautumista voisi vauhdittaa esimerkiksi Makeran hyödyntämisellä biokaasutraktorien hankintaan. Keskusta on koko hallituskauden peräänkuuluttanut hallitukselta toimenpiteitä biokaasutuotannon edistämiseen. Valitettavasti hallituskauden päätökset biokaasulaitosten luvituksen ja raaka-aineen todentamisvelvoitteen osalta ovat heikentäneet etenkin maatilakokoluokan laitosten kannattavuutta.

Energiaturpeen käyttö on vähentynyt nopeasti, mikä uhkaa paitsi Suomen energiahuoltovarmuutta myös osaltaan maataloudelle käytännössä korvaamattomien kasvu- ja kuiviketurpeiden saatavuutta. Hallituksen talvikauden energiansaannin turvaamiseen osoitettu tuki ja turpeen huoltovarmuusvarastoinnin jatkaminen vuoteen 2030 asti ovat kannatettavia päätöksiä, mutta eivät olennaisella tavalla muuta käynnissä olevaa energiajärjestelmän muutosta. Keskustan mielestä nyt olisi ollut paikallaan päättää polttoturpeen verottoman käytön alarajan säilyttämisestä 10 000 megawattitunnissa. Valitettavasti hallitukselta ei löytynyt siihen tahtoa.

Lisäksi hallituksen tulisi ryhtyä ripeästi toimiin uusien turvetuotantoalueiden luvitusten nopeuttamiseksi. Vain siten voidaan turvata turpeen saatavuus niin energia- kuin kasvu- ja kuiviketurpeen osalta.

Kestävä metsätalous ja luonnonvarojen käyttö

Keskusta pitää välttämättömänä, että kestävän puuntuotannon edellytykset turvataan. Hallitus on tätä vastoin leikannut metsätalouden tukivaroja viime vuosina merkittävästi. Tukivarojen loppuminen kesken vuoden aiheuttaa hallinnollista raskautta, epävarmuutta ja viivästyksiä metsänomistajille, vaikka halukkuutta kestävän metsänhoidon toimenpiteisiin olisi. Tukien tulee vastata todellista kysyntää ja kannustaa aktiiviseen metsänhoitoon. Keskusta muistuttaa myös toimivan yksityistieverkon merkityksestä metsätalouden, huoltovarmuuden ja maaseudun elinkeinojen kannalta. Hallituskauden aikana yksityistieavustukset ovat romahtaneet, mikä pahentaa korjausvelan kasvua entisestään.

Keskusta korostaa metsänomistajien omaisuudensuojan huomioimista kaikessa maankäyttöä koskevassa päätöksenteossa. Harmaata suojelua, jossa suojelusitoumuksia tehdään ilman maanomistajan lupaa ja korvausta, ei voida hyväksyä. Arvokkaiden luontokohteiden suojelu on tärkeää, mutta sen on perustuttava vapaaehtoisuuteen ja täyteen korvaukseen. Siksi on tärkeää turvata vapaaehtoisuuteen perustuvien METSO- ja HELMI-ohjelmien jatko. Lisäksi luonnonhoidon tukijärjestelmien byrokratiaa tulee keventää ja yksityisen sektorin roolia vahvistaa.

Opetus ja kulttuuri

Keskusta on erittäin huolissaan heikkenevästä julkisesta taloudesta ja Suomen velkaantumisen ja työttömyyden kasvusta. Hallitus on epäonnistunut tärkeimpien tavoitteidensa saavuttamisessa.

Pääministeri Orpon hallituksen tavoitteena on hallitusohjelman mukaan saada aikaan kestävää kasvua, kääntää Suomen velkaantuminen laskuun, kuroa umpeen kuilua julkisen talouden tulojen ja menojen välillä, saada kasvutoimillaan aikaan 100 000 uutta työllistä ja pitää koko Suomesta huolta. Hallituksen tavoitteena on myös parantaa suomalaisten elintasoa, huomioida vaikutukset arjen kustannuksiin päätöksissään, kasvattaa kotitalouksien ostovoimaa ja taata arjen kustannusten kohtuullisuus. Hallitus on valitettavasti epäonnistunut näissä kaikissa itselleen asettamissaan tavoitteissa osin omien kasvua heikentäneiden päätöstensä seurauksena.

Hallituksen tällä vaalikaudella harjoittama politiikkaa ja käsittelyssä oleva julkisen talouden suunnitelma ovat sisällöiltään osittain ristiriitaisia. Samaan aikaan, kun hallitus tavoittelee osaamis- ja koulutustason nostoa, johon kaikki eduskuntapuolueet ovat myös sitoutuneet, hallitus on kohdistanut ja tulee edelleen kohdistamaan koulutukseen säästöjä, hallitus on lopettanut aikuiskoulutustuen ja leikannut rajusti ammatillisen koulutuksen rahoitusta ja vaikeuttaa nyt kotoutumispalveluiden järjestämistä. Keskusta huomauttaa, että osaamis- ja koulutustason nosto edellyttää pitkäjänteistä toimintaa ja pitkän aikavälin suunnitelmia, joiden toteuttamisen rahoitus myös turvataan vaalikausien yli.

Valtionosuusleikkaukset ovat koulutusleikkauksia

Hallituksen tavoitteena oli uudistaa valtionosuusjärjestelmä vastaamaan kuntien uutta roolia ja sote-uudistuksen voimaantulon sekä TE-uudistuksen jälkeistä tilannetta. Uudistuksen yhtenä lähtökohtana oli varmistaa eri kokoisten kuntien edellytykset järjestää lakisääteiset peruspalvelut koko Suomessa. Kuntien sivistyspalvelut, kuten varhaiskasvatus, perusopetus, toisen asteen koulutus ja vapaa-ajanpalvelut ovat merkittävä osa kuntien budjeteista. Marraskuussa 2025 uudistus kaatui hallituspuolueiden väliseen erimielisyyteen, ja vaikka vaalikautta oli tuossa vaiheessa jäljellä vielä puolitoista vuotta, kuntaministeri ilmoitti, että uudistus jää seuraavan hallituksen tehtäväksi. Hallituksen kyvyttömyys turvata kaikkien kuntien yhdenvertaiset edellytykset sivistyspalveluiden järjestämisessä on erittäin huolestuttavaa.

Sivistysvaliokunnalle annetuissa asiantuntijalausunnoissa on nostettu esille kuntien erilainen tilanne. Kuntaliitto muistuttaa antamassaan lausunnossa, että päätökset eivät ole yleensä yksittäisten kuntien kannalta neutraaleja. Kuntaliitto huomauttaa myös, että kuntia koskevia velvoitteita ei olla keventämässä, vaikka kuntien rahoitus kiristyy valtionosuuksien leikkausten vuoksi. Keskusta on erittäin huolissaan kuntien valtionosuusleikkauksista ja niiden vaikutuksesta kuntien edellytykseen järjestää yhdenvertaisesti laadukkaista sivistyspalveluita kuntalaisille. Kuten valiokunnalle annetuissa lausunnoissakin on huomautettu, säästöt kuntatalouteen ovat käytännössä aina säästöjä sivistyspalveluista, kuten varhaiskasvatuksesta ja koulutuksesta, vaikka hallituspuolueet ennen eduskuntavaaleja lupasivat, että koulutus on erityissuojeluksessa.

Oppimisen tuen resurssit

Tämän vaalikauden aikana on uudistettu perusopetuksen oppimisen tukea. Keskusta kannatti myös tätä uudistusta. Hallitus varasi lakimuutosten yhteydessä oppimisen tuen järjestämiseen myös uudistuksen vaatimaa lisärahoitusta. Nyt hallituksen kuntien valtionosuuksiin kohdistamat leikkaukset vesittävät osaltaan myös oppimisen tuen uudistusta ja vaarantavat riittävien oppimisen tukipalveluiden saatavuuden yhdenvertaisesti kaikissa kouluissa.

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus

Korkeakoulutus ja tutkimus ovat keskeisiä inhimillisen pääoman, talouskasvun ja hyvinvoinnin lisäämisessä. Olemme tyytyväisiä siihen, että hallitus ei esitä julkisen talouden suunnitelmassa suoria leikkauksia korkeakoulujen rahoitukseen, vaikka tällä hallituskaudella erityisesti ammattikorkeakoulujen rahoituksesta on leikattu merkittävästi.

Suomi kilpailee tiukassa kisassa kansainvälisestä tutkimusrahoituksesta, ja kotimaisen rahoituksen tason leikkaukset voisivat heikentää myös kansainvälisen rahoituksen saamisen edellytyksiä. Hallitus on leikkaamassa kotimaista vastinrahoitusta, ja tämä tulee vähentämään kansainvälisen tutkimusrahoituksen kotiuttamista Suomeen. Asiantuntijat pitivät leikkausta lyhytnäköisenä, koska vastinrahoituksen avulla Suomi on päässyt mukaan useisiin kansainvälisiin tutkimushankkeisiin, rahoitukselle pystytään Suomelle edullisesti nostamaan tutkimus, kehitys ja innovaatiotoiminnan TKI-rahoituksen osuutta kohti 4 prosentin tavoitetta ja pitkään rakennetut tutkimusympäristöt voivat nyt jäädä vaille jatkoa.

Vapaa-ajanpalveluiden turvaaminen

Keskusta on huolissaan kuntien järjestämien hyvinvointia ja terveyttä edistävien vapaa-ajanpalveluiden, kuten kirjasto-, kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntapalveluiden, riittävästä rahoituksesta ja erilaisten kuntien edellytyksistä järjestää näitä palveluita ja investoida palveluverkkoon. Kuntien valtionosuusleikkaukset uhkaavat näiden palveluiden saavutettavuutta. Hallitus on leikannut jo aiemmin myös liikuntapaikkarakentamisen rahoitusta, ja nyt hallitus kohdistaa lisäleikkauksen liikunta- ja nuorisotoimen rahoitukseen. Samaan aikaan on korostettu liikunnallisen elämäntavan omaksumista ja merkitystä hyvinvointiin, toimintakykyyn ja terveyteen sekä nuorisotyön merkitystä nuorten hyvinvoinnille ja syrjäytymisen ehkäisylle. Hallituksen tulisikin seurata leikkausten vaikutuksia palveluiden tarjontaan ja nuorten hyvinvointiin.

Kuntien edellytykset järjestää harrastamisen Suomen mallin mukaista harrastustoimintaa ja kerhotoimintaa sekä aamu- ja iltapäivätoimintaa eroavat merkittävästi toisistaan. Valiokunnalle annetuissa lausunnoissa on todettu, että valtion rahoitus kattaa vain osan näiden palveluiden järjestämisestä syntyvistä kustannuksista. Tämä asettaa eri kunnissa asuvat ja eri kouluja käyvät lapset keskenään eriarvoiseen asemaan. Keskusta pitää tärkeänä, että valtiovarainvaliokunta kiinnittäisi asiaan huomiota ja ehdottaisi eduskunnalle hyväksyttäväksi lausumaa, jossa edellytettäisiin hallitusta arvioimaan lasten yhdenvertaisuuden toteutumista aamu- ja iltapäivätoiminnan sekä harrastamisen Suomen mallin mukaisten harrastusten saavutettavuudessa ja selvittämään kokonaiskoulupäivän toteuttamisedellytyksiä.

Kotoutumiskoulutuksen leikkaukset

Hallitus kohdistaa osana maahanmuuttajien palveluiden heikentämistä leikkaamalla kotoutumiskoulutusten rahoitusta 15 miljoonalla eurolla. Vapaalla sivistystyöllä on ollut erittäin merkittävä rooli kotoutumiskoulutusten järjestämisessä ja vapaan sivistystyön toimijoilla on merkittävä osaamispohja koulutusten järjestämisessä, mutta hallitus ei tunnu nyt arvostavan tätä työtä. Aiemmin eduskunta on edellyttänyt, että vapaan sivistystyön vastuuta kotoutumiskoulutuksista lisätään. Vapaan sivistystyön järjestäjät ovat valiokunnalle annetun asiantuntijalausunnon mukaan myös investoineet itse merkittävästi koulutuksen järjestämisedellytyksiin sekä rahoittaneet koulutuksen järjestämiskuluista laskennallisesti 65 prosenttia, joten kotoutumiskoulutuksen rahoituksen leikkaus voi toteutuessaan olla isompikin kuin hallituksen esityksessä HE 74/2026 vp arvioidaan.

Sisäinen turvallisuus, valtionhallinto, kunnat ja hyvinvointialueet

Hallituksen julkisen talouden suunnitelma vuosille 2027—2030 sisältää joitakin kannatettavia elementtejä ja panostuksia, mutta myös toimenpiteitä, jotka uhkaavat heikentää turvallisuusviranomaisten toimintaedellytyksiä. Olemme myös huolissamme hallituksen kuntien rahoitukseen kohdistamista jatkuvista heikennyksistä ja niiden kyvystä tuottaa laadukkaita peruspalveluita kansalaisille. Julkisen talouden suunnitelma ei tuo myöskään helpotusta hyvinvointialueiden tilanteeseen, joiden rahoitusta on heikennetty useaan kertaan ja niiden on ollut vaikea vakauttaa toimintaansa ja talouttaan sote-uudistuksen jälkeisinä vuosina.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 2

Sisäinen turvallisuus ja valtionhallinnon toimintamenosäästöt

Hallitus kohdistaa jälleen uusia leikkauksia valtionhallintoon. Valtionhallinnon säästöjen kokonaisuus vaalikauden aikana on yhteensä 700 miljoonaa euroa. Kyseessä on huomattavan suuri sopeutus tilanteessa, jossa viranomaisten tehtäviä ei ole vähennetty samassa suhteessa vaan joillain sektoreilla jopa lisätty. Suomen valtionhallinto on todettu aiemmin toimivaksi ja tehokkaaksi ja erityisen vaikeaa sopeuttamisesta tekee se, että säästöjä on tehty monissa eri osissa, jolloin virastojen ja viranomaisten toiminnasta on tehty hyvin haastavaa ja poukkoilevaa. Erityisen huolissaan olemme sisäministeriön toimialalla maahanmuuttoviraston toimintaedellytyksistä, kun hallitus on säätänyt sille maahanmuuttoon liittyvien lainsäädäntömuutosten myötä huomattavan paljon uusia tehtäviä, mutta sen toimintamenoihin kohdistuu kehyskaudella lähes 30 miljoonan euron säästö. Korostamme, että maahanmuuttoon liittyvien päätösten ja prosessien sujuvuus tulee turvata.

Valtionhallinnon toimintamenosäästö osuu myös sisäiseen turvallisuuteen, vaikka kohdennukset turvallisuussektorille ovat muuta hallintoa pienemmät. Esimerkiksi poliisille kuluvalla vaalikaudella osoitetusta lisärahoituksesta huolimatta poliisin rahoitukseen kohdistuu pysyviä säästötarpeita kehyskauden loppupuolella. Aiemman tuottavuussäästövelvoitteen lisäksi poliisin pitkän aikavälin haasteena on pysyvien menojen nousu. Poliisi on arvioinut, että määrärahatarpeen ja kehysrahoituksen välinen ero nousee kehyskauden lopussa yli 40 miljoonaan euroon. Kiitämme edelleen hallituksen tavoitetta nostaa poliisien määrä 8000:een poliisiin hallituskauden loppuun mennessä, mutta samalla poliisi joutuu etsimään merkittäviä säästöjä muusta toiminnasta ja toiminnan kehittämisestä. Mikäli teknologisen suorituskyvyn investointeja joudutaan jättämään tekemättä, uhkaa tämä kohdistua myös operatiiviseen toimintaan.

Toimintamenosäästöt kohdistuvat myös muun muassa pelastusopiston rahoitukseen, jonka tilanne on erittäin haastava. Käynnissä olevaan merkittävään pelastajaopiskelijoiden määrän lisäykseen ei ole saatu täysimääräistä rahoitusta ja tuleva rahoituskehys vaarantaa jo sen lakisääteisten tehtävien toteuttamisen. Samanaikaisesti voimakkaasti ja varsin ennakoimattomasti muuttuva toimintaympäristö edellyttää myös koulutuksen suunnittelua ja toteuttamista. Pelastustoiminnan toimintaedellytysten turvaaminen arjessa ja pelastajien rekrytoiminen pelastajatarpeeseen vastaamiseksi kytkeytyy myös hyvinvointialueiden rahoitukseen ja niiden sopeutuspaineeseen. Pelastustoiminnan toimintaedellytyksistä tulee huolehtia kaikkialla maassa. Korostamme myös sopimuspalokuntien roolin tärkeyttä osana pelastustoimintaa.

Hyvinvointialueiden rahoitus

Hyvinvointialueet ovat kohdanneet toimintansa käynnistämisen alkuvaiheessa monia niistä itsestään riippumattomia haasteita. Hyvinvointialueiden toimintaa ovat vaikeuttaneet muun muassa hintojen nousu sekä palkkakustannusten kasvu.

Hyvinvointialueiden taloutta ohjaavaan rahoituskehitykseen kehyskaudella vaikuttaa erityisesti arvioitu indeksikehitys, rahoituksen jälkikäteistarkistuksen muutokset, suunnitellut asiakasmaksu- ja tehtävämuutokset sekä valtiontalouden säästötoimet. Hallitus on tuonut

eduskunnalle kevään aikana monia hyvinvointialueiden rahoitusta koskevia esityksiä, joilla vihdoin annetaan osalle alueista lisäaikaa alijäämien kattamiselle, mutta toisaalta kohdistetaan hyvinvointialueiden rahoitukseen merkittäviä leikkauksia. Alueiden toiminnan vakauttaminen on nykyisessä tilanteessa haastavaa.

Suorien säästötoimien lisäksi hyvinvointialueille kohdistetaan kehyspäätöksen mukaisesti merkittäviä asiakasmaksu- ja tehtävämuutoksia, jotka vähentävät alueiden saamaa valtionrahoitusta ennalta. Erityisen merkittäviä ovat asiakasmaksuihin esitetyt korotukset ja niiden aiheuttama ennakollinen rahoituksen vähentäminen. Asiakasmaksukorotukset uhkaavat nostaa kynnystä hoitoon hakeutumisessa ja näin vaarana on raskaampien palveluiden tarpeen kasvu. Useat, merkittävät korotukset heikentävät myös alueiden saamaa maksukertymää. Hyvinvointialueet ovat jo raportoineet kasvavista ongelmista kerryttää valtionrahoituksen leikkausta vastaavaa asiakasmaksutuloa ja lisäksi luottotappioiden arvioidaan kasvavan merkittävästi tulevina vuosina.

Kunnat

On valitettavaa, että hallitus on epäonnistunut yhdessä hallituskauden tärkeimmässä uudistuksessa, eli kuntien valtionosuusuudistuksessa. Kuntien rahoitus ei vastaa tällä hetkellä niiden nykyisiä tehtäviä.

Kuntien valtionosuuksia on leikattu kuluvalla hallituskaudella toistuvasti ja asteittain kasvavilla päätöksillä. Yhden prosenttiyksikön suuruisen vuosittaisen indeksijarrun vaikutus kuntatalouteen oli ennen uutta kehyspäätöstä yhteensä 75 miljoonaa euroa rahoitusta vähentävä. Uusimmassa kehyspäätöksessä kuntien peruspalveluiden valtionosuuksien indeksijarrun tasoa korotetaan 2,8 prosenttiyksikköön vuodelle 2027. Säästövaikutus on 60 miljoonaa euroa. Tämän ohella valtionosuuksia on leikattu 75 miljoonalla eurolla vuonna 2026 ja 60 miljoonalla eurolla vuonna 2027. Valtionosuuksia on leikattu myös norminpurun varjolla minkä lisäksi kotoutumiskorvauksia ja -rahoitusta on leikattu merkittävästi.

Sote- ja TE-uudistusten jälkeen kunnat ovat hyvin herkkiä suhdanteille ja entistä enemmän riippuvaisia verotuloistaan. Myös kuntien rahoitusvastuu työttömyysturvasta on kasvanut merkittävästi. Hallituksen olemattomat panostukset talouskasvun aikaan saamiseksi ja työllisyystilanteen helpottamiseksi eivät näin ollen palvele myöskään kuntataloutta. On huomattava, että kuntien taloudelliset haasteet uhkaavat johtaa leikkauksiin opetuksesta, joka on sote-uudistuksen jälkeen kuntien suurin budjettierä.

Ulkoministeriön hallinnonala

Ulkoministeriön edustustoverkoston merkitys Suomen intressien edistäjänä ja kansainvälisten kumppanuuksien luojana ja kehittäjänä on tärkeä. Myös ulkomaanvientimme ja talouskasvun kannalta riittävä ja toimiva edustustoverkosto on keskeinen. Edustustoverkostolla on myös tärkeä rooli turvata yhteiskunnan perustoimintoja, jos Suomeen kohdistuisi vakava ulkopuolelta tuleva uhka. Keskustan mielestä myös edustustoverkoston suhteen on tutkittava säästömahdollisuuksia, mutta hallituksen esittämä linja johtaisi edustustoverkoston kohtuuttomaan alasajoon ja valtion omistamien kiinteistöjen rapistumiseen.

Keskusta ei myöskään kannata esitetyn laajuista sotilaallisen kriisinhallinnan alasajoa. Hallituksen esittämä linja karkeasti puolittaisi sotilaallisen kriisinhallintamme laajuuden. Suomalaisilla rauhanturvaajilla on hyvä maine ja näyttö työstään. Vuosien ja vuosikymmenten aikana miehemme ja naisemme ovat taanneet rauhaa ja vakautta useissa operaatioissa. Samalla sotilaamme ovat saaneet arvokasta kenttäkokemusta todellisista tilanteista. Kun UNIFIL-operaatio päättyy, on perusteltua vahvistaa Suomen osallistumista muissa operaatioissa, tai liittyä mukaan mahdolliseen Euroopan unionin Libanon-operaatioon.

Keskusta osoittaisi kehyskaudelle ulkoministeriölle 8 miljoonaa euroa enemmän vuodessa painottuen edustustoverkostoon, vienninedistämiseen ja sotilaalliseen kriisinhallintaan.

Vastaava summa vähennettäisiin Suomen vuosittaisesta tuesta Maailmanpankille.

Ympäristöministeriön hallinnonala

Valtiontalouden alijäämää on lähdetty taklaamaan lukuisilla leikkauksilla. Leikkaukset osuvat edelleen samoille ihmisille ja alueille. Kasvu- ja tuottavuustoimet ovat vähäisessä roolissa eivätkä kohdistu tasapuolisesti eri osiin maata ja erityyppisiin yrityksiin. Itäinen Suomi jää lähes kokonaan oman onnensa nojaan.

Julkisen talouden suunnitelmassa olisi pitänyt pystyä tekemään selkeämpiä valintoja, jotta rahoitus suuntautuisi aidosti vaikuttaviin kohteisiin ja, jotta koko Suomi tulisi huomioiduksi. Nyt tuleville sukupolville jää ilmasto- ja luontokriisin ratkaisemisen lisäksi myös massiivinen velkataakka.

Sisävedet

Hallitus panostaa merkittävästi Saaristomeren kunnon parantamiseen, mutta samaan aikaan sisävesien ja muun Itämeren tilasta huolehtimisen varat vähenevät. Sisävesien ja muun Itämeren hyvästä tilasta huolehtiminen ei hallituksen mielestä ole edelleenkään yhtä tärkeää kuin Saaristomeren huonon tilan parantaminen.

Saaristomeri on suojelunsa ansainnut, mutta samalla rahojen kohdentaminen vain Lounais-Suomen rannikolle on yksi leikkaus lisää Itäiselle Suomelle. Suomessakaan puhtaat sisävesistöt eivät ole itsestäänselvyys.

Luonnonsuojelu

Kun vapaaehtoinen suojelu vähenee, pakottava normiohjaus voi lisääntyä.

HELMI- ja METSO -elinympäristöohjelmat vahvistavat Suomen luonnon monimuotoisuutta ja turvaavat luonnon tarjoamia elintärkeitä ekosysteemipalveluja. Samalla hillitään ilmastonmuutosta ja edistetään siihen sopeutumista. Molemmat ohjelmat pohjautuvat vapaaehtoisuuteen ja ovat osoittautuneet menestyksiksi. Vapaaehtoisuus on ollut merkittävä tekijä siinä, että ohjelmista on tullut suosittuja ja mallilla on hyvä jatkaa.

Julkisen talouden suunnitelma ei pysty takaamaan riittäviä resursseja vapaaehtoiseen suojeluun ja riski niin sanotun harmaan suojelun osalta on olemassa. Siksi on olennaista, että hallitus jouduttaa yksityisen luonnonarvomarkkinan syntymistä.

Lainsäädäntötyön resurssit

Julkisen talouden suunnitelma nostaa esiin huolen siitä, pystyvätkö ministeriöt suoriutumaan niille kuuluvista tehtävistä ja velvollisuuksista rajusti pienenevillä määrärahoilla.

Esimerkiksi energia- ja ilmastopolitiikassa tullaan lähivuosina käsittelemään ja toimeenpanemaan merkittävä määrä Euroopan unionin ja hallitusohjelman mukaista lainsäädäntöä ja selvityksiä. Laadukkaaseen lainsäädäntötyöhön vaikutusarvioineen sekä käytännön toteutukseen neuvontoineen tarvitaan tarvittavat henkilöstöresurssit. Tämä luo riskin, että puhtaan siirtymän lainsäädäntöprosesseihin, EU-vaikuttamiseen ja käytännön jouhevaan toteuttamiseen ei ole riittäviä resursseja.

Rakennettu ympäristö

Hallituskauden aikana käynnissä ollut rakennetun ympäristön lainsäädäntöuudistus (alueidenkäyttölaki, yhdyskuntakehittämislaki, yhdyskuntarakentamislaki ja rakentamislain muutokset) ei ole edennyt toivotulla tavalla eikä toteuttanut hallituksen norminpurkutavoitteita.

Alueidenkäyttölaki

Eduskunnan käsittelyssä oleva hallituksen esitys uudeksi alueidenkäyttölaiksi lisää kuntien hallinnollista taakkaa ja kustannuksia. Vaikka lakiluonnoksessa esitetään joitakin kevennyksiä kaavajärjestelmään ja vuorovaikutusmenettelyihin, siinä asetetaan kuntien kaavoitukselle siinä määrin uusia tehtäviä, sisällöllisiä vaatimuksia ja hallinnollisia menettelyjä, että ne ylittävät vaikutuksiltaan ehdotetuista kevennyksistä saavutettavat hyödyt.

Alueidenkäyttölain tulee turvata uusiutuvan energian rakentamisen edellytykset koko maassa. Eduskunnan käsittelyssä oleva hallituksen esitys ei esitetyssä muodossa tue tätä tavoitetta. Tarpeetonta, hallintoa kuormittavaa ja kustannuksia aiheuttavaa sääntelyä tulisi poistaa.

Datakeskukset

Datakeskuksien käyttämästä sähköstä pystytään hyödyntämään merkittävä osa lämpönä ja niistä on tulossa entistä merkittävämpi puhtaan kaukolämmön tuottaja. Paikallisesti datakeskuksen lämpö on usein merkittävässä roolissa, kun fossiilisia polttoaineita ja polttamista ylipäätään korvataan uusilla ja kohtuuhintaisilla lämmönlähteillä.

Datakeskusten sähköveron korotuksen myötä on vaara, että nämä hankkeet menetetään, mikäli hallituksen valmistelema tukimalli ei toteudu tai toteutuu riittämättömänä. Toimijoiden näkökulmasta on kohtuutonta, että sähköveronkorotus on tulossa heinäkuun alussa, mutta tuen määrästä ja tarkemmista kriteereistä ei ole vielä tietoa.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 2

Hallituksen politiikka on valitettavasti ollut hyvin poukkoilevaa ja vaikeasti ennakoitavaa.

Vihreä siirtymä

Näkymä vihreän siirtymän investoinneille Suomessa on hyvä, mutta investointien toteutuminen edellyttää, että Suomi pystyy tarjoamaan niille houkuttelevan investointiympäristön. Kun Suomi kilpailee muiden maiden kanssa vihreän siirtymän investoinneista, on tärkeää, että politiikan pitkän aikavälin tavoitteet luovat ennustettavuutta toimintaympäristön kehityksestä. Suomen pitkäjänteinen sitoutuminen ilmastolain mukaisiin tavoitteisiin sekä aktiiviset toimet investointien vauhdittamiseksi ovat erittäin tärkeitä. On harmillista, että julkisen talouden suunnitelmassa maankäyttösektorin kustannustehokkaiden ilmastotoimien edistämiseen ei ole kohdennettu rahoitusta.

Polttoaineiden tuotannon omavaraisuus

Polttoaineiden tuotanto, saatavuus ja hinta ovat herkkiä maailmanpoliittisille kriiseille ja tapahtumille. Viimeisimpänä Iranin sota johti Lähi-Idän öljyn ja kaasun tuotannon sekä merilogistiikan halvaantumiseen. Omavaraisuus polttoaineiden tuotannossa parantaa oleellisesti kriisien sietokykyä yritysten ja koko yhteiskunnan toiminnassa. Omavaraisuus paranee, kun hyödynnetään polttoaineiden tuotannossa vaihtoehtoisia kotimaisia raaka-aineita sekä hajautettua tuotantoa ja toimitusketjuja.

ETS2-järjestelmä

ETS2-järjestelmän (Euroopan unionin uusi päästökauppa tieliikenteen ja rakennusten polttoaineille) kansallinen ulottaminen tuo merkittäviä lisäkustannuksia erityisesti maa ja metsätaloudelle. Nämä kustannukset tulee hallituksen päätösten mukaisesti kompensoida toimialoille. Tämä tulee tulevaisuudessa rahoittaa, vaikka tässä julkisen talouden suunnitelmassa tätä ei vielä näy.

Korkotukilainavaltuudet

Korkotukilainavaltuuksien nykyistä määrä on riittämätön etenkin vuodesta 2027 lukien. Rakennusala kärsii edelleen vaikeimmasta lamastaan sitten 1990-luvun ja uusien asuntojen rakennuslupien määrä on alhaisimmalla tasollaan yli 30 vuoteen. Vapaarahoitteisen asuntotuotannon palautuminen alkaa aikaisintaan vuonna 2027, joten asuntorakentaminen kokonaisuudessaan on vähäistä ainakin vielä vuonna 2027, todennäköisesti myös vuosina 2028—2029.

Vaikka asuntomarkkinoilla on etenkin suuremmissa kaupungeissa tyhjiä asuntoja, tämä ei ole vaikuttanut oleellisesti kohtuuhintaisten asuntojen kysyntään. Itse asiassa monilla paikkakunnilla kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen kysyntä on kasvanut asuntojen hakijamäärien noustessa, johtuen erityisesti tällä hallituskaudella tehdyistä sosiaaliturvaleikkauksista ja yleisestä taloustilanteesta.

Erityisryhmien investointiavustusvaltuudet

Erityisryhmien investointiavustusvaltuuksista leikkaaminen on hallitukselta selkeä epäonnistuminen. Tällä päätöksellä hallitus on käytännössä heikentänyt rakentamisalan heikkoa ja synkkää tilannetta entisestään, sillä aiemmin noin kolmannes kaikesta valtion tukemasta asuntotuotannosta on ollut erityisryhmille suunnattua. Nyt erityisryhmäasuntojen rakentaminen on pysähtynyt lähes kokonaan nimenomaisesti avustusvaltuuden vähäisen tason vuoksi.

Koska hallituksen aiemman kehysriihipäätöksen mukaisesti erityisryhmien avustusvaltuudesta turvataan vammaisten asumiseen liittyvät investointikohteet, avustusvaltuudesta jää käytännössä hyvin vähän jäljelle muiden erityisryhmien asuntotuotantoon. Tämä tarkoittaa, ettei investointiavustuksella voida käytännössä käynnistää juuri lainkaan uutta asuntotuotantoa esimerkiksi ikääntyneille, mielenterveys- ja päihdekuntoutujille, opiskelijoille tai asunnottomille. Tämä johtaa merkittävään asuntotilanteen heikkenemiseen esimerkiksi itsenäistyvillä nuorilla ja ikäihmisillä. Etenkin yhteisöllisen senioriasumis- ja palveluasuntohankkeiden näkökulmasta avustusvaltuuden niukkuudella tulee olemaan kielteisiä vaikutuksia myös hyvinvointialueisiin ja niiden kykyyn hillitä omia menojaan.

Työelämäasiat

Selonteko antaa oikean ja vakavan tilannekuvan Suomen taloudesta. Mutta siinä esitetyt ratkaisut ovat riittämättömiä, väärin kohdennettuja ja alueellisesti epätasapainoisia.

Selonteko nojaa samanaikaisesti säästöihin ja kasvun vahvistamiseen, mutta käytännön tasolla nämä tavoitteet kumoavat toisensa. Säästötoimet kohdistuvat juuri niihin asioihin ja toimijoihin, joiden varaan työllisyys ja kasvu rakentuvat.

Suomi on ajautunut yhä syvemmälle suurtyöttömyyden syövereihin. Orpon hallituksen talous- ja työllisyyspolitiikka on epäonnistunut perinpohjaisesti. Suomalaisille luvattiin 100 000 työpaikkaa lisää. Työttömiä on kuitenkin tullut jo yli 100 000 lisää verrattuna vuoden 2023 kesäkuuhun, jolloin hallitus aloitti. Työhaluisia on runsaasti, mutta työtä on tarjolla niukasti.

Tilastokeskuksen mukaan työttömyys on pahimmillaan sitten vuoden 2009. Suomen työttömyys on nyt Euroopan korkein. Työttömiä työnhakijoita oli maaliskuun lopussa yhteensä 342 800.

Erityisen huolissaan Keskusta on nuorten työttömyyden ja pitkäaikaistyöttömyyden kehityksestä. Maaliskuussa alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli 42 200. Pitkäaikaistyöttömiä, eli yhtäjaksoisesti vähintään vuoden työttömänä työnhakijana olleita, oli 139 700. Myös akateeminen työttömyys on lisääntynyt hälyttävästi. Korkeasti koulutettuja työttömiä on enemmän kuin koskaan ennen.

Suurtyöttömyys piinaa koko maata. Paheneva työttömyys ajaa koko ajan yhä enemmän ihmisiä toimeentulo-ongelmiin ja edelleen osattomuuteen. Monessa kodissa kautta maan on vaarassa mennä toivo paremmasta ja usko tulevaisuuteen. Pitkittyessään työttömyys johtaa köyhyyteen, eriarvoisuuteen ja osattomuuteen. Pitkäaikaistyöttömien ja nuorten tilannetta pahentavat hallituksen leikkaukset työllisyyspalveluihin, sosiaali- ja terveyspalveluihin ja koulutukseen.

Erityisen huolestuttavia on hallituksen säästötoimet, jotka kohdistuvat lapsiin ja perheisiin. Syntyvyys on Suomessa historiallisen matalalla tasolla ja hallituksen pitäisi luoda perheille toivoa ja uskoa tulevaisuuteen.

Hallituksen epäonnistuminen työllisyyden hoidossa tekee tyhjäksi myös talouden tasapainottamistoimet. Hallituksen talouspolitiikan yksi nurkka pettää pahasti. Tavoite 100 000 lisätyöllisestä piti vakauttaa julkista taloutta 2 miljardilla eurolla. Tämä tavoite on täydellisesti epäonnistumassa.

Hallitus on keskittynyt talouspolitiikassaan ensisijaisesti sopeuttamaan, kun Suomen talouden keskeinen ongelma on kasvu- ja tuottavuusvaje. Säästääkin pitää, mutta vielä tärkeämpää on kasvun edellytysten rakentaminen ja vahvistaminen koko Suomessa.

Kasvupoliittinen linja onkin riittämätön, suorastaan kunnianhimoton. Kasvua tukeavia keinoja olisi monia ja hallituksen pitäisi tehdä rohkeita ja innovatiivisia ratkaisuja.

Välinpitämättömyyteen, saati tosiasioiden kieltämiseen, ei ole enää varaa. Näin ei voi jatkua. Suomi tarvitsee suunnanmuutoksen. Ihmisille pitää saada töitä ja luottamusta tulevaan. Maamme talous pitää viimein saada kasvuun.

Tarvitaan ratkaisuja, joilla yrityksille koko maassa luodaan parempia työllistämisedellytyksiä ja ihmisille parempia työllistymismahdollisuuksia. Tarvitaan uusia työpaikkoja.

Työpaikat syntyvät ennen muuta pieniin ja keskisuuriin yrityksiin kautta Suomen. Nopeimmin työpaikkoja voisi syntyä alle kymmenen hengen yrityksiin, joita Suomessa on noin 350 000, lähes 96 prosenttia kaikista yrityksistä.

Viime syksynä julkaistun barometrin mukaan jopa 11 prosenttia mikro- ja yksinyrittäjistä olisi valmiita palkkaamaan uuden työntekijän vuoden sisällä. Se tarkoittaisi yli 30 000 uutta työpaikkaa.

Työllisyystoimet

Keskustan mielestä tarvitaan uudistuksia, joilla helpotetaan työttömäksi joutuneen arkea.

Nykyisestä työnhaun mallista, joka velvoittaa työnhakijan lähettämään neljä hakemusta kuukaudessa, on luovuttava. Velvoite ohjaa työttömiä hakemaan työpaikkoja hakemisen, ei työllistymisen vuoksi. Työnantajat puolestaan hukkuvat hakemustulvaan.

Tilalle tulee tuoda henkilökohtainen työllistymissuunnitelma. Näin huomioitaisiin paremmin ihmisten erilaiset elämäntilanteet ja yksilölliset tarpeet. Ilman koulutusta oleva ikääntynyt pitkäaikaistyötön tarvitsee työllistyäkseen erilaisia palveluja kuin ensimmäistä työpaikkaansa hakeva korkeakoulutettu nuori.

Työttömyysturvan suojaosa tulee palauttaa, jotta pienimuotoinen ja osa-aikainen työnteko työttömänä ollessa kannattaisi. Aikuiskoulutustuki tulee palauttaa ja uudistaa sitä niin, että se

mahdollistaisi osaamisen kehittämisen ja ylläpitämisen muuttuvan työelämän tarpeita varten. Ilman osaamisen uudistumista kasvu tyrehtyy entisestään.

Hallituksen epäonnistuminen talous- ja työllisyyspolitiikassaan rankaisee kohtuuttomalla tavalla kuntia, jotka joutuvat maksamaan sakkomaksuja pitkittyvästä työttömyydestä.

Sakkomaksujen perimisen sijaan tässä työmarkkinatilanteessa rahoitusta tulee jättää kunnille sillä ehdolla, että se käytetään TE-palveluihin muun muassa edistämään työllisyyttä, yrittäjyyttä, uraohjausta, osaamistason päivittämistä ja nostamista sekä varmistamaan työkykyisyyden säilymistä yli työttömyysjakson. Paikallisesti tiedetään toimivia ratkaisuja, kunhan voimavarat vastaavat tarvetta. Nykyistä aktiivisemmin tulee etsiä ja tukea mikro- ja yksinyrittäjiä, tarjota räätälöityjä osaamis- ja kasvupalveluja sekä madaltaa ensimmäisen työntekijän palkkaamisen kynnystä.

Nuorten työttömyyden torjumiseen ja työelämään kiinni pääsemiseen Keskusta esittää takuutyötä. Jos vastavalmistunut nuori ei löydä itse töitä, häntä autettaisiin työllistymään. Yhteiskunta maksaisi palkkakulut tietyltä ajalta yritykseen, kuntaan tai järjestöön niin, että nuori pääsee näyttämään omat taitonsa ja saa siitä mahdollisesti työpaikan ja joka tapauksessa arvokasta työkokemusta.

Rahoitus hoidettaisiin kohdentamalla Kelan maksama yleistuki, kuntien maksamat sakkomaksut sekä nuorten työllistämisseteliin varatut määrärahat nuorten takuutyöllistämiseen.

Meillä ei ole varaa menettää kokonaista nuorta sukupolvea. Poikkeuksellinen aika vaatii poikkeuksellisia ja rohkeita keinoja nuorten auttamiseksi työmarkkinoille.

Alueellinen näkökulma puuttuu

Selonteon yksi keskeinen puute on se, että alueellinen eriytyminen on kyllä tunnistettu, mutta siihen ei vastata riittävillä toimilla. Rakennemuutosalueilla työttömyys on selvästi muuta maata korkeampaa. Työvoimaa olisi, mutta työpaikkoja puuttuu.

Pahimmillaan hallituksen toimet syventävät alueellista eriarvoisuutta. Lisäksi on riskinä, että elinvoima heikkenee erityisen paljon raja-alueilla, mikä on kokonaisturvallisuuden kannalta huolestuttavaa.

Keskusta korostaa, että Itä-Suomen erityistalousalueen valmistelu on vietävä nopeasti eteenpäin sekä alueelliset kasvutoimet on kohdennettava todellisten työttömyyshaasteiden mukaan. Valtion tulee kantaa vastuuta koko maan kehityksestä. Alueita ei saa jättää oman onnensa nojaan. Kyse on oikeudenmukaisuuden lisäksi myös talouspolitiikasta. Kestävä talous voidaan saavuttaa vain, jos koko Suomi pidetään mukana kasvussa.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 2

Keskusta kantaa huolta julkisen talouden suunnitelman vaikutuksista ihmisten perusoikeuksien toteutumiseen. Olemme myös huolissamme Orpon ja Purran hallituksen kyvystä kääntää Suomen talous ja työllisyys kasvuun.

Hallituksen kehysriihessä tekemien päätösten jälkeen näyttää yhä selvemmältä, että julkisen talouden säästötoimet uhkaavat heikentää palvelujen saatavuutta, lisätä eriarvoisuutta ja kasvattaa pitkän aikavälin kustannuksia.

Julkisen talouden suunnitelmassa yleiskatteinen rahoitus hyvinvointialueille vuonna 2027 on noin 27,5 miljardia euroa. Rahoituksen taso nousee edelliseen julkisen talouden suunnitelmaan verrattuna noin 0,1 miljardia euroa. Muutosta selittävät erityisesti indeksitarkistus ja jälkikäteistarkistuksen tarkentuminen. Vuoden 2025 ennakoitua huomattavasti maltillisempi kustannuskehitys vähentää kahden vuoden viiveellä hyvinvointialueiden rahoituksessa huomioitavaa jälkikäteistarkistuksen määrää vuonna 2027 vuoteen 2026 verrattuna noin 0,4 miljardia euroa.

Keskustan ja Orpon hallituksen isoin näkemysero politiikassa liittyy juuri suomalaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämiseen ja niiden rahoituspohjan turvaamiseen. Hallituksen politiikassa säästötoimia kohdistetaan samanaikaisesti palveluihin, sosiaaliturvaan ja järjestöihin tilanteessa, jossa palvelutarve kasvaa koko ajan. Erityisen huolestuttavaa on, että ennaltaehkäisevää työtä heikennetään tilanteessa, jossa sen tarve on suurta.

Palveluiden saatavuus tulee varmistaa

Hyvinvointialueisiin tällä vaalikaudella kohdistuneet säästötoimet heikentävät palveluiden saatavuutta samaan aikaan, kun palvelutarve koko maassa kasvaa. Hyvinvointialueiden rahoituksen tulisi vastata väestön ikääntymisen, kasvavien palvelutarpeiden ja henkilöstökustannusten nousun aiheuttamaan paineeseen. Hallitus ei ole kuitenkaan antanut hyvinvointialueille niiden ansaitsemaa työrauhaa. Säästövelvoitteita toteutetaan nyt tilanteessa, jossa palvelujärjestelmä on jo valmiiksi kuormittunut.

Hyvinvointialueet tarvitsevat palveluiden saatavuuden varmistamiseksi ennakoitavuutta. Erityisen huolissaan Keskusta on iäkkäiden hoivapalvelujen heikentyneestä saatavuudesta sekä lasten ja perheiden palveluiden jäämisestä liian vähälle huomiolle. Jo nyt neuvolatoimintaa on jouduttu vähentämään 11 hyvinvointialueella hallituksen äkkipikaisten sote-leikkausten seurauksena.

Keskustan mielestä suomalaisilla on oikeus tietää yhteiskunnan palvelulupaus siitä, mitkä palvelut julkinen terveydenhoito pystyy laadukkaasti ihmisille tarjoamaan. Kyse on siitä, mitä palveluita suomalaiset voivat odottaa saavansa verorahojensa vastineeksi.

Lyhyen aikavälin säästöt lisäävät myöhempiä kustannuksia. Valiokunnan saamista lausunnoista näkee selvästi negatiivisen kehityssuunnan, jossa varhainen tuki vähenee, ongelmat kasaantuvat, raskaiden palvelujen tarve kasvaa ja pitkän aikavälin kustannukset nousevat.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 2

On tärkeää, että voimme varmistaa ennaltaehkäisevät palvelut perusterveydenhuollossa huolestuttavan kehityskulun kääntämiseksi. Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden osalta korostamme, että ennaltaehkäisevän työn heikentäminen voi johtaa syrjäytymisen, mielenterveysongelmien ja toimeentulo-ongelmien syvenemiseen. Samalla ikääntyneiden palveluissa ehkäisevän työn vähentämisen on arvioitu lisäävän esimerkiksi kaatumisista ja toimintakyvyn heikkenemisestä aiheutuvia kustannuksia.

Asiakasmaksujen korotuksia tulee tarkastella kriittisesti

Hallitus päätti kehysriihessä säätää uusia asiakasmaksuja ja korottaa joitakin asiakasmaksuja hyvinvointialueiden järjestämiin palveluihin. Hallitus tavoittelee tällä 88 miljoonan euron maksutulojen kasvua vuonna 2027 ja 106 miljoonan euron lisäystä vuodesta 2028 alkaen.

Keskusta suhtautuu asiakasmaksujen korotuksiin kriittisesti. Asiakasmaksujen noston arvioidaan heikentävän erityisesti pienituloisten mahdollisuuksia hakeutua palveluihin ajoissa. Samalla nousee riski, että ihmiset lykkäävät hoitoon hakeutumista, lääkkeiden hankintaa tai muita välttämättömiä palveluita taloudellisista syistä.

Asiakasmaksujen korottamisen tosiasiallinen lisätulojen syntyminen on valiokunnan saamien lausuntojen mukaan kiistanalaista, maksukattojen ja luottotappioiden vuoksi.

Järjestöleikkaukset ovat vakava riski

Hallitus päätti kehysriihessä jälleen uusista järjestöleikkauksista, vaikka tiedossa on, että jo päätetyt leikkaukset tulevat johtamaan merkittävään järjestöjen toiminnan alasajoon. Hallitus on kohdistanut tällä vaalikaudella 140 miljoonan euron leikkaukset sosiaali- ja terveysjärjestöjen rahoitukseen. Leikkaukset sosiaali- ja terveysjärjestöjen työhön osuvat erityisesti hyvinvoinnin edistämiseen, ennaltaehkäisevään työhön ja matalan kynnyksen palveluihin sekä vertaistoimintaan. Julkisella sektorilla ei ole mahdollisuuksia korvata syntyvää aukkoa.

Hallitus on samalla tehnyt kautensa aikana lakiuudistuksia, jotka lisäävät ongelmia ja johtavat järjestöjen tarjoamien palveluiden tarpeen kasvuun, joita tulisi siis lisätä eikä vähentää. Alkoholin saatavuuden lisääminen, sosiaaliturvaan kohdistuneet leikkaukset ja rahapelien tarjonnan kasvu lisäävät avuntarvetta. Keskusta ei olisi kohdistanut hallituksen tavoin massiivisia leikkauksia järjestöjen rahoitukseen.

Hallituksen tulee seurata järjestöjen rahoituksen leikkausten vaikutuksia palveluiden tarjontaan ja ihmisten hyvinvointiin sekä terveyteen ja tarvittaessa lisätä nopeasti rahoitusta.

Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen tarjoama matalan kynnyksen tuki, vertaistoiminta ja ennaltaehkäisevä työ heikkenevät merkittävästi, eikä julkisella sektorilla ole mahdollisuuksia korvata syntyvää aukkoa.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 2

Sosiaaliturvaleikkaukset lisäävät köyhyyttä ja palvelupainetta — säästöt kasautuvat tietyille väestöryhmille

Sosiaaliturvaan kohdistuvat leikkaukset lisäävät köyhyyttä ja kasvattavat hyvinvointialueiden palvelupainetta. Köyhyysriski on kasvanut merkittävästi tällä vaalikaudella ja esimerkiksi lapsiperheköyhyys on selvässä kasvussa. Hallituksen päätöksissä ei ole arvioitu lapsivaikutuksia riittävällä tavalla.

Toimeentulotuen tarve kasvaa samalla, kun sosiaali- ja terveyspalveluiden kuormitus lisääntyy. Hyvinvointialueiden näkökulmasta tämä merkitsee sitä, että säästöjä tavoitellaan toisaalla kustannusten samalla siirtyessä palvelujärjestelmän kannettaviksi.

Hyvinvointialueilla tule olla mahdollisuus kokeiluihin ja uusien innovaatioiden käyttöönottoon

Keskusta pitää tärkeänä, että erityisesti paljon terveydenhuollon palveluja tarvitseville otettaisiin uudelleen käyttöön omalääkäri tai oma tiimi -malli. Oma lääkäri -mallin hyödyistä on kansainvälistä näyttöä. Sen käyttöönotto vähentää jo lyhyellä aikavälillä erikoissairaanhoitoon kirjoitettujen lähetteiden määrää ja sairaalahoidon päivystykseen hakeutumisen tarvetta. Oma lääkäri -malli lisää myös potilaiden ja asiakkaiden tyytyväisyyttä terveyspalveluita kohtaan, parantaa hoitoon sitoutumista ja pidentää eliniän odotetta. Kansainvälisten tutkimusten mukaan hoidon jatkuvuutta parantamalla on mahdollista vaikuttaa myös erikoissairaanhoidon käyttöön sitä vähentäen. Oma lääkäri tai oma tiimi -mallin käyttöönotto hillitsisi todennäköisesti terveydenhuollon kustannusten kasvua.

Keskusta edistäisi ammatinharjoittajamallin käyttöönottoa koko Suomessa. Ammatinharjoittamisella tarkoitetaan sellaista toimintaa, jossa terveydenhuollon ammattihenkilö ei ole julkisessa virassa eikä muussakaan palvelussuhteessa, vaan tuottaa palvelut itsenäisesti suoraan asiakkaalle. Ammatinharjoittajamallin tavoitteena on sitouttaa yksityissektorilla toimivia lääkäreitä pitkiin hoitosuhteisiin hyvinvointialueen järjestämisvastuun piirissä.

Työhyvinvoinnin kehittämiseksi voitaisiin kokeilla esimerkiksi tiimeille kannustinpalkkauksia ja paikallisesti sovittavia työaikajärjestelyitä.

Hallitus toteuttaa valtiontaloutta heikentäviä päätöksiä — sopeuttamisessa ei ole varaa välivuoteen

Saman aikaisesti mittavan velkaantumisen kanssa hallitus haluaa toteuttaa velkarahalla mittavan yhteisöveroalen, joka hyödyttää erityisesti suuria ja jo valmiiksi kannattavia vanhoja yrityksiä.

Parhaillaan lausuntokierroksella oleva yhteisöveroalennus pienentäisi yhteisöveron tuottoa virka-arvion mukaan staattisesti arvioiden noin 832 miljoonalla eurolla vuodessa. Tämä on veronalennuksen välitön vaikutus.

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan yhteisöverokannan kahden prosenttiyksikön alentamisen pitkän aikavälin itserahoitusasteeksi saadaan noin 34—46 prosenttia. Tässä laskelmassa on

sovellettu kirjallisuudesta saatuja arvioita yhteisöverokannan alennuksen vaikutuksista investointeihin ja voitonsiirtoon vaihteluväleineen.

Tämän hallituksen itsensä arvioiman itserahoitusasteen perusteella pidemmällä aikavälillä vaikutukset kattavat hallituksen arvion mukaan 280—380 miljoonaa euroa verotulojen menetyksestä.

Niitä odotellessa uudistus kuitenkin heikentää valtion tulopohjaa ja niiden toteutumisen jälkeenkin jäädään vuositasolla satoja miljoonia euroja miinukselle.

Uusi velkakatto kestäisi pidempään ennen täyttymistä, jos hallitus ei tällä tavoin kiihdyttäisi velkaantumista vastoin ohjelmaansa ja parlamentaarista velkajarrusopimusta.

Keskustan mielestä eduskunnan tulee edellyttää hyväksyessään velkakaton korottamisen, että hallitus ryhtyy korjaaviin toimenpiteisiin. Näin mittavan velkakaton vastineeksi hallituksen on syytä luopua heikentämästä julkisen talouden tilannetta harkinnanvaraisilla päätöksillä tai vähintäänkin kompensoitava ne muina julkista taloutta vahvistavina toimina täysimääräisesti ja pysyvästi.

Vaikka hallituksella onkin selvästi aikomuksena pitää sopeuttamisessa välivuosi, ilmeisesti eduskuntavaalien vuoksi, niin eduskunnan tulee vaatia hallitukselta vastuullisempaa politiikkaa. Suomella ei ole varaa siihen, että hallitus lyö hanskat tiskiin vuotta ennen eduskuntavaaleja.

Julkisen talouden tervehdyttäminen tulee aloittaa jo vuonna 2027 priorisoimalla menoja ja vahvistamalla tulopohjaa ainakin 500 miljoonan — 1 miljardin euron kokonaisuudella. Rahoitusta haetaan esimerkiksi yhteisöveron kaavamaisen alentamisen ja Turun tunnin junan perumisella sekä keventämällä julkista hallintoa tekoälyn laajalla hyödyntämisellä.

Hallituksen on syytä päättää esityksistä viimeistään syksyn budjettiriiheen mennessä ja antaa esitykset eduskunnalle syysistuntokaudella 2026 niin, että ne ehditään käsittelemään kuluvan vaalikauden aikana.

Lopuksi

Mielikuva Suomesta on kokenut kovia niin maan sisällä kuin ulkopuolelta katsottaessa. Suomea on aiemmin rakennettu yhteistyöllä, pitkäjänteisyydellä ja ennakoitavuudella. Tämä on ollut pienen kansan keskeinen kilpailukykytekijä. Nyt tätä luottamuspääomaa on syöty rajusti.

Pääministeri Orpon hallitus on epäonnistunut kaikissa keskeisissä talous- ja työllisyystavoitteissaan. Velkasuhde ei ole vakautunut, alijäämä ei ole painumassa hallituksen tavoitteen mukaisesti enintään yhteen prosenttiin, työllisyys ei ole vahvistunut eikä julkinen talous ole kääntymässä tasapainoon. Päinvastoin työttömyys, konkurssit ja velkaantuminen ovat kasvaneet.

Samalla Suomen ennustettavuus investointikohteena on heikentynyt. Veropolitiikasta on tullut poukkoilevaa, väyläpolitiikasta lyhytjänteistä ja hallinnon säästöistä monin paikoin

juustohöylämäisiä. Luottamusta ei rakenneta tempoilevilla päätöksillä eikä vaikeiden ratkaisujen lykkäämisellä seuraaville hallituksille.

Keskusta katsoo, että luottamuksen palauttaminen, työn lisääminen ja tulevaisuudenuskon vahvistaminen ovat tällä hetkellä päättäjien tärkeimpiä tehtäviä. Julkista taloutta on vahvistettava, mutta se on tehtävä oikeudenmukaisesti, kasvua tukien ja koko Suomi mukana pitäen.

Keskusta tekisi sopeuttamisen hallitusta oikeudenmukaisemmin ja panostaisi samalla määrätietoisesti kasvuun, työhön, osaamiseen, huoltovarmuuteen ja alueiden elinvoimaan. Suomen ollessa tienristeyksessä Keskustan valinta on työn ja kasvun tie.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Vastalauseen kannanottoehdotus

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin julkisen talouden velkasuhteen vakauttamiseksi ja kääntämiseksi pysyvästi alenevalle uralle.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus esittää uskottavat toimet julkisen talouden alijäämän pienentämiseksi kohti hallitusohjelmassa asetettua tavoitetta.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy vaikuttaviin toimiin työllisyyden vahvistamiseksi ja 100 000 uuden työllisen tavoitteen saavuttamiseksi.

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa talouskasvun edellytyksiä ja pyrkii vähintään kasvun tuplaamiseen ennustettuun verrattuna.

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus palauttaa luottamusta talouteen ja parantaa Suomen toimintaympäristön vakautta ja ennakoitavuutta.

6. Eduskunta edellyttää, että hallitus korjaa veropolitiikan ennakoimattomuutta ja vähentää Suomeen liittyviä poliittisia riskejä investointikohteena.

7. Eduskunta edellyttää, että hallitus täydentää julkisen talouden suunnitelmaa konkreettisilla kasvutoimilla sopeutustoimien rinnalle.

8. Eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa työn, turvallisuuden ja tulevaisuudenuskon toimenpidekokonaisuutta.

9. Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa käyttöön taloyhtiöille suunnatun korjausavustuksen korjausrakentamisen vauhdittamiseksi.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 2

10. Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää homekoulujen ja julkisten rakennusten korjausohjelman.

11. Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää perusväylänpidon, siltojen, raiteiden ja yksityisteiden kunnostusohjelman.

12. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruu perusväylänpitoon kohdistuvat tasoleikkaukset, jotka lisäävät teiden ja ratojen korjausvelkaa.

13. Eduskunta edellyttää, että hallitus palauttaa kotitalousvähennyksen ehdot vuoden 2024 tasolle.

14. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää yksinasuvien ja yksinhuoltajien kotitalousvähennyksen enimmäismäärän korottamista.

15. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee varainsiirtoveron määräaikaisen poistamisen asuntokaupan vauhdittamiseksi.

16. Eduskunta edellyttää, että hallitus kiirehtii itäisen Suomen erityistalousaluekokeilun valmistelua siten, että asia voidaan käsitellä vielä kuluvalla vaalikaudella.

17. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi Turun tunnin junasta luopumista ja rahoituksen kohdentamista nopeasti työtä tuoviin hankkeisiin eri puolille Suomea.

18. Eduskunta edellyttää, että hallitus vastaa kuljetusalan, maatalouden ja työssään autoa tarvitsevien kustannuskriisiin määräaikaisella tukiohjelmalla.

19. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee maatalouden määräaikaisen kiinteistöverovapauden.

20. Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa ammattidieselin käyttöön nopeasti eikä siirrä sen voimaantuloa vuoteen 2028.

21. Eduskunta edellyttää, että hallitus vauhdittaa siirtymää bioenergiaan, biokaasuun ja öljylämmityksestä luopumiseen.

22. Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa uusien biokaasulaitos- ja kierrätyslannoitetuotantoinvestointien toteutumisen Suomessa.

23. Eduskunta edellyttää, että hallitus tarkastelee biokaasun tuotantoa ja käyttöä kokonaisuutena eri ministeriöiden yhteistyössä ja vahvistaa biokaasupolitiikan kokonaiskoordinaatiota hallinnonalojen välillä.

24. Eduskunta edellyttää, että hallitus nopeuttaa uusiutuvan energian investointien luvitusta ja poistaa investointiympäristöä heikentävää epävarmuutta.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 2

25. Eduskunta edellyttää, että hallitus palauttaa teknologianeutraalin otteen jakeluinfraan, eikä heikennä biokaasun tankkausasemaverkon kehittämisen kannustimia.

26. Eduskunta edellyttää, että hallitus keventää biokaasulle asetettuja hallinnollisia velvoitteita, kuten kestävyyden todentamisvelvoitteita, erityisesti silloin, kun ne heikentävät investointien edellytyksiä.

27. Eduskunta edellyttää, että hallitus korjaa jakeluvelvoitteen lisävelvoitteen alentamisesta syntynyttä epävarmuutta biokaasutuotannon toimialalla.

28. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi liikenteen päästökaupan aikaistetun käyttöönoton vaikutukset polttoaineiden hintoihin.

29. Eduskunta edellyttää, että hallitus kompensoi täysimääräisesti maa- ja metsätaloudelle aiheutuvat kustannukset, koska hallitus laajensi kansallisesti päästökaupan koskemaan näitä aloja.

30. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa turpeen roolin huoltovarmuudessa sekä jatkaa ja vahvistaa turpeen huoltovarmuusvarastointia.

31. Eduskunta edellyttää, että hallitus nopeuttaa uusien turvetuotantoalueiden luvitusta energia-, kasvu- ja kuiviketurpeen saatavuuden turvaamiseksi.

32. Eduskunta edellyttää, että hallitus selkeyttää turvepolitiikkaansa ja viestii rehellisesti siitä, mitä toimenpiteitä se tosiasiallisesti toteuttaa.

33. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee nuorten takuutyön mallin, jossa varoja suunnataan työttömyyden rahoittamisen sijasta nuorten työllistymiseen.

34. Eduskunta edellyttää, että hallitus kohdentaa Kelan maksamaa yleistukea, kuntien sakkomaksuja ja nuorten työllistämissetelin määrärahoja nuorten takuutyöllistämiseen.

35. Eduskunta edellyttää, että hallitus palauttaa työttömyysturvan suojaosan, jotta pienimuotoinen ja osa-aikainen työnteko työttömänä olisi kannattavaa.

36. Eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa ihmisten työkykyä ja puuttuu erityisesti nuorten mielenterveyssyistä johtuviin pitkiin sairauspoissaoloihin.

37. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä kansalaisjärjestöjen rahoituksen työkyvyn vahvistamiseksi.

38. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa Liikenne 12 -suunnitelman rahoituspohjan ja sitoutuu eduskunnan hyväksymän valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman toteuttamiseen.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 2

39. Eduskunta edellyttää, että hallitus vakauttaa perusväylänpidon rahoituksen pit käjänteisesti osaksi kehyksiä.

40. Eduskunta edellyttää, että hallitus estää väyläverkon korjausvelan kasvun yli viiteen miljardiin euroon.

41. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, ettei investointiohjelmaan perustuva lyhytaikainen rahoitus korvaa pitkäjänteistä kehysrahoitusta väyläpolitiikassa.

42. Eduskunta edellyttää, että hallitus yhteensovittaa investointiohjelmat ja kehysrahoituksen siten, ettei seuraavan hallituksen väylärahoitusta sidota etukäteen kestämättömällä tavalla.

43. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa sotilaallisen liikkuvuuden hankkeiden rahoituksen niin, ettei se kavennu siviililiikenteen, elinkeinoelämän kuljetusten tai Digiradan kaltaisten korvausinvestointien kustannuksella.

44. Eduskunta edellyttää, että hallitus huomioi väyläpolitiikassa huoltovarmuuden, kokonaisturvallisuuden, elinkeinoelämän kuljetuskustannukset ja teollisten investointien elinkaaren aikaisen ennakoitavuuden.

45. Eduskunta edellyttää, että hallitus palauttaa yksityisteiden rahoituksen tasolle, joka turvaa raaka-aineiden, tehtaiden ja satamien väliset toimivat kuljetusketjut ja vahvistaa yksityistieavustuksia metsätalouden, huoltovarmuuden ja maaseudun elinkeinojen turvaamiseksi.

46. Eduskunta edellyttää, että hallitus uudistaa tiestön kunnossapidon urakkamallia liikenneturvallisuuden parantamiseksi.

47. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi urakointialueiden kokoa ja paikallisten aliurakoitsijoiden asemaa tiestön kunnossapidossa.

48. Eduskunta edellyttää, että hallitus ohjaa tiestön kunnossapidon rahoitusta nykyistä suoremmin varsinaiseen tienhoidon laatuun ja turvallisuuteen.

49. Eduskunta edellyttää, että hallitus uudistaa kunnossapidon laadunvalvontaa käytännönläheisemmäksi ja vaikuttavammaksi.

50. Eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa meri- ja lentoliikenteen kotimaisten polttoaineiden tuotantoa huoltovarmuuden parantamiseksi.

51. Eduskunta edellyttää, että hallitus luo pitkäjänteiset linjaukset ja tukimekanismit kotimaisille uusiutuville ja synteettisille polttoaineille.

52. Eduskunta edellyttää, että hallitus palauttaa valtakunnallisen laajakaistaohjelman.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 2

53. Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa toimintavarmat ja nopeat tietoliikenneyhteydet koko Suomeen asuinpaikasta riippumatta.

54. Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa huomioon 3G-verkkojen alasajon aiheuttamat katvealueet ja niiden turvallisuusvaikutukset, mukaan lukien hätäpuhelujen toimivuus.

55. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee taajuuspolitiikan linjaukset hyvissä ajoin, pitkäjänteisesti, ennakoitavasti ja teknologianeutraalisti.

56. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa Traficomin ja Kyberturvallisuuskeskuksen resurssit kasvaviin kyberturvallisuuden, datasääntelyn ja tekoälyn tehtäviin.

57. Eduskunta edellyttää, että hallitus lopettaa kyberturvallisuutta vaarantavat juustohöylämäiset leikkaukset viranomaistoiminnasta.

58. Eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa maatalouden kannattavuutta ja toteuttaa hallitusohjelman lupauksen suunnanmuutoksesta maataloudessa.

59. Eduskunta edellyttää, että hallitus vastaa maatalouden kustannuskriisiin riittävillä toimilla, mukaan lukien lannoitekustannusten helpottaminen.

60. Eduskunta edellyttää, että hallitus keventää maatalouden tuotantorakennusten kiinteistöverorasitusta.

61. Eduskunta edellyttää, että hallitus varautuu kompensoimaan Suomen Euroopan unionista saaman maatalousrahoituksen mahdollisen vähenemisen kansallisesti.

62. Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää kilpailulain uudistamisen elintarvikemarkkinoiden toimivuuden parantamiseksi.

63. Eduskunta edellyttää, että hallitus edistää elintarvikemarkkina-, kilpailu- ja hankintalakien uudistuksia tuottajien aseman vahvistamiseksi.

64. Eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa ruokavientiä ja turvaa Ruokaviraston vientiluvitusten riittävät resurssit.

65. Eduskunta edellyttää, että hallitus helpottaa maatilojen sukupolvenvaihdoksia huomioimalla sivutulot nykyistä paremmin nuoren viljelijän yrittäjätulon laskennassa.

66. Eduskunta edellyttää, että hallitus laajentaa korkotukilainojen ja valtiontakausten mahdollisuuden myös osakeyhtiömuotoisille maatiloille.

67. Eduskunta edellyttää, että hallitus kohdentaa Maatilatalouden kehittämisrahasto Makeran rahoitusta monimuotoisten maatilojen sukupolvenvaihdosten käynnistämiseen.

68. Eduskunta edellyttää, että hallitus hyödyntää Maatilatalouden kehittämisrahasto Makeraa biokaasutraktorien hankinnan vauhdittamiseen.

69. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa kestävän metsätalouden tukivarojen riittävyyden ja varmistaa, etteivät tuet lopu kesken vuoden.

70. Eduskunta edellyttää, että hallitus huomioi metsänomistajien omaisuudensuojan kaikessa maankäyttöä koskevassa päätöksenteossa.

71. Eduskunta edellyttää, että varmistaa luontokohteiden suojelun perustuvan vapaaehtoisuuteen ja täyteen korvaukseen.

72. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa METSO- ja HELMI-ohjelmien jatkon ja rahoituksen.

73. Eduskunta edellyttää, että hallitus keventää luonnonhoidon tukijärjestelmien byrokratiaa ja vahvistaa yksityisen sektorin roolia.

74. Eduskunta edellyttää, että hallitus lopettaa koulutusleikkausten linjan ja turvaa osaamis- ja koulutustason noston pitkäjänteisen rahoituksen.

75. Eduskunta edellyttää, että hallitus toteuttaa kuntien valtionosuusuudistuksen tavalla, joka turvaa eri kokoisten kuntien edellytykset järjestää lakisääteiset peruspalvelut koko Suomessa.

76. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruu kuntien valtionosuuksiin kohdistuvat sivistyspalveluja heikentävät leikkaukset.

77. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa oppimisen tuen uudistuksen riittävän rahoituksen kaikissa kouluissa.

78. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoituksen sekä kansainvälisen tutkimusrahoituksen kotiuttamiseen tarvittavan vastinrahoituksen.

79. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa kirjastojen, kulttuurin, nuoriso- ja liikuntapalveluiden sekä liikuntapaikkarakentamisen riittävän rahoituksen.

80. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa liikunta- ja nuorisotoimeen kohdistuvien leikkausten vaikutuksia palvelujen tarjontaan ja nuorten hyvinvointiin.

81. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi lasten yhdenvertaisuuden toteutumista aamu- ja iltapäivätoiminnassa sekä harrastamisen Suomen mallin mukaisissa harrastuksissa.

82. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää kokonaiskoulupäivän toteuttamisedellytykset.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 2

83. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi kotoutumiskoulutuksen rahoitukseen kohdistuvat leikkausten vaikutuksia rahoituksen riittävyyttä.

84. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa vapaan sivistystyön mahdollisuudet järjestää kotoutumiskoulutuksia.

85. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, etteivät valtionhallinnon säästöt heikennä viranomaisten mahdollisuuksia hoitaa lakisääteisiä tehtäviään.

86. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa Maahanmuuttoviraston resurssit tilanteessa, jossa virastolle on säädetty uusia tehtäviä.

87. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa poliisin rahoituksen ja toimintakyvyn myös kehyskauden loppupuolella.

88. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa poliisin teknologisen suorituskyvyn kehittämisen.

89. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa Pelastusopiston rahoituksen ja lakisääteisten tehtävien toteuttamisen.

90. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa pelastustoiminnan toimintaedellytykset koko maassa ja vahvistaa sopimuspalokuntien roolia.

91. Eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa hyvinvointialueiden rahoituksen ennakoitavuutta ja antaa alueille työrauhan palvelujen järjestämiseen.

92. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi hyvinvointialueiden rahoitukseen kohdistuvien leikkausten vaikutukset palvelujen saatavuuteen.

93. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi asiakasmaksujen korotusten vaikutukset hoitoon hakeutumiseen, maksukertymään, luottotappioihin ja raskaampien palvelujen tarpeeseen.

94. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa iäkkäiden hoivapalvelujen saatavuuden.

95. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa lasten, nuorten ja perheiden palvelut sekä ennaltaehkäisevän työn.

96. Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa neuvolapalvelujen saatavuuden kaikilla hyvinvointialueilla.

97. Eduskunta edellyttää, että hallitus määrittelee julkisen terveydenhuollon palvelulupauksen siitä, mitä palveluja suomalaiset voivat odottaa saavansa verorahojensa vastineeksi.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 2

98. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa sosiaali- ja terveysalan järjestöjen rahoituksen matalan kynnyksen tuen, vertaistoiminnan ja ennaltaehkäisevän työn jatkumiseksi.

99. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa järjestöleikkausten vaikutuksia palvelujen tarjontaan sekä ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen.

100. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi sosiaaliturvaleikkausten yhteisvaikutukset köyhyyteen, lapsiperheköyhyyteen, toimeentulotuen tarpeeseen ja hyvinvointialueiden palvelupaineeseen.

101. Eduskunta edellyttää, että hallitus edistää omalääkäri- ja omatiimimallien käyttöönottoa koko Suomessa.

102. Eduskunta edellyttää, että hallitus edistää ammatinharjoittajamallin käyttöönottoa hyvinvointialueilla hoidon jatkuvuuden ja kustannusvaikuttavuuden parantamiseksi.

103. Eduskunta edellyttää, että hallitus mahdollistaa työhyvinvointia parantavat kokeilut, kuten tiimikohtaiset kannustinpalkkiot ja paikallisesti sovittavat työaikajärjestelyt.

104. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa Suomen edustustoverkoston, vienninedistämisen ja sotilaallisen kriisinhallinnan riittävät resurssit.

105. Eduskunta edellyttää, että hallitus lisää ulkoministeriön hallinnonalalle rahoitusta edustustoverkostoon, vienninedistämiseen ja sotilaalliseen kriisinhallintaan.

106. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa sisävesien, muun Itämeren ja Saaristomeren suojelun tasapainoisesti koko Suomen näkökulmasta.

107. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa vapaaehtoisen luonnonsuojelun riittävät resurssit ja jouduttaa yksityisen luonnonarvomarkkinan syntymistä.

108. Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa ministeriöiden riittävät resurssit laadukkaaseen lainsäädäntötyöhön, vaikutusarviointiin, EU-vaikuttamiseen ja puhtaan siirtymän toimeenpanoon.

109. Eduskunta edellyttää, että hallitus korjaa rakennetun ympäristön lainsäädäntöuudistusta siten, että se toteuttaa aidosti norminpurkutavoitteet.

110. Eduskunta edellyttää, että hallitus korjaa alueidenkäyttölain uudistusta siten, ettei se lisää tarpeettomasti kuntien hallinnollista taakkaa ja kustannuksia.

111. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa uusiutuvan energian rakentamisen edellytykset koko maassa alueidenkäyttölain uudistuksessa.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 2

112. Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa datakeskusten hukkalämmön hyödyntämisen puhtaan kaukolämmön tuotannossa.

113. Eduskunta edellyttää, että hallitus toteuttaa datakeskusten sähköveron korotukseen liittyvän tukimallin ennakoitavasti ja riittävällä tasolla.

114. Eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa vihreän siirtymän investointiympäristön ennustettavuutta ja sitoutuu pitkäjänteisesti ilmastolain tavoitteisiin.

115. Eduskunta edellyttää, että hallitus kohdentaa rahoitusta maankäyttösektorin kustannustehokkaisiin ilmastotoimiin.

116. Eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa polttoaineiden tuotannon kotimaista omavaraisuutta hyödyntämällä vaihtoehtoisia kotimaisia raaka-aineita, hajautettua tuotantoa ja toimitusketjuja.

117. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi korkotukilainavaltuuksien määrää vastaamaan kohtuuhintaisten asuntojen kysyntää siten, että vähintäänkin tarvittavat peruskorjaukset ja erityisryhmärakentamista voidaan toteuttaa ja samalla helpottaa rakennusalan vaikeaa tilannetta.

118. Eduskunta edellyttää, että hallitus palauttaa erityisryhmien investointiavustusvaltuudet tasolle, joka mahdollistaa asuntojen rakentamisen myös ikääntyneille, mielenterveys- ja päihdekuntoutujille, opiskelijoille ja asunnottomille.

119. Eduskunta edellyttää, että hallitus korjaa työllisyyspolitiikkaansa tilanteessa, jossa työttömyys, nuorten työttömyys, pitkäaikaistyöttömyys ja akateeminen työttömyys ovat pahentuneet.

120. Eduskunta edellyttää, että hallitus tukee erityisesti mikro- ja yksinyrittäjiä ensimmäisen työntekijän palkkaamisen kynnyksen madaltamiseksi.

121. Eduskunta edellyttää, että hallitus luopuu nykyisestä kaavamaisesta neljän työnhakemuksen mallista.

122. Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa käyttöön henkilökohtaisen työllistymissuunnitelman työnhakijoiden erilaisten elämäntilanteiden ja tarpeiden huomioimiseksi.

123. Eduskunta edellyttää, että hallitus palauttaa ja uudistaa aikuiskoulutustuen osaamisen kehittämisen ja muuttuvan työelämän tarpeisiin vastaamiseksi.

124. Eduskunta edellyttää, että hallitus jättää kuntien sakkomaksuina perittävää rahoitusta kunnille sillä ehdolla, että varat käytetään työllisyyttä, yrittäjyyttä, uraohjausta, osaamisen päivittämistä ja työkyvyn säilymistä edistäviin TE-palveluihin.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 2

125. Eduskunta edellyttää, että hallitus kohdentaa alueelliset kasvutoimet todellisten työttömyyshaasteiden mukaan.

126. Eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa raja-alueiden elinvoimaa kokonaisturvallisuuden näkökulmasta.

127. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee ja antaa eduskunnalle syysistuntokauden 2026 aikana tarvittavat esitykset, joilla velkakaton korottamisen vastapainoksi hallitus ryhtyy korjaaviin toimenpiteisiin velkasuhteen kasvun taittamiseksi hallitusohjelman mukaisesti ja samalla toteuttaa parlamentaarisen velkajarrutyöryhmän hengessä oman toimikautensa aikana vielä lisäsopeutuksia luopuen samalla niiden osana yhteisöveron alentamisesta.

Helsingissä 2.6.2026

Markus Lohi kesk
Mika Lintilä kesk

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 3

Vastalause 3 /vihr

Perustelut

Hallituksen talouspolitiikan linja on kestämätön

Suomen julkinen talous on vaikeassa tilanteessa, eikä sen vahvistamisen tarvetta voi sivuuttaa. Väestön ikääntyminen, heikko työllisyyskehitys, kasvavat korkomenot, turvallisuusympäristön muutos sekä ilmasto- ja luontokriisin aiheuttamat pitkän aikavälin riskit edellyttävät uskottavaa, johdonmukaista ja oikeudenmukaista talouspolitiikkaa. Julkisen talouden kestävyyttä on vahvistettava tavalla, joka turvaa hyvinvointivaltion keskeiset tehtävät, kohtelee eri ihmisryhmiä oikeudenmukaisella tavalla ja luo edellytyksiä kestävälle kasvulle myös tulevina vuosikymmeninä.

Orpon hallituksen julkisen talouden suunnitelma vuosille 2027—2030 ei tarjoa tällaista linjaa. Hallitus on perustellut politiikkaansa velkaantumisen taittamisella, työllisyyden vahvistamisella ja kasvun vauhdittamisella. Julkisen talouden suunnitelman ja valtiovarainministeriön ennusteen perusteella hallituksen omat tavoitteet eivät tule toteutumaan. Talouskasvu on edelleen heikkoa, työttömyys pysyy korkealla, julkisen talouden alijäämä jää suureksi koko kehyskaudella ja velkasuhde jatkaa nousuaan.

Hallituksen politiikan lähtökohtana on ollut väite siitä, että mittavat leikkaukset ovat välttämättömiä julkisen talouden vakauttamiseksi. Samalla hallitus on kuitenkin tehnyt ja tekee edelleen päätöksiä, jotka heikentävät julkisen talouden tulopohjaa ja nojaavat epävarmoihin oletuksiin veronalennusten kasvua vahvistavista tai itserahoittavista vaikutuksista. Hallituksen linja pohjaa siihen, että varmat verotulojen menetykset toteutuvat heti, mutta niiden vastapainoksi esitetyt kasvuvaikutukset jäävät epävarmoiksi ja toteutuisivat parhaimmillaankin pitkällä aikavälillä.

Vihreät katsoo, että julkista taloutta on vahvistettava hallituksen linjaa vastuullisemmin. Talouden kestävyyttä ei vahvisteta leikkaamalla koulutuksesta, sosiaali- ja terveyspalveluista, sosiaaliturvasta, järjestöjen ennaltaehkäisevästä työstä, viranomaisten toimintakyvystä tai ilmasto- ja luontotoimista. Nämä eivät ole vain menokohteita, vaan yhteiskunnan toimintakyvyn, osaamisen, työllisyyden, tuottavuuden, turvallisuuden ja pitkän aikavälin julkisen talouden kestävyyden perusta. Lyhytnäköiset säästöt voivat kasvattaa tulevia kustannuksia, jos ne lisäävät köyhyyttä, pahoinvointia, pitkän aikavälin palvelutarvetta, osaamisvajetta, oikeusturvan puutteita tai ilmasto- ja luontovelkaa.

Pidämme ongelmallisena sitä, että julkisen talouden suunnitelman yhteydessä ei arvioida riittävästi päätösten yhteisvaikutuksia. Lapsivaikutusten, sukupuolivaikutusten, yhdenvertaisuusvaikutusten ja haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin tulisi olla huomattavasti kattavampaa. Ilman kokonaisarviota päätöksenteossa jää pimentoon, miten leikkaukset ja maksukorotukset kasautuvat esimerkiksi pienituloisille lapsiperheille, yksinhuoltajille, vammaisille ihmisille, pitkäaikaissairaille, ikääntyneille ja paljon palveluja tarvitseville ihmisille.

Vaikutusarviointien puute on myös talouspoliittinen ongelma. Jos päätösten seurauksena köyhyys, hoitoon hakeutumisen esteet, syrjäytyminen, palvelujen viivästyminen tai viranomaisten käsittelyajat kasvavat, osa säästöistä voi muuttua myöhemmin suuremmiksi kustannuksiksi. Vastuullinen julkisen talouden hoito edellyttää, että päätösten vaikutukset ihmisiin, palvelujärjestelmään, yhdenvertaisuuteen ja julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyyteen arvioidaan ennen kuin ratkaisut tehdään.

Hallituksen finanssipoliittiset tavoitteet karkaavat

Hallituksen keskeisin talouspoliittinen lupaus oli velkaantumiskehityksen taittaminen. Hallitusohjelmassa tavoitteeksi asetettiin julkisen talouden velkasuhteen vakauttaminen vuoteen 2027 mennessä ja alijäämän painaminen korkeintaan yhteen prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen vaalikauden aikana. Julkisen talouden suunnitelma osoittaa, että hallitus ei ole saavuttamassa kumpaakaan tavoitetta.

Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan julkisen talouden alijäämä on 4,6 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen vuonna 2027. Alijäämä jää suureksi koko kehyskaudella ja on vielä vuonna 2030 4,4 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Julkisyhteisöjen velkasuhde puolestaan nousee 92,8 prosenttiin vuonna 2027 ja 99,3 prosenttiin vuonna 2030. Hallituksen omilla mittareilla arvioituna jul-kisen talouden suunnitelma ei siis kuvaa talouden vakauttamista, vaan hallituskauden epäonnistumisen siirtymistä seuraaville vuosille.

Myös valtiontalouden näkymä on heikko. Valtion budjettitalouden alijäämä on vuonna 2027 noin 13,2 miljardia euroa ja syvenee vuoteen 2030 mennessä 17,4 miljardiin euroon. Valtionvelan korkomenot kasvavat nopeasti: vuonna 2027 korkomenojen arvioidaan olevan 4,1 miljardia euroa ja vuonna 2030 jo 6,3 miljardia euroa. Korkomenojen kasvu kaventaa tulevien vuosien talouspoliittista liikkumatilaa ja lisää sitäkin kautta painetta talouden tasapainotukseen.

On selvää, että julkisen talouden kehitykseen vaikuttavat myös hallituksesta riippumattomat tekijät, kuten turvallisuusympäristön muutos, korkotason nousu, kansainvälisen talouden epävarmuus ja puolustusmenojen kasvu. Tämä ei kuitenkaan poista hallituksen vastuuta omista valinnoistaan. Hallitus on samanaikaisesti toteuttanut mittavia leikkauksia ja tehnyt veroratkaisuja, jotka heikentävät julkisen talouden tasapainoa.

Vihreät katsoo, että julkisen talouden vakauttaminen edellyttää uskottavampaa, oikeudenmukaisempaa ja pidemmälle katsovaa talouslinjaa. Julkista taloutta on vahvistettava keinoin, jotka parantavat työllisyyttä ja tuottavuutta, vahvistavat veropohjaa, vähentävät ympäristölle haitallisia tukia, ehkäisevät ongelmien kasautumista ja turvaavat hyvinvointivaltion tulevaisuuden. Hallituksen nykyinen linja jättää Suomen seuraavalle vaalikaudelle entistä vaikeampaan tilanteeseen.

Kestävä veropolitiikka ei vie julkiselta taloudelta pohjaa

Hallituksen vastuuton veropolitiikka on keskeinen syy siihen, miksi julkisen talouden sopeutus ei muodosta uskottavaa kokonaisuutta. Hallitus perustelee laajoja leikkauksia julkisen talouden vaikealla tilanteella, mutta heikentää julkisen talouden tulopohjaa veronalennuksilla, joiden

kasvu- ja työllisyysvaikutukset ovat asiantuntija-arvioiden mukaan epävarmoja. Julkisen talouden näkökulmasta linja on ristiriitainen: hallitus vaatii välittömiä uhrauksia palveluista ja etuuksista, mutta hyväksyy verotulojen menetykset sillä perusteella, että ne mahdollisesti vahvistavat kasvua myöhemmin.

Erityisen ongelmallinen on hallituksen päätös alentaa yhteisöverokantaa kahdella prosenttiyksiköllä 18 prosenttiin vuodesta 2027 alkaen. Yhteisöveron alentamista on perusteltu investointien ja kasvun vauhdittamisella, mutta päätös heikentää julkista taloutta välittömästi. Asiantuntijakuulemisissa yhteisöveron alentamiseen on kohdistunut laajaa kritiikkiä. Vastuullinen veropolitiikka ei voi perustua siihen, että asiantuntijanäkemyksistä valikoidaan vain hallituksen linjaa tukevat arviot.

Samaan aikaan kun pienituloisiin, lapsiperheisiin, opiskelijoihin, sairaisiin ja paljon palveluja tarvitseviin ihmisiin kohdistuu leikkauksia ja maksukorotuksia, hallitus keventää verotusta tavoilla, joiden hyödyt painottuvat yrityksille, omistajille ja hyvätuloisille. Tämä heikentää luottamusta talouspolitiikan oikeudenmukaisuuteen. Julkisen talouden vahvistaminen edellyttää laajaa hyväksyttävyyttä, eikä sitä synny politiikalla, jossa leikkausten taakka kohdistuu eri ihmisryhmiin epätasaisesti.

Hallitus on päättänyt yhteisöveron alentamisen lisäksi muista veronalennuksista ja palautuksista tilanteessa, jossa julkisen talouden alijäämä on edelleen suuri ja velkasuhde nousee koko kehyskauden ajan. Veronalennusten suotuisat vaikutukset talouteen voivat parhaimmillaankin toteutua viiveellä, kun taas verotulojen väheneminen heikentää julkista taloutta heti. Tämä kasvattaa riskiä siitä, että veronalennukset joudutaan lopulta rahoittamaan uusilla leikkauksilla tai suuremmalla velanotolla.

Vihreät katsoo, että veropolitiikan painopisteen tulisi olla julkisen talouden kestävyyden, oikeudenmukaisuuden ja ekologisen siirtymän tukemisessa. Työn verotusta voidaan keventää, jos kevennykset rahoitetaan uskottavasti ja oikeudenmukaisesti. Veropohjaa tulisi vahvistaa muun muassa asettamalla hiilelle hinta ympäristöverojen sekä verotukien karsimisen yhdistelmällä, uudistamalla osinkoverotusta sekä kaventamalla ansio- ja pääomatulojen verotuksen perusteettomia eroja. Näillä toimilla on myös laajaa asiantuntijatukea.

Julkisen talouden vaikea tilanne ei mahdollista veroratkaisuja, jotka heikentävät rahoitusasemaa epävarmojen kasvuodotusten varassa. Hallituksen olisi luovuttava julkista taloutta heikentävistä veronalennuksista ja suunnattava veropolitiikkaa kohti vahvempaa veropohjaa sekä päästöjä ja luonnonva-rojen ylikulutusta vähentävää ohjausta.

Vihreä vaihtoehto vahvistaa taloutta kestävästi

Vihreät katsoo, että julkisen talouden vahvistaminen edellyttää hallituksen linjaa pitkäjänteisempää talouspolitiikkaa. Julkisen talouden tasapainottaminen ei onnistu kestävällä tavalla, jos samalla heikennetään niitä rakenteita, joista hyvinvointi, työllisyys, tuottavuus, osaaminen ja investoinnit syntyvät. Tarvitaan politiikkaa, joka vahvistaa veropohjaa, lisää työn määrää, parantaa tuottavuutta ja osaltaan ennaltaehkäisee tulevia kustannuksia.

Tuottavuuden vahvistaminen edellyttää pitkäjänteisiä panostuksia koulutukseen, tutkimukseen, kehittämiseen ja innovaatioihin. T&K-tavoitteista kiinni pitäminen on välttämätöntä, mutta se ei riitä, jos samaan aikaan heikennetään korkeakoulujen perusrahoitusta, vähennetään EU-rahoituksen kotiuttamisen edellytyksiä tai leikataan vihreän siirtymän investointeja tukevista rakenteista. Julkisen T&K-rahoituksen on oltava johdonmukaista ja ennakoitavaa, jotta se vauhdittaa myös yksityisiä investointeja.

Työperäinen maahanmuutto on yksi keskeisistä julkista taloutta vahvistavista rakennetekijöistä. Väestön ikääntyessä ja osaajapulan vaikeuttaessa palveluiden, yritysten ja investointien toteutumista Suomen on helpotettava työhön, opiskeluun ja yrittäjyyteen perustuvaa maahanmuuttoa. Tämä edellyttää toimivia lupaprosesseja, onnistunutta kotoutumista, laadukasta kielikoulutusta sekä tehokasta puuttumista työperäiseen riistoon ja hyväksikäyttöön. Hallituksen maahanmuuttopolitiikka vie Suomea väärään suuntaan.

Hallitus sivuuttaa muitakin rakenteellisia uudistuksia, jotka olisivat tarpeellisia julkisen talouden näkökulmasta. Hyvinvointialueiden verotusoikeutta olisi tarkasteltava vakavasti osana ratkaisua, jolla vahvistetaan alueiden taloudellista vastuuta, päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja palvelujärjestelmän kestävyyttä. Myös eläkejärjestelmää on kehitettävä tavalla, joka tukee työssä jatkamista, köyhyyden vähentämistä ja sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta. Liikenteen verotusta tulee uudistaa siten, että liikenteen päästövähennystavoitteet saavutetaan ja liikenteestä kerättävien verotulojen väheneminen pysäytetään.

Lyhytnäköinen leikkauspolitiikka siirtää laskun tuleville kausille

Hallituksen julkisen talouden suunnitelmassa lyhyen aikavälin menosäästö asetetaan liian usein pidemmän aikavälin vaikutusten edelle.

Tämä näkyy erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluissa. Hyvinvointialueiden rahoituskehys ei asiantuntijakuulemisten perusteella vastaa riittävästi todelliseen palvelutarpeeseen. Samalla alueisiin kohdistuu paineita sopeuttaa toimintaansa tavalla, joka osuu helposti ennaltaehkäiseviin, matalan kynnyksen oikea-aikaisiin palveluihin. Jos apua ei saada ajoissa, ongelmat vaikeutuvat ja siirtyvät myöhemmin kalliimpiin palveluihin, kuten päivystykseen, erikoissairaanhoitoon, lastensuojeluun tai ympärivuoro-kautiseen hoivaan.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen korotukset kohdistuvat erityisesti pienituloisiin, pitkäaikaissairaisiin, ikääntyneisiin ja paljon palveluja käyttäviin ihmisiin. Lisäksi sosiaali- ja terveysalan järjestöihin kohdistuvat leikkaukset heikentävät ennaltaehkäisevää työtä juuri tilanteessa, jossa sen tarve kasvaa. Tämä voi lisätä painetta hyvinvointialueiden palveluihin ja kasvattaa julkisia kustannuksia myöhemmin.

Sosiaaliturvaan tehdyt leikkaukset lisäävät köyhyyttä ja kasautuvat erityisesti jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa oleville ihmisille. Lapsiperheköyhyyden kasvu, toimeentulotuen tarpeen lisääntyminen sekä ylivelkaantuminen eivät ole vain sosiaalisia ongelmia, vaan myös julkisen talouden pitkän aikavälin riskejä. Köyhyyden ja pahoinvoinnin kasvu heikentää lasten ja nuorten tulevaisuuden edellytyksiä, lisää palvelutarvetta ja kaventaa ihmisten mahdollisuuksia työllistyä, opiskella ja osallistua yhteiskuntaan.

Sama lyhytnäköisyys koskee hallintoon ja viranomaisiin kohdistuvia säästöjä. Laadukas lainvalmistelu, sujuvat lupaprosessit, toimiva valvonta ja ihmisten oikeusturva ovat toimivan yhteiskunnan ja kestävän talouden edellytyksiä. Jos viranomaisresurssit eivät riitä tehtäviin, seurauksena voi olla käsittelyaikojen pidentymistä, palvelujen heikentymistä, lainvalmistelun laadun laskua, oikeusturvariskejä ja investointien viivästymistä.

Vihreät katsoo, että julkisen talouden vahvistamisen tulee perustua vaikuttavuuteen, ei mekaaniseen leikkaamiseen. Ennaltaehkäisevät palvelut, järjestöjen työ, viranomaisten toimintakyky, laadukas lainvalmistelu ja sujuvat lupaprosessit ovat osa vastuullista talouspolitiikkaa. Niihin panostaminen voi vähentää tulevia kustannuksia, vahvistaa luottamusta ja parantaa julkisen vallan kykyä hoitaa lakisääteiset tehtävänsä.

Kunnilta ja koulutuksesta leikkaaminen on lyhytnäköistä

Hallituksen julkisen talouden suunnitelma heikentää kuntien mahdollisuuksia huolehtia peruspalveluiden järjestämisestä. Kuntien taloudellinen liikkumatila on jo valmiiksi kapea, ja valtionosuusleikkaukset siirtävät painetta kuntaveron korotuksiin, velkaantumiseen tai palvelujen heikentämiseen. Koska sivistystoimi muodostaa valtaosan kuntien menoista, kuntatalouteen kohdistuvat leikkaukset osuvat käytännössä usein varhaiskasvatukseen, perusopetukseen, nuorten palveluihin ja paikalliseen hyvinvointityöhön.

Valtionosuuksien määrä on vuosi vuodelta huvennut. Valtionosuudet riittävät rahoittamaan enää vajaat 20 prosenttia kuntien peruspalvelujen menoista, kun osuus vielä kymmenen vuotta sitten oli lähes 30 prosenttia. Keskimäärin noin 85 prosenttia kuntien käyttötalouden tuloista muodostuu kunnan omista verotuloista ja toimintatuotoista. Kuntien ja kaupunkien mahdollisuudet saada lisätuloja kuntaveroa korottamalla tai velkaa ottamalla vaihtelevat kuitenkin rajusti. Tämä on johtamassa koulutus-mahdollisuuksien eriytymiseen riippuen siitä, missä kunnassa lapsi tai nuori sattuu asumaan.

Myös toisen asteen koulutuksen rahoituksen heikentyminen on ristiriidassa hallituksen osaamis- ja kasvutavoitteiden kanssa. Ammatillisen koulutuksen laatu, riittävä lähiopetus ja opiskelijoiden mahdollisuudet jatko-opintoihin tai työelämään siirtymiseen ovat keskeisiä sekä nuorten tulevaisuuden että työvoiman saatavuuden kannalta. Koulutusketjun heikentäminen varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin rapauttaa juuri sitä osaamispohjaa, jonka varaan tuottavuuden kasvu rakentuu.

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen osalta hallituksen linja on epäjohdonmukainen. Suomi tarvitsee lisää korkeakoulutettuja osaajia, vahvaa tutkimusta ja uusia innovaatioita, mutta korkeakoulujen perusrahoituksen heikentyminen vaikeuttaa näiden tavoitteiden saavuttamista. Määräaikaiset täsmäpanostukset eivät korvaa pitkäjänteistä rahoitusta. T&K-tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että korkeakouluilla on tosiasialliset mahdollisuudet kouluttaa osaajia, tehdä tutkimusta ja tukea yritysten uudistumista.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 3

Ilmasto- ja luontopolitiikan lykkääminen on taloudellinen riski

Hallituksen ympäristö- ja talouspolitiikka ovat räikeässä ristiriidassa. Hallitus ilmoittaa sitoutuvansa esimerkiksi ilmastolain tavoitteisiin ja vihreän siirtymän edistämiseen, mutta julkisen talouden suunnitelma ei sisällä uskottavaa rahoitusta eikä riittäviä toimia ilmasto- ja luontotavoitteiden saavuttamiseksi.

Julkisen talouden suunnitelma ei rahoita edes kaikkia hallituksen omissa ilmastosuunnitelmissa esitettyjä toimia. Energia- ja ilmastostrategiassa sekä keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa tunnistetuille lisätoimille jää merkittävä rahoitusvaje. Tämä heikentää ilmastopolitiikan uskottavuutta ja kasvattaa riskiä siitä, että Suomen EU-velvoitteiden täyttäminen vaikeutuu ja päästövähennykset joudutaan myöhemmin toteuttamaan kiireellä, kalliimmin ja vähemmän suunnitelmallisesti.

Erityisen vakava tilanne on maankäyttösektorilla. Suomen hiilinielut ovat heikentyneet, ja maankäyttösektori on saatava nopeasti päästölähteestä takaisin nieluksi. Hallitus ei kuitenkaan esitä julkisen talouden suunnitelmassa uskottavia toimia maankäyttösektorin nettonielun vahvistamiseksi. Kustannustehokkaita toimia, kuten turvepeltojen vettämistä ja kosteikkoviljelyä, ei rahoiteta riittävästi. Samalla hallitus ei puutu puun energiakäyttöä tukeviin verotukiin, vaikka teollisen mittakaavan puunpolton verotuen poistaminen tukisi sekä hiilinielujen vahvistamista että julkista taloutta.

Luontopolitiikassa ongelma on sama. Hallitus on leikannut luonnonsuojelun rahoitusta tilanteessa, jossa Suomen tavoitteena on pysäyttää luontokato ja toimeenpanna kansainvälisiä sekä EU-tason velvoitteita. Metso- ja Helmi-ohjelmien rahoitus ei ole riittävällä tasolla suhteessa tavoitteisiin. Luontokadon torjuminen ja luonnon tilan parantaminen ovat myös talouspolitiikkaa: luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen uhkaa ekosysteemipalveluita, ruoantuotantoa, terveyttä, vesistöjä ja pitkän aikavälin taloudellista kestävyyttä.

Turpeen energiakäytön ja huoltovarmuusvarastoinnin tukeminen on ongelmallista. Turve rinnastuu ilmastovaikutuksiltaan fossiilisiin polttoaineisiin, ja sen tukeminen voi ylläpitää tuotantorakenteita, joista tulisi päinvastoin irtautua hallitusti. Huoltovarmuutta on perustellumpaa vahvistaa energiatehokkuudella, puhtaalla kotimaisella energialla, joustavalla sähköjärjestelmällä ja vähähiilisillä varautumisratkaisuilla kuin päästöintensiivisen polttoaineen tukemisella.

Vihreät katsoo, että ilmasto- ja luontopolitiikkaa on tarkasteltava myös julkisen talouden kestävyyden osana. Päästövähennysten lykkääminen, hiilinielujen heikkeneminen ja luontokadon jatkuminen kasvattavat tulevia kustannuksia ja kaventavat talouspoliittista liikkumatilaa. Kestävää talouspolitiikkaa olisi karsia ympäristölle haitallisia tukia, vahvistaa hiilinieluja, rahoittaa vaikuttavat ilmasto- ja luontotoimet sekä vauhdittaa puhtaan siirtymän investointeja johdonmukaisesti.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 3

Panostuksia puolustukseen ei pidä tehdä kokonaisturvallisuuden kustannuksella

Turvallisuutta ei rakenneta vain puolustusmenoja kasvattamalla. Kokonaisturvallisuus edellyttää myös toimivia peruspalveluja, koulutusta, oikeusvaltiota, viranomaisten toimintakykyä, sosiaalista eheyttä, huoltovarmuutta, kansainvälistä vastuuta sekä ilmasto- ja luontoriskien hallintaa.

Julkisen talouden suunnitelmassa puolustukseen kohdistetaan merkittäviä lisäpanostuksia. Määrärahojen nopea kasvu edellyttää erityistä huomiota siihen, että käytetylle rahalle saadaan vastinetta, hankinnat toteutetaan kustannustehokkaasti ja päätöksenteon valvonta on riittävää.

Puolustusmenojen kasvu ei saa johtaa siihen, että kokonaisturvallisuuden muita perusteita heikennetään. Koulutuksesta, sosiaali- ja terveyspalveluista, perusturvasta, järjestöjen ennaltaehkäisevästä työstä, oikeusvaltion toimintaedellytyksistä tai ilmasto- ja luontopolitiikasta leikkaaminen voi heikentää yhteiskunnan sisäistä vakautta ja kriisinkestävyyttä. Vahva maanpuolustus tarvitsee tuekseen yhteiskunnan, jossa ihmiset luottavat instituutioihin, saavat tarvitsemansa palvelut ja kokevat yhteiskunnan oikeudenmukaiseksi.

Suomen tulee edistää EU-tason ratkaisuja puolustusmenojen rahoittamiseksi ja talouspoliittisen liikkumatilan turvaamiseksi. EU:n puolustuspoikkeama auttaa ottamaan huomioon poikkeuksellisen turvallisuustilanteen, mutta sen ajallinen rajaus vuoteen 2028 jättää avoimeksi kysymyksen siitä, miten kasvavat puolustusmenot sovitetaan yhteen julkisen talouden sääntöjen kanssa tämän jälkeen. Suomen tulee tavoitella puolustuspoikkeaman jatkoa vuoden 2028 jälkeen, jotta välttämättömät puolustuspanostukset eivät johda kohtuuttomaan paineeseen leikata muista kokonaisturvallisuuden kannalta välttämättömistä menoista.

Myös kehitysyhteistyö on osa turvallisuuspolitiikkaa. Globaali epävakaus, köyhyys, ruokaturvan heikkeneminen, ilmastonmuutos ja konfliktit lisäävät kriisejä, muuttoliikettä ja turvallisuusuhkia. Kehitysyhteistyön leikkaaminen on lyhytnäköistä tilanteessa, jossa Euroopan ja Suomen olisi vahvistettava kykyään ehkäistä kriisejä ja rakentaa vakautta. Kansainvälinen vastuu, ihmisoikeuksien edistäminen ja sääntöpohjaisen maailmanjärjestyksen puolustaminen ovat osa Suomen turvallisuutta.

Huoltovarmuuden vahvistamisessa painopisteen tulee olla kestävissä ja vähäpäästöisissä ratkaisuissa. Energiatehokkuus, puhdas kotimainen energia, sähköjärjestelmän joustot, varastointi ja kriittisen infrastruktuurin toimintavarmuus vahvistavat sekä turvallisuutta että talouden uudistumista.

Lopuksi

Julkisen talouden suunnitelma osoittaa, että hallituksen talouslinja ei saavuta sille asetettuja tavoitteita. Julkisen talouden vahvistaminen on välttämätöntä, mutta sen on perustuttava oikeudenmukaiseen veropohjaan, kestävään kasvuun, osaamiseen, ennaltaehkäisyyn, ilmasto- ja luontovastuun kantamiseen sekä yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden vahvistamiseen. Hallituksen valitsema linja siirtää ongelmia tuleville vuosille sen sijaan, että se ratkaisisi niitä.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 3

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Vastalauseen kannanottoehdotus

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin yhteiskunnallisen luottamuksen ja erityisesti nuorten romahtaneen tulevaisuususkon palauttamiseksi.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää parlamentaarisen työn ekologisten reunaehtojen asettamiseksi talouden kehitykselle sekä talouden kestävyysvajeen taittamiseksi.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus toteuttaa vihreän verouudistuksen, joka kannustaa kuluttajia ja yrityksiä vähäpäästöisiin ja ylikulutuksen pysäyttäviin ratkaisuihin sekä varmistaa hyvinvointivaltion rahoituksen oikeudenmukaisella tavalla.

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus luopuu julkista taloutta merkittävästi heikentävästä ja ylioptimistisiin vaikutusarvioihin perustuvasta yhteisöveron alentamisesta.

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimeen talouden vahvistamiseksi kestävästi ja pitkäjänteisesti panostamalla koulutukseen, tutkimukseen ja innovaatioihin, jouduttamalla työhön johtavaa maahanmuuttoa, kotiuttamalla vihreän siirtymän investointeja sekä parantamalla tuottavuutta ja uudistamalla taloutta.

6. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruu lapsiin ja nuoriin kohdistuneet epäoikeudenmukaiset leikkaukset ja ryhtyy toimiin lapsiperheköyhyyden ja nuorten pahoinvoinnin vähentämiseksi sekä sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden varmistamiseksi talouden tasapainotuksessa.

7. Eduskunta edellyttää, että hallitus luopuu asiakasmaksujen kohtuuttomista korotuksista sekä lyhytnäköisistä leikkauksista hyvinvointialueille, sosiaalihuoltoon ja järjestöille.

8. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin kuntatalouden vahvistamiseksi ja luopuu kuntien valtionosuuksiin kohdistuvista leikkauksista.

9. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnalle tarvittavat esitykset, joilla Suomi saavuttaa ilmastolain mukaisen hiilineutraaliustavoitteen vuonna 2035 sekä tavoitteen pysäyttää luontokato vuoteen 2030 mennessä.

10. Eduskunta edellyttää, että hallitus toteuttaa YK:n luontosopimuksen mukaisen sitoumuksen selvittää ympäristölle haitalliset tuet vuoteen 2025 mennessä ja suunnata näitä tukia uudelleen luonnon monimuotoisuutta tukeviksi.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 3

11. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnalle tarvittavat esitykset toimista, joilla maankäyttösektorin hiilinieluja vahvistetaan Suomen hiilineutraaliustavoitteiden vaatimalle tasolle.

12. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimeen vahvojen kiertotalousmarkkinoiden synnyttämiseksi esimerkiksi hinnoittelemalla luonnonvaroja nykyistä tehokkaammin sekä ottamalla käyttöön kannustimia suitsimaan neitseellisten maamassojen kaivamista ja jouduttamaan ravinteiden kierrätystä.

13. Eduskunta edellyttää, että hallitus sitoutuu kehityspolitiikan ylivaalikautiseen selontekoon ja vahvistaa Suomen kehitysyhteistyötä etenkin naisten ja tyttöjen oikeuksien, koulutuksen, kestävän talouden ja ihmisarvoisen työn, rauhanomaisten ja demokraattisten yhteiskuntien sekä ilmastonmuutoksen torjunnan, luonnon monimuotoisuuden vahvistamisen ja luonnonvarojen kestävän hallinnan ja käytön edistämisessä.

14. Eduskunta edellyttää, että hallitus edistää EU:n finanssipoliittisten sääntöjen puolustuspoikkeaman jatkoa vuoden 2028 jälkeen sekä valmistelee eduskunnalle tarvittavat ratkaisut, joilla puolustusmenojen kasvattaminen pystytään rahoittamaan kokonaisturvallisuudesta ja hyvinvointivaltion kriittisistä toiminnoista, kuten koulutuksesta, perusturvasta sekä sosiaali- ja terveyspalveluista, tinkimättä.

15. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin koulutustason nostamiseksi ja koulutuksen säilyttämiseksi maksuttomana.

16. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy vaikuttaviin toimenpiteisiin nuorten heikon työttömyystilanteen ratkaisemiseksi sekä erityisesti nuorten pitkäaikaistyöttömyyden kääntämiseksi laskuun.

17. Eduskunta edellyttää, että hallitus varaa riittävät resurssit väkivallan vastaiseen työhön sekä naisiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttumiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi.

18. Eduskunta edellyttää, että hallitus korjaa maahanmuuttopolitiikan linjaa siten, että onnistuneen kotoutumisen edellytyksiä parannetaan, maahanmuuttajien työllistymisen esteitä puretaan, perheenyhdistämistä helpotetaan, maahanmuuttajien oikeusturvaa vahvistetaan ja että Suomi onnistuu houkuttelemaan heikkenevän huoltosuhteen kannalta välttämätöntä työperäistä maahanmuuttoa.

19. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin turvatakseen taiteen ja kulttuurin vapauden, saavutettavuuden ja perusrahoituksen.

20. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin kulttuurin ja luovien alojen kasvupotentiaalin lunastamiseksi esimerkiksi toimeenpanemalla luovien alojen kasvustrategiaa, korottamalla av-tuotantokannustinta sekä uudistamalla tekijänoikeustulojen verotusta.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 3

21. Eduskunta edellyttää, että hallitus painottaa liikenneinvestoinneissaan vähäpäästöisiä liikennemuotoja, erityisesti raideliikennettä sekä kävelyn ja pyöräilyn edistämistä.

22. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee eduskunnalle tarvittavat esitykset liikenteen verotuksen uudistamisesta siten, että liikenteen päästövähennystavoitteet saavutetaan ja hyvinvointivaltion rahoitus turvataan.

23. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi huolellisesti vaalikauden aikana toteutettujen hallintoon kohdistuneiden leikkausten vaikutukset ja ryhtyy tarpeellisiin toimenpiteisiin kansalaisten oikeusturvan, sujuvien lupaprosessien ja laadukkaan lainvalmistelun turvaamiseksi.

24. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin julkishallinnon tuottavuuskehityksen vahvistamiseksi hyödyntämällä tekoälyä eettisesti kestävällä tavalla.

25. Eduskunta edellyttää, että hallitus toteuttaa julkisen talouden suunnitelman linjauksista kattavat sukupuolivaikutusten ja lapsivaikutusten arvioinnit sekä korjaa tehtyjä linjauksia arvioinnin pohjalta siten, että sukupuolten tasa-arvo ja lasten oikeudet eivät heikkene, vaan vahvistuvat.

Helsingissä 2.6.2026

Saara Hyrkkö vihr

Vastalause 4 /vas

Perustelut

Orpon hallitus on epäonnistunut kaikissa keskeisissä talouspolitiikan tavoitteissaan. Hallitusohjelman talouspoliittisia tavoitteita olivat muun muassa suomalaisten elintason parantaminen, työllisyyden nostaminen vähintään 100 000 työllisellä ja julkisen talouden velkasuhteen kasvun pysäyttäminen, sekä sen saattaminen pitemmällä aikavälillä laskevalle uralle. Päinvastoin hallitusohjelman tavoitteisiin nähden Suomessa pienituloisuus, eriarvoisuus, asunnottomuus ja työttömyys ovat kaikki kasvaneet tällä hallituskaudella. Suomen työttömyystilanne on EU:n huonoin ja myös työllisyysaste on heikentynyt. Samaan aikaan julkisen talouden velkasuhde on kasvanut erityisesti siksi, että hallituksen harjoittama finanssipolitiikka on osaltaan pitkittänyt talouden matalasuhdannetta. Hallitus on myös rapauttanut julkisen talouden tulopohjaa ja syventänyt alijäämää keventämällä erityisesti suurituloisten ja yritysten verotusta.

Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2027—2030 osoittaa, ettei hallituksen keskeisin tavoite eli Suomen velkasuhteen taittaminen tule toteutumaan. Julkisen talouden suunnitelman mukaan velkasuhde ylittää tänä vuonna EU:n finanssipoliittisten sääntöjen kannalta merkittävän 90 prosentin rajan ja jatkaa kasvuaan vuoteen 2030 saakka. Hallitus ei siis onnistu vakauttamaan velkasuhteen kasvua vaalikauden lopussa, vaikka se tulouttaa yli miljardin Valtion eläkerahastosta paikatakseen yhteisöve-roalennuksen takia menetettyjä verotuloja.

Hallituksen kehysriihipäätökset ja vuosia 2027—2029 koskeva julkisen talouden suunnitelma jatkavat Orpon hallituksen ideologista projektia pohjoismaisen hyvinvointivaltion alasajamiseksi sekä eriarvoi-suuden kasvattamiseksi suomalaisessa yhteiskunnassa. Hallitus esittää uusia leikkauksia muun muassa kuntien valtionosuuksiin, valtionhallintoon sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Samalla se pitää kiinni päätöksestään alentaa yhteisöveroa noin 800 miljoonalla eurolla vuodessa.

Taloudessa on alkuvuoden aikana näkynyt myönteisiä merkkejä, mikä on positiivista. Mahdollisesti käynnistynyt kasvu ei kuitenkaan näy vielä ihmisten arjessa tai julkisen talouden tilassa.

Hallituksen nettosopeutus jää alle puoleen 10 miljardista

Orpon hallituksen nettosopeutus jää alle puoleen sen viestimästä 10 miljardin euron sopeutuskokonaisuudesta. Valtiovarainministeriön valtiovarainvaliokuntaan toimittaman lisäselvityksen mukaan hallituksen toimet vahvistavat julkisen talouden rahoitusasemaa arviolta noin 4 miljardilla eurolla vuonna 2027. Yhtäältä hallituksen kymmenen miljardin sopeutuskokonaisuudessa on elementtejä, joiden todellinen sopeutusvaikutus jäänee epäselväksi tai toteutumatta ainakin lyhyellä aikavälillä. Esimerkiksi julkisen talouden vahvistuminen noin 2 miljardilla eurolla positiivisten työllisyysvaikutusten kautta ei tule toteutumaan tämän hallituskauden aikana. Myös hyvinvointialueiden sopeutustoimien toimeenpanoon ja ajoittumiseen liittyy epävarmuuksia.

Toisaalta hallitus toteuttaa julkisen talouden tulopohjaa rapauttavia toimia. Merkittävin näistä on yhteisöveroalennuksen laskeminen 20 prosentista 18 prosenttiin vuonna 2027. Valtion verotulot vähenevät tämän päätöksen myötä noin 800 miljoonalla eurolla vuosittain. Yhteisöveron laskemisen positiivisista vaikutuksista talouskasvuun ei kuitenkaan ole vahvaa tutkimusnäyttöä. Euroopan komissio on todennut yhteisöveroalennusten olevan kallis ja tehoton kasvutoimi, ja valtiovarainministeriökin on korjannut arviotaan sen itserahoittavuudesta merkittävästi alaspäin. Suomen yhteisöverokanta on jo nykyisessä tasossaan EU:n keskiarvon alapuolella ja näin ollen erittäin kilpailukykyinen muihin EU-maihin verrattuna. Yhteisöveron alennus ei siis todennäköisesti vauhdita talouskasvua, mutta se tulee syventämään julkisen talouden vuosittaisia alijäämiä ensi vuodesta eteenpäin.

Valtiontalouden ohjausjärjestelmää on uudistettava ja julkisen talouden tulopohjaa on vahvistettava

Valtiontalouden ohjausjärjestelmää tulisi pikaisesti uudistaa niin, että se ottaa tulot ja meno tasapuolisesti huomioon. Nykyinen yksipuolisesti menoja raamittama ohjausjärjestelmä vinouttaa politiikkaa ja on omiaan heikentämään valtion tulopuolta ja siten syventämään velkaantumista.

Valtiontalouden nykyinen ohjausjärjestelmä kohtelee tuloja ja menoja eri tavalla. Kehysjärjestelmän oikeutus ja uskottavuus kärsivät siitä, että miljardiluokan veronalennusten tekeminen, kuten vuodelle 2027 kaavailtu yhteisöveroalennus, on sen puitteissa mahdollista, mutta muutaman miljoonan menopuolen kehysylitykset eivät ole. Menettely ohjaa leikkauksiin sekä kehyksen kiertämiseen veronkevennysten avulla tilanteissa, joissa menolisäykset olisivat kansantaloudellisesti veromuutoksia perustellumpia.

Koska veronalennukset hyödyttävät yleensä varakkaampia ja valtion menojen lisäykset huonommassa taloudellisessa asemassa olevia, ovat nykyisen kehysjärjestelmän kannustimet vinoutuneet. Tässä julkisen talouden tilanteessa Suomella ei ole varaa kokonaisveroasteen laskuun. Suomen veroasteen 3 prosenttiyksikön lasku on heikentänyt julkisen sektorin tulopohjaa viimeisen 25 vuoden aikana, mikä vastaa suurin piirtein 8—9 miljardia euroa. Ottaen huomioon, että Suomen velkaantumiskehityksen taustalla on erityisesti heikko talouskasvu, sopeutustoimien tulisi olla sellaisia, että ne haittaavat talouskasvua mahdollisimman vähän. Yleisesti ottaen verotoimilla on pienempi kerroinvaikutus talouteen kuin menoleikkauksilla. Erityisesti kohdistuessaan suurituloisiin ja varakkaisiin verotoimet ovat parempi tapa vahvistaa julkista taloutta kuin pienituloisiin kohdistuvat leikkaukset, koska verotoimien haitallinen vaikutus kysyntään jää silloin verrattain vähäiseksi.

Nykyinen kehysjärjestelmä ei ensisijaisesti ohjaa julkisen talouden tasapainoon, vaan menojen karsimiseen. Kehysjärjestelmää olisi uudistettava niin, että se kohtelee menoja ja tuloja symmetrisesti. Tulo- ja menopuolen symmetrisesti huomioon ottava kehysjärjestelmä olisi myös yhdenmukainen Eu-roopan Unionin finanssipoliittisen ohjauksen kanssa.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 4

Hallituksen työllisyyspolitiikka on epäonnistunut

Hallitus on väittänyt, että sen sosiaaliturvaa ja työntekijöiden oikeuksia heikentävät uudistukset kasvattaisivat Suomen työllisyyttä 100 000 uudella työllisellä. Sen sijaan tuloksena on ollut EU:n korkeimmaksi kasvanut työttömyysaste ja myös heikentynyt työllisyysaste.

Hallituksen työllisyyspolitiikka on keskittynyt työn tarjonnan lisäämiseen, kun merkittävin syy työttömyyden taustalla on riittämätön kysyntä. Suomen poikkeuksellisen korkea työttömyysaste muuhun Eurooppaan verrattuna johtuu pitkälti siitä, että liian kireä rahapolitiikka ja sittemmin liian kireä finanssipolitiikka ovat sysänneet rakennusalan syvään taantumaan sekä heikentäneet yksityistä kulutuskysyntää ja investointeja. Mittavat sosiaaliturvaleikkaukset, joita on perusteltu työn tarjonnan lisäämisellä, eivät ole vaikuttaneet työllisyyteen myönteisesti vaan ainoastaan heikentäneet ostovoimaa ja kokonaiskysyntää ja lisänneet ihmisten varovaisuutta. Hallituksen talouspolitiikka on kokonaisuudessaan syventänyt ja pitkittänyt matalasuhdannetta, vaikka samaan aikaan ammattiliittojen neuvottelemat palkankorotukset ovat vaikuttaneet suotuisasti työntekijöiden ostovoimaan. Kuitenkin myös ne, keillä olisi varaa lisätä kulutusta, säästävät. Näin on käynyt, sillä heikko työllisyystilanne, sosiaaliturvaleikkaukset ja asuntomarkkinoiden heikko tilanne lisäävät huolia ja ovat saaneet ihmiset varovaisiksi ja lisäämään säästöjään.

Hallituksen toimet työttömyyskriisiin vastaamisessa ovat riittämättömiä suhteessa kriisin todelliseen mittakaavaan. Hallitus on jo aiemmin leikannut työllisyysmäärärahoja ja nyt kuntiin kohdistetaan jälleen uusi valtionosuusleikkaus. Työllisyydenhoidosta vastaavat kunnat joutuvat tälläkin hetkellä toimimaan kasvavan asiakasmäärän kanssa riittämättömillä resursseilla. Valtionosuusleikkaukset tulevat johtamaan edelleen työllisyyspalveluiden heikentämiseen, sillä vaihtoehtona on lähinnä koulutuksesta tai varhaiskasvatuksesta leikkaaminen. Työllisyyspalveluiden jatkuva heikentäminen uhkaa kasvattaa myös rakenteellista työttömyyttä, kun niin sanotun hystereesivaikutuksen myötä osa työttömistä syrjäytyy työmarkkinoilta pitkäaikaisesti tai pysyvästi. Pahenevalla pitkäaikaistyöttömyydellä tulee olemaan Suomen talouteen kauaskantoisia negatiivisia vaikutuksia.

Vasemmistoliiton mielestä kuntien työllisyyspalveluiden resursseja on lisättävä ja samalla on huolehdittava niiden tarkoituksenmukaisesta kohdentumisesta. Nykyinen lakitasolla pikkutarkasti säädelty palveluprosessi hakemustehtailuineen on osoittautunut toimimattomaksi, ja kunnille tulisi antaa enemmän liikkumatilaa toteuttaa aidosti yksilöiden tarpeita vastaavia palveluita työllisyyden edistämiseksi. Myös kuntien palkkatukityöllistämiselle asetetut rajoitteet pitäisi poistaa ja palkkatuen käyttöä lisätä kaikilla sektoreilla. Lisäksi työvoimakoulutuksen tarjontaa voitaisiin lisätä jäädyttämällä kuntien niin sanotut sakkomaksut koulutukseen osallistumisen ajalta.

Vasemmistoliitto vaatii myös, että työttömyysturvan ja asumistuen suojaosat tulisi palauttaa ja nostaa 500 euroon kuukaudessa. Hallituksen päätös poistaa suojaosat on heikentänyt osa-aikaisen ja lyhytkestoisen työn vastaanottamisen kannusteita, mikä etenkin heikossa työllisyystilanteessa uhkaa johtaa työttömyyden pitkittymiseen ja syrjäytymisen kasvuun. Suojaosa tulisi palauttaa myös toimeentulotukeen, jossa niin sanotun kokonaisuudistuksen myötä jokainen tienattu euro leikkaantuu täysimääräisesti etuudesta.

Julkisen talouden suunnitelman yhteydessä sovitut uudet menoleikkaukset kohdistuvat esimerkiksi julkiseen hallintoon, kuntien valtionosuuksiin ja sote-järjestöihin. Nämä päätökset ja valmistelussa olevat uudet sote-leikkaukset tulevat edelleen kasvattamaan työttömyyttä myös suorien irtisanomisten muodossa.

Rakennusalan tukitoimet eivät korvaa hallituksen asuntopolitiikan vahinkoja

Vasemmistoliitto on vaatinut rakennusalan tukitoimia jo monta vuotta. Hallituksen päätös kohdentaa 110 miljoonaa euroa korjausrakentamisen tukemiseen on myönteinen, mutta tulee pahasti myöhässä. Rakennusalan on annettu jo vuosia kyntää taantumassa, mikä on vaikuttanut koko Suomen talouteen. Toimet rakennusalan tukemiseksi toimet ovat myös kokonaisuudessaan riittämättömiä, eivätkä kompensoi esimerkiksi kohtuuhintaisen asuntotuotannon alasajamisesta seuraavia kielteisiä vaikutuksia rakennusalalle.

Hallituksen asuntopolitiikka on pienituloisten kannalta tuhoisaa. VARin ja ARAn lakkauttaminen on ollut osa laajempaa kokonaisuutta, jonka myötä valtio on vetäytymässä roolistaan kohtuuhintaisen asumisen edistäjänä. Leikkaukset yleiseen asumistukeen, erityisryhmien investointiavustuksen alasajo, asumisoikeusasumisen uudistuotannon lopettaminen ja energia-avustuksen lakkauttaminen koskevat monia ja vaikuttavat haitallisesti asuntopolitiikkaan. Kaupungeissa ja kasvukeskuksissa on tulevaisuudessa yhä vaikeampaa tulla toimeen asumisen hintojen noustessa.

Hallitus on merkittävästi leikannut korkotukilainavaltuuksia vuoden 2025 tasosta. Lainaa on voitu käyttää esimerkiksi kuntien rakentamiin ja korjaamiin vuokra- tai asumisoikeusasuntoihin. Rakennusala kärsii edelleen vaikeimmasta lamastaan sitten 90-luvun, ja esimerkiksi uusien asuntojen rakennus-lupien määrä on alhaisimmalla tasollaan yli 30 vuoteen. Vuodelle 2027 varattu vain 500 miljoonan euron korkotukilainavaltuus on historiallisen matala ja sillä arvioidaan käynnistettävän vain noin 2 000 kohtuuhintaisen asunnon rakennuttaminen. Valtuus ei alkuunkaan vastaa kohtuuhintaisten asuntojen rakentamistarvetta, eikä vapaarahoitteisen asuntotuotannon elpymisestä ei ole tällä hetkellä mitään merkkejä. Näin ollen korkotukilainavaltuuksien nykyinen määrä on riittämätön etenkin vuodesta 2027 eteenpäin. Hallituksen politiikka on nurinkurista, sillä nimenomaan matalasuhdanteessa olisi järkevää rakentaa kohtuuhintaisia asuntoja.

Sote-leikkaukset syventävät eriarvoisuutta ja rapauttavat peruspalveluja

Julkisen talouden suunnitelmassa hyvinvointialueiden rahoitus jää yhä selkeämmin jälkeen todellisesta palvelutarpeesta, mikä uhkaa johtaa edelleen sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuuden ja laadun heikentymiseen. Alueiden rahoitukseen on kohdistettu hallituskauden aikana iso määrä pistemäisiä leikkauksia, minkä lisäksi rahoituslakia on päätetty rakenteellisesti heikentää niin, että rahoitus jää tulevina vuosina sadoilla miljoonilla euroilla jälkeen palvelutarpeesta. Vasemmistoliitto pitää välttämättömänä uudistaa hyvinvointialueiden rahoitusta siten, että perustuslainkin edellyttämät riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut pystytään turvaamaan ja alueiden autonomiaa lisäämään. Siksi hyvinvointialueille tulisi myös antaa verotusoikeus.

Valiokunnan mietintö VaVM 14/2026 vp
Vastalause 4

Kehysriihessä hallitus päätti 65 vuotta täyttäneiden niin sanotun valinnanvapauskokeilun laajentamisesta ja jatkamisesta vuodella hallitusohjelman Kela-korvauksiin varatun rahoituksen raamissa. Kelan tutkijoiden mukaan kokeilu ei ole ensimmäisinä kuukausinaan saavuttanut tavoitettaan edistää yhdenvertaisuutta lääkäripalveluiden käytössä. Erot eri väestöryhmien välillä olivat suuret, ja valinnanvapauskokeilun käyttö on painottunut suurempituloisiin. Kokeilun on myös arvioitu heikentävän hoidon jatkuvuutta, eikä se edistä omalääkärimallin kehittämistä hyvinvointialueilla vaan toimii jopa tavoitetta vastaan.

Vasemmistoliitto katsoo, että jokaisen suomalaisen pitäisi voida päästä viikossa maksutta omalle lääkärille. Hallituksen uusiin Kela-korvauksiin varaamat rahat tulisikin kohdentaa hyvinvointialueille perusterveydenhuollon hoitoonpääsyn parantamiseksi. Perusterveydenhuollon kiireettömän hoidon hoitotakuu tulisi kiristää siirtymäajalla seitsemään päivään, jotta palveluiden painopistettä saataisiin aidosti siirrettyä erikoistasolta perustasolle. Hallituksen päätös pidentää hoitotakuuta kolmeen kuukauteen on jo heikentänyt etenkin lääkärille pääsyä 14 vuorokauden sisällä, mikä uhkaa myös nostaa kustannuk-sia raskaammissa palveluissa.

Kehysriihessä hallitus päätti uusista yli 100 miljoonan euron korotuksista terveydenhuollon asiakasmaksuihin. Erityisesti terveyskeskusmaksujen korotukset uhkaavat edelleen heikentää hoitoonpääsyä, sillä asiakasmaksuilla on tutkitusti merkittävä vaikutus pienituloisten terveydenhuoltoon hakeutumiseen. Hallituskauden aikana terveyskeskusmaksujen enimmäismäärää nostetaan kaiken kaikkiaan 73,4 prosentilla, poliklinikkamaksun enimmäismäärää 87,6 prosentilla ja päiväkirurgian enimmäismaksua 87,9 prosentilla.

Sairastamisen kulujen jatkuva kasvattaminen heikentää erityisesti niiden pienituloisten asemaa, joihin myös hallituksen tekemät mittavat sosiaaliturvaleikkaukset ovat kohdistuneet. Tämä syventää entisestään terveyseroja, jotka ovat jo ennestään merkittävä ongelma Suomessa. Nykyiset huojennusmekanismit ja maksukattojärjestelmä eivät myöskään näytä toimivan riittävällä tavalla, sillä viime vuonna noin 507 000 sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä varhaiskasvatuksen asiakasmaksua päätyi ulosottoon.

Julkisen talouden suunnitelma sisältää myös sosiaalihuoltoon kohdistuvat 100 miljoonan euron leikkaukset, jotka toteutetaan muun muassa vanhuspalveluiden asiakasmaksuja korottamalla sekä lakkauttamalla kuntouttava työtoiminta ja sosiaalinen kuntoutus. Hallitus on perustellut vanhuspalveluiden asiakasmaksukorotuksia sillä, että ne ovat parempi vaihtoehto kuin palveluista leikkaaminen. Kuitenkin hallitus on toistuvasti leikannut vanhuspalveluista resursseja muun muassa hoitajamitoitusta heikentämällä. Vasemmistoliitto katsoo, että kaikki vanhuspalveluihin tehdyt rahoitusleikkaukset tulisi perua ja vanhusten ympärivuorokautiseen hoivaan tulisi säätää siirtymäajalla 0,7:n hoitajamitoitus.

Kehysriihessä hallitus päätti jälleen uusista leikkauksista sosiaali- ja terveysjärjestöjen valtionavustuksiin. Uusien 50 miljoonan euron leikkauksien myötä sote-järjestöjen rahoitus alenee noin puoleen hallituskautta edeltävästä tasosta vastoin puolueiden yhteistä parlamentaarista sopua. Järjestöt tarjoavat matalalla kynnyksellä korvaamattoman tärkeää apua juuri niille ihmisryhmille, jotka ovat olleet hallituksen holtittoman leikkauspolitiikan suurimpia kärsijöitä. Samalla kun köyhyys, asunnottomuus, ruoka-avun tarve ja sosiaaliset ongelmat

yleistyvät nopeasti, järjestöjen toimintaedellytyksiä heikennetään edelleen. Järjestöleikkaukset tulevat vielä kalliiksi suomalaiselle yhteiskunnalle.

Leikkaukset valtionhallintoon ja koulutukseen ovat lyhytnäköisiä ja haitallisia

Hallitus jatkaa valtionhallintoon kohdistuvia leikkauksia tilanteessa, jossa virastojen ja laitosten toimintakyky on valmiiksi koetuksella. Yhdessä aiempien päätösten myötä hallituksen valtionhallintoon kohdistuvat kasvavat jo lähes 700 miljoonaan euroon vuoteen 2030 mennessä. JUKO huomauttaa, että hallitusohjelmassa päätetty 243 miljoonan euron tuottavuusohjelman päälle on lisätty uusia säästö-jä vuosina 2024—2026, minkä lisäksi tulevien vuosien tuottavuusleikkaus kasvaa edelleen. Koska tuottavuusleikkaukset on kohdennettu työvoimakustannuksiin, ne ohjaavat käytännössä henkilöstövähennyksiin.

Hallituksen toimilla on väistämättä vaikutuksia palveluiden saatavuuteen, käsittelyaikoihin, viranomaisten toimintakykyyn ja kansalaisten oikeusturvaan. Noin joka viidennessä työnantajavirastossa onkin käyty kuluvan hallituskauden aikana yhteistoimintaneuvottelut. Lisäksi virastoille ja laitoksille on viime vuosina osoitettu uusia lakisääteisiä tehtäviä ilman vastaavaa resurssien lisäystä.

Valtionhallintoon kohdistuvat leikkaukset ovat kohtuuttomia. Ne pahentavat työttömyystilannetta, heikentävät julkisen vallan kykyä huolehtia lakisääteisistä tehtävistään ja vaarantavat perusoikeuksien toteutumisen. Esimerkiksi oikeusministeriön hallinnonalalla kaikki puolueet ovat sitoutuneet oikeudenhoidon kriisin ratkomiseen ja lisäpanostuksiin, ja oikeudenkäyntien kesto on vakava ihmisoikeusongelma. Oikeudenhoidon osuus on alle 0,5 prosenttia valtion budjetista, mutta leikkausten vaikutukset oikeusvaltion ydintoimintoihin suuria. Hallitus on kehysriihen pöytäkirjamerkinnöissä luvannut, ettei sopeutustoimia kohdistettaisi oikeudenhoidon henkilöstöön. Tuomioistuinvirasto pitää tätä epärealistisena. Yli 70 prosenttia alan menoista on henkilöstökuluja, ja säästöt kohdistuvat väistämättä henkilöstöön. Leikkaukset johtavat suoraan henkilöstövähennyksiin, töiden kasaantumiseen yhä pahemmin ja kohtuuttomien käsittelyaikojen pitenemiseen entisestään. Tuomioistuinviraston mukaan henkilöstön vähennystarve tuomioistuinlaitoksessa on vuodelle 2027 arviolta 110 henkilötyövuotta, mutta kehyskauden loppuun mennessä (2030) vähennystarve kasvaa noin 400 henkilötyövuoteen.

Myös leikkaukset koulutukseen kuntien valtionosuuksien kautta on lyhytnäköistä politiikkaa, mikä heikentää Suomen talouden kasvuedellytyksiä tulevaisuudessa. Koulutuksen, tutkimuksen ja osaamisen merkitys talouskasvulle on kiistaton, mutta tästä huolimatta hallitus kohdistaa niihin leikkauksia ja rahoituksen heikennyksiä. Hallituksen talouspolitiikka ei perustu pitkän aikavälin vaikuttavuuteen vaan lyhyen aikavälin säästötavoitteisiin. Erityisen ongelmallinen on kuntien valtionosuuksiin kohdistuva indeksijarru, joka käytännössä toimii koulutusleikkauksena. Hallitus siirtää vastuuta kunnille samaan aikaan, kun se tietää, että seurauksena ovat palvelujen heikennykset, kasvava eriarvoisuus ja kuntatalouden kiristyminen. Tämä ei ole vastuullista talouspolitiikkaa, vaan kustannusten siirtämistä ja ongelmien siirtämistä tulevaisuuteen.

Selonteosta puuttuu uskottava strategia osaamistason nostamiseksi ja osaajapulan ratkaisemiseksi, vaikka nämä ovat keskeisiä Suomen talouden haasteita. Asiantuntijat arvioivat,

ettei esitys vastaa tunnistettuihin haasteisiin riittävällä tavalla. Hallitus puhuu kasvusta, mutta tekee päätöksiä, jotka heikentävät kasvun edellytyksiä.

Hallitus leikkaa ilmasto- ja luontotoimista samalla kun velvoitteet karkaavat käsistä

Hallitus leikkaa hiilineutraaliutta ja vihreää siirtymää edistäviä määrärahoja jälleen tulevalla kehyskaudella, vaikka Suomen kansallisten ja EU-tason ilmastovelvoitteiden saavuttaminen edellyttäisi yhä enemmän uusia toimia ja rahallisia panostuksia. Ympäristöministeriön arvion mukaan ilmastotoimien rahoitusvaje on noin 200 miljoonaa euroa. Rahoitusta ei esitetä lainkaan muun muassa liikenteen jakeluinfrastruktuurin tukiin, puhtaiden kuorma-autojen hankintatukiin ja työkoneiden vähähiilisyyden edistämiseen.

Julkisen talouden suunnitelmaan vuosille 2027—2030 ei myöskään sisälly maankäyttösektorin nettonielua vahvistavia toimenpiteitä, vaikka Suomi on jäämässä kauas vuoden 2030 EU-velvoitteen täyttämisestä. Nykyisellä päästövähennyspolulla emme ole saavuttamassa myöskään kansallista hiilineutraaliustavoitettamme. Suomen hiilinielujen tilanne on hälyttävä, ja maankäyttösektori olisi saatava nopeasti käännettyä päästölähteestä takaisin nieluksi. Ilmaston kannalta vaikuttavimpia ja kustannustehokkaimpia maankäyttösektorin toimia ei edelleenkään olla ottamassa käyttöön: hallitus ei ole palauttamassa poistamiaan tukia turvepeltojen vettämiseen tai kosteikkoviljelyyn.

Tehokkain yksittäinen toimi maankäyttösektorin hiilinielun elvyttämiseksi olisi hakkuumäärien maltillistaminen. Hakkuiden maltillistamisen kannalta oleellista on puun energiakäytön vähentäminen, jonka saavuttamisessa keskeinen työkalu on puolestaan puun polton verotuen poistaminen. Puun polton verotuen suuruudeksi on arvioitu 440 miljoonaa euroa. Tässäkään julkisen talouden suunnitelmassaan hallituksella ei ole valmiutta tämän taikka muiden ympäristölle haitallisten verotukien poistamiseen. Ilmastonmuutoksen hillinnän ja valtiontalouden näkökulmasta on välttämätöntä, että fossiilitaloutta tukevat yritystuet karsitaan. Samalla verotuksesta ja muista taloudellisista ohjauskeinoista on tehtävä ympäristöohjaavampia ja aiheuttaja maksaa -periaatetta noudattavia.

Valitettavasti julkisen talouden suunnitelma vuosille 2027—2030 sisältää useita uusia veromuutoksia, jotka tukevat fossiilitaloutta ja edelleen hidastavat niin ilmastotavoitteidemme saavuttamista. Päästövähennysten ohjausvaikutusta heikentäviä veroratkaisuja ovat muun muassa liikennepolttoaineiden hiilidioksidiveron alentaminen ja ajoneuvoveron perusveron alentaminen. Nämä tulevat lisäämään tieliikenteen päästöjä samalla kun ne heikentävät valtiontaloutta. Kaiken lisäksi, asiantuntija-arvioiden mukaan kyseisten veroratkaisujen vaikuttavuus kotitalouksien arjen kustannuksiin on minimaalinen. Autokannan sähköistymistä tulisi päinvastoin kirittää johdonmukaisilla toimilla.

Turpeen verotuet ovat lähes 80 miljoonaa euroa vuosittain. Nyt hallitus on päättänyt myöntää lisätukea turpeen energiakäytön ja huoltovarmuusvarastoinnin edistämiseen yhteensä 18 miljoonan euron edestä. Tämä on kestämätöntä, sillä turpeen polton päästökerroin ylittää jopa kivihiilen, ja turpeennosto tuhoaa suoluonnon. Turpeen tukeminen ei ole perusteltua ilmaston eikä luonnon kannalta. Huolto-varmuuden näkökulmasta turve sisältää riskin siitä, että sen käyttöä tulisi ylläpitää kokoaikaisesti jossain määrin, jotta tuotantoinfrastruktuuri, logistiikka ja

laitosten toimivuus säilyvät. Tämä todennäköisesti lisää energiasektorin päästöjä, mikä edelleen kasvattaa muiden sektorien päästövähennystarvetta. Kun päästövähennyskuilu kasvaa ja kustannustehokkaimmat toimet jätetään käyttämättä, kalliimpien päästövähennystoimien tarve kasvaa. Turpeen käytöstä tulee luopua asteittain kokonaan ja huoltovarmuusratkaisuna se tulee korvata vähähiilisellä ratkaisuilla mahdollisimman pian.

Puolustusmenojen kasvattaminen johtaa yhä koveneviin leikkauksiin

Julkisen talouden suunnitelmassa todetaan, että hallitus on sitoutunut Naton määrittämään puolustusmenotasoon, joka on viisi prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen vuoteen 2035 mennessä. Puolustusvoimien määrärahoja nostetaan asteittain siten, että vuonna 2030 Naton määritelmän mukaiset puolustusmenot ovat arviolta 3,2 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Julkisen talouden suunnitelman mukaan puolustusministeriön pääluokan määrärahataso on kehyskauden alussa 6,7 miljardia euroa ja kehyskauden lopussa 9,2 miljardia euroa. Sotilasmenot ylittävät 2030 mennessä opetus ja kulttuuriministeriön pääluokan määrärahat valtion budjetissa.

Puolustusvoimien toimintamenojen ja puolustusmateriaalihankintojen voimassa olevat tilausvaltuudet ovat yhteensä noin 11,7 miljardia euroa. Kehyskaudella Puolustusvoimien toimintamenoihin ja puolustusmateriaalihankintoihin suunnitellaan uusia tilausvaltuuksia yhteensä noin 6,4 miljardia euroa siten, että hankkeet jatkuvat vuoteen 2036 asti.

Puolustusmenojen kasvattaminen on ymmärrettävää nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa. Kuitenkin on tunnistettava, että sotilasmenojen kasvattaminen lisää Euroopan ja Suomen talouden ongelmia. Euroopan ja Suomen taloudet kaipaisivat erityisesti tuottavia investointeja ja panostuksia koulutukseen, hyvinvointiin ja vihreään siirtymään. Sotavarustelu ei juuri tue kotimaista tuotantoa tai Suomen taloutta, sillä sotateolliset tuotteet hankitaan pääsääntöisesti ulkomailta, useimmiten Yhdysvalloista.

On selvää, että julkisilla investoinneilla ja panostuksilla koulutukseen ja tutkimukseen sekä toisaalta sosiaaliturvaan ja julkisiin palveluihin olisi tosiasiallinen kokonaiskysyntää ja talouskasvua elvyttävä vaikutus, toisin kuin tuottamattomilla sotilasmenoilla. Vaarana on, että kasvavat sotilasmenot syrjäyttävät tarpeellisia muita menoja ja aiheuttavat leikkauspaineita.

Vasemmistoliitto ei ole sitoutunut Naton uuden, Trumpin vaatimusten vuoksi, korotetun BKT-sidonnaisen puolustusmenotavoitteen soveltamiseen. Me näemme, että puolustusmenoja on kyllä jos-sain määrin lisättävä, mutta se on tehtävä tarveperusteisesti, eikä ylikorkeiden BKT-prosenttien perusteella. Suomen tulisi laskea asevelvollisuuden epäsuorat kustannukset osaksi omia puolustusmenojaan ja näin osaltaan vähentää painetta puolustusmenojen kasvattamiseen.

Suomen velkasuhde voi kasvaa liian kireän finanssipolitiikan takia

Suomen julkisen talouden velkaantumiskehityksen taustalla on erityisesti heikko talouskasvu. Orpon hallituksen harjoittama leikkaava finanssipolitiikka selittää osin heikon yksityisen kulutuskysynnän kehityksen. Hallituksen finanssipolitiikka oli erityisen kireää vuonna 2025. Esimerkiksi Kansainvälinen valuuttarahasto on tutkimuksissaan havainnut, että

finanssipolitiikan sopeuttaminen ei keskimäärin vaikuta julkiseen velkasuhteeseen millään tavalla. Tämä johtuu lähinnä siitä, että sopeutustoimia ajoitetaan usein huonoon suhdannetilanteeseen. Heikon kasvun oloissa toteutetut leikkaukset voivat vaikuttaa kokonaistuotantoon jopa niin paljon, että seurauksena on velkasuhteen kasvu. Näin näyttää käyneen myös Suomessa kuluvan hallituskauden aikana.

On mahdollista, että eduskuntapuolueiden enemmistön seuraavan hallituksen tehtäväksi sopimat jopa 10 miljardin euron nettosopeutukset tosiasiassa kasvattavat velkasuhdetta. Leikkaukset heikentävät Suomen talouskasvua merkittävästi, minkä myötä 2030-luvusta saattaa tulla Suomen talouden kolmas peräkkäinen menetetty vuosikymmen.

Vasemmistoliitto näkee tarpeen sopeuttaa julkista taloutta. Sopeutuksen mittakaava ja ajoitus on kuitenkin oltava yhteiskunnan ja talouden kannalta järkevä ja sopeutukset tulee suunnata niin, etteivät ne murenna hyvinvointivaltion perusteita. Vasemmistoliiton vaihtoehdossa painottuvat suuriin tuloihin ja varallisuuksiin sekä ympäristöhaitallisiin kohteisiin kohdistuvat verosopeutukset sekä yhteisövero-alennuksen peruminen.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraava kannanotto:

Vastalauseen kannanottoehdotus

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus muuttaa suurituloisia ja suuryrityksiä suosivan verolinjansa, perääntyy suunnitelmistaan laskea yhteisöveroa, sekä turvaa Suomen hyvinvointivaltion tulopohjan.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus puuttuu köyhyyden kasvuun ja vahvistaa ostovoimaa perumalla pienituloisiin kohdistuvat sosiaaliturvaleikkaukset.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus reagoi Suomen työttömyyskriisiin aktiivisella työvoimapolitiikalla ja peruu työttömiin kohdistuvat leikkaukset ja kiristykset ja lopettaa työntekijöiden asemaa ja järjestäytymisastetta heikentävän politiikkaansa.

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruu sosiaali- ja terveysjärjestöihin sekä hyvinvointipalveluihin kohdistuneet leikkaukset ja tuo eduskunnalle viipymättä esitykset, joilla uudistetaan hyvinvointialueiden rahoitusmalli vastaamaan paremmin todellisia kustannuksia ja annetaan alueille verotusoikeus.

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruu kuntien valtionosuuksiin tekemänsä leikkaukset ja indeksijäädytykset peruspalveluiden kuten koulutuksen rahoituksen turvaamiseksi.

6. Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo viivyttelemättä eduskunnan käsiteltäväksi sellaisen toimenpidepaketin ja määrärahakokonaisuuden, jonka avulla Suomi voi

saavuttaa ilmastoa ja ympäristöä koskevat tavoitteensa, velvoitteensa ja niin kansalliset kuin kansainväliset sitoumuksensa ja peruu kehysriihessä sopimansa uudet turvetuet.

7. Eduskunta edellyttää, että hallitus uudistaa valtiontalouden ohjausjärjestelmää siten, että se huomioi symmetrisesti valtion menot ja tulot ja mahdollistaa nykyistä joustavammin finanssipolitiikan mitoittamisen kulloisenkin tilanteen edellyttämällä tavalla ja on myös yhdenmukaisempi Euroopan Unionin finanssipoliittisen ohjauksen kanssa.

Helsingissä 2.6.2026

Hanna Sarkkinen vas